

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**на тему: «Політичні та економічні інтереси Китаю у країнах Південної та
Західної Африки у ХХІ ст.»**

Виконала: студентка 2 курсу магістратури,
групи 8.02918

спеціальності 291 міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії
освітньої програми країнознавство

Просвірка Альона Олександрівна

Керівник: завідувачка кафедри всесвітньої
історії та міжнародних відносин, доцент, к.і.н.

_____ О.М. Маклюк

Рецензент: доцент кафедри всесвітньої історії та
міжнародних відносин, доцент, к.і.н.

_____ Р.Б. Шиханов

Запоріжжя
2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Історичний факультет
Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 291 міжнародні відносини
Освітня програма країнознавство

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри всесвітньої
історії та міжнародних відносин
Маклюк О.М.

«_____» _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Просвіркіній Альоні Олександрівні

1. Тема роботи: Політичні та економічні інтереси Китаю у країнах Південної та Західної Африки у ХХІ ст., керівник роботи к.і.н., доцент Маклюк О.М., затверджені наказом вищого навчального закладу №655-с від 6 травня 2019 року.
2. Строк подання студентом роботи 28 грудня 2019 року.
3. Вихідні дані до роботи: Бурмистров П. Китай: от новой стратегии в Африке к глобальному доминированию. *Прогнозис: журнал о будущем*. 2006. № 3. с. 25-27; Дейч Т.Л. *Африка в стратегии Китая*. М.: Институт Африки РАН. 2008. 326 с.; Ковальчук. А.П. Как мир помогает Африке преодолеть кризис и наращивать темпы экономического развития. *Азия и Африка сегодня*. 2013. № 5. С. 9-17; Пономаренко Л.В., Титов В.П. *Китай-Африка-Россия: феномен мировой политики XXI века*. Москва: 2008. 152 с.; Хуан Шэцзяо. *Искренняя помощь Китая народам Африки. Бесценное единство*. Пекин, 2006. 330 с.; Шевчук О. В. Стратегія «м'якої сили» КНР на початку ХХІ століття. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. Сер. : Політологія. 2011. Т. 162, Вип. 150. С. 96-100; Adar G., Ajulu R. *Globalization and Emerging Trends in African States' Foreign Policy Making Process. A Comparative Perspective of Southern Africa*. Burlington. Ashgate. 2001. 325 p.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): вивчити історіографічний доробок з теми; розкрити

сутність національних, політичних та економічних інтересів суб'єктів міжнародних відносин в умовах глобалізації; сформулювати особливості взаємовідносин Китаю та країн Африки в контексті пріоритетів китайської зовнішньої політики; визначити характер китайсько-африканських зв'язків; проаналізувати особливості та динаміку торгівельно-економічного співробітництва країн; з'ясувати напрями та перспективи інноваційних, інфраструктурних та енергетичних китайсько-африканських відносин; визначити сценарії розвитку економічного китайсько-африканського співробітництва.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) 10 малюнків, 2 таблиці.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Маклюк О.М., доцент	10.02.2019	10.02.2019
Розділ 1	Маклюк О.М., доцент	10.05.2019	10.05.2019
Розділ 2	Маклюк О.М., доцент	18.06.2019	18.06.2019
Розділ 3	Маклюк О.М., доцент	12.09.2019	12.09.2019
Розділ 4	Маклюк О.М., доцент	13.10.2019	13.10.2019
Висновки	Маклюк О.М., доцент	01.11.2019	01.11.2019

7. Дата видачі завдання: 10 лютого 2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вивчення проблеми, опрацювання джерел та наукової літератури	Жовтень, листопад 2018 р.	<i>виконано</i>
2.	Написання вступу	Лютий 2019	<i>виконано</i>
3.	Написання першого розділу	Вересень 2019	<i>виконано</i>
4.	Написання другого розділу	Жовтень 2019	<i>виконано</i>
5.	Написання третього розділу	Листопад 2019	<i>виконано</i>
6.	Написання четвертого розділу	Листопад 2019	<i>виконано</i>
7.	Написання висновків	Листопад 2019	<i>виконано</i>

Студент _____ Просвіркіна А.О.

Керівник роботи _____ Маклюк О.М.

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Черкасов С.С.

РЕФЕРАТ

ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ КИТАЮ У КРАЇНАХ ПІВДЕННОЇ ТА ЗАХІДНОЇ АФРИКИ У ХХІ СТ.

Кваліфікаційна робота складається з 126 сторінок, містить 100 джерел, 65 монографій і статей, 3 додатки.

Категорії та поняття: політичний інтерес, економічне співробітництво, зовнішня політика, партнерство, Китай, країни Західної та Південної Африки.

Об'єкт дослідження – це особливості взаємовідносин Китаю та країн Африки у ХХІ ст.

Предметом дослідження є політичні та економічні інтереси Китаю в країнах Південної та Західної Африки.

Мета роботи полягає у розкритті особливостей та перспектив китайсько-африканських взаємовідносин у політичній та економічній сферах у ХХІ ст.

Наукова новизна одержаних результатів: *узагальнено* концептуальні засади зовнішньої політики Китаю в Африці; виявлено загальні риси, специфіка та особливості формування і розвитку відносин між КНР і країнами Західної і Південної Африки; *дістало подальший розвиток:* розкриття економічних інтересів КНР щодо держав Африки.

Основні висновки. У ХХІ столітті можна спостерігати, що політичне співробітництво між Китаєм і країнами Африки розвивається в усіх напрямках. Серед причин зацікавленості Китаю в Західній та Південній Африці можна відзначити геополітичний аспект, зокрема уряд КНР здатний посилити свій політичний вплив тільки за рахунок країн, що розвиваються, тим самим підвищивши свою значимість на світовій арені. Поглиблення співробітництва КНР з африканськими країнами супроводжується посиленням китайської військової присутності в регіоні. КНР і країни

Африки, повністю відповідають країнам, що будують взаємовигідні відносини.

Економічні інтереси Китаю в країнах Західної та Південної Африки пояснюються прагненням керівництва країни створити сприятливі умови для стрімкого економічного зростання КНР за рахунок нових ринків збуту та інвестування. Економічне співробітництво також вигідне для обох сторін. Завдяки фінансовій допомозі КНР економіки багатьох країн Африканського континенту вийшли з депресії і спостерігаються ознаки подальшого економічного зростання, розвивається інфраструктура, підвищується рівень життя населення на континенті.

**ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ**

Скорочення		Розшифрування
ВВП	–	Валовий внутрішній продукт
дол.	–	Долар
ЗЕП	–	Зовнішньоекономічна політика
ЕКОВАС	–	Економічне співтовариство країн Західної Африки
ЄС	–	Європейський Союз
КАС	–	Комісія Африканського Союзу
КОМЕСА	–	Економічне співтовариство країн Східної та Південної Африки
КНР	–	Китайська Народна Республіка
ЦК КПК	–	Центральний Комітет Комуністичної Партії Китаю
НЕІ	–	Національні економічні інтереси
мал.	–	Малюнок
МЕВ	–	Міжнародні економічні відносини
МВФ	–	Міжнародний валютний фонд
МОП	–	Міжнародна організація праці
ОЕСР	–	Організація економічного співробітництва та розвитку
ООН	–	Організація Об'єднаних Націй
ПП	–	Прямі іноземні інвестиції
ПАР	–	Південно-Африканська Республіка
р.	–	Рік
ст.	–	Століття
США	–	Сполучені Штати Америки
табл.	–	Таблиця
ТОВ	–	Товариство с обмеженою відповідальністю
ФОКАС	–	Форум китайсько-африканського співробітництва
GmbH	–	Gesellschaft mit beschränkter Haftung (нім.), Товариство з обмеженою відповідальністю

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СТАН РОЗРОБКИ НАУКОВОЇ ПРОБЛЕМИ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА, МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	6
РОЗДІЛ 2. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ КРАЇН СВІТУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	16
2.1. Сутність понять «інтерес» та «національний інтерес».....	16
2.2. Політичні інтереси суб'єктів міжнародних відносин в умовах глобалізації.....	23
2.3. Економічна природа інтересів та їх значення для національних економік.....	29
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ КИТАЙСЬКО-АФРИКАНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ХХІ СТОЛІТТІ	42
3.1. Країни Південної та Західної Африки в контексті пріоритетів зовнішньої політики Китаю	42
3.2. Проблеми національної безпеки країн Південної та Західної Африки в контексті реалізації інтересів Китаю.....	51
3.3. Китай в Африці: стратегічне партнерство чи неокolonізація?	53
РОЗДІЛ 4. ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ КИТАЮ У КРАЇНАХ ПІВДЕННОЇ ТА ЗАХІДНОЇ АФРИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	57
4.1. Особливості та динаміка торгівельно-економічного співробітництва.....	57
4.2. Напрями інфраструктурних та інноваційних міжнародних проектів.....	60
4.3. Модель розвитку економіки країн Західної та Південної Африки з залученням економічних інтересів Китаю.....	69
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	80
ДОДАТКИ	89

ВСТУП

Актуальність теми. Важливе місце у зовнішній політиці Китайської народної республіки (КНР) займають країни «третього світу». У березні 2004 року нове керівництво оголосило, що центральним пунктом у зовнішній політиці КНР є створення «гармонійного світу». З цієї причини Китай проводить активну роботу, спрямовану на розвиток контактів з іншими країнами в політичній, економічній, технічній та культурній сферах.

Китай має широкі політичні інтереси на Африканському континенті та реалізує послідовну політику в цьому напрямку. Так, 12 січня 2006 року уряд Китайської Народної Республіки (КНР) опублікував політичний стратегічний документ «Політика Китаю щодо Африки» [9], в якому були викладені цілі та зміст політики КНР стосовно відносин з державами Африканського континенту. Це був перший політичний стратегічний документ, опублікований урядом КНР з питань відносин з державами Африки. На сьогоднішній день Китай перетворюється на вагомого учасника міжнародної конкурентної боротьби за вплив на континенті. Стратегія, форми й інструменти зовнішньої політики Китаю в Африці потребують комплексного дослідження та становлять науковий і прикладний інтерес для прогнозування векторів стратегічного розвитку політичних і господарських процесів у світі.

В останнє десятиліття експерти пов'язували безпрецедентне зростання ВВП багатьох африканських країн (в середньому – 5,5%) саме за участю Китаю в їхньому розвитку. Китай з 2009 року – головний торговий партнер і один з провідних донорів та інвесторів Африки [50]. Проте економічні відносини Китаю з африканськими країнами мають і негативні аспекти, зокрема масова міграція громадян Китаю, масштабна вирубка лісів, переповнення африканського ринку китайськими товарами.

Китай в першу чергу розглядає країни Південної та Західної як постачальника природних ресурсів і території для реалізації стратегії інтернаціоналізації китайського бізнесу. Для країн Африки відносини з Китаєм

важливі були з точки зору імпорту товарів, нових технологій і продукції з високим рівнем валової доданої вартості, інфраструктурних проектів, розвитку сільського господарства, переробної промисловості.

Тому актуальність кваліфікаційної роботи магістра пояснюється необхідністю дати наукову оцінку такому глобальному феномену, як зростання китайсько-африканського співробітництва, та більш детально проаналізувати характерні особливості політичних та економічних інтересів Китаю у країнах Південної та Західної Африки у XXI ст.

Об'єктом дослідження є особливості взаємовідносин Китаю та країн Африки у XXI ст.

Предметом роботи є політичні та економічні інтереси Китаю в країнах Південної та Західної Африки.

Мета кваліфікаційної роботи магістра полягає у розкритті особливостей та перспектив китайсько-африканських взаємовідносин у політичній та економічній сферах у XXI ст.

Для досягнення поставленої мети в роботі було поставлено такі завдання:

- розкрити сутність національних, політичних та економічних інтересів суб'єктів міжнародних відносин в умовах глобалізації;
- сформулювати особливості взаємовідносин Китаю та країн Африки в контексті пріоритетів китайської зовнішньої політики;
- визначити характер китайсько-африканських зв'язків;
- проаналізувати особливості та динаміку торгівельно-економічного співробітництва країн;
- з'ясувати напрями та перспективи інноваційних, інфраструктурних та енергетичних китайсько-африканських відносин;
- визначити сценарії розвитку економічного китайсько-африканського співробітництва.

Хронологічні рамки роботи охоплюють період від 2001 до 2018 рр. Нижня межа вибору обумовлюється тим, що у 2001 році відбулося впровадження заходів I Форуму співпраці Китай-Африка (англ. Forum on China-

Africa Cooperation FOCAC) [21], на якому було Прийнято Пекінську декларацію форуму з китайсько-африканського співробітництва та програму Китайсько-африканського співробітництва в галузі економічного і соціального розвитку. Форум прискорив взаємну торгівлю, потік інвестицій і кредитів між Китаєм і Африкою. Верхня межа хронологічних рамок пояснюється тим, що 2018 рік – це рік масштабних міжнародних ініціатив Пекіна (Шовковий шлях та Морський Шовковий шлях).

Географічні рамки охоплюють територію країн Африки, а саме особливу увагу було надано субрегіональній системі – регіону Південної та Західної Африки.

Наукова новизна одержаних результатів:

узагальнено: концептуальні засади зовнішньої політики Китаю в Африці; виявлено загальні риси, специфіка та особливості формування і розвитку відносин між КНР і країнами Західної і Південної Африки.

дістало подальший розвиток: розкриття економічних інтересів КНР щодо держав Африки.

Апробація роботи. Основні положення і результати кваліфікаційної магістерської роботи знайшли відображення у 1 науковому фаховому виданні, зокрема у статті Venherska N.S., Makliuk O.M., Borysenko A.Yu., Prosvirkina A.O «China's relations with Africa: neocolonialism or partnership?». Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. 2019. Випуск 3 (43). с. 77-83.

Структура роботи підпорядкована меті та завданням дослідження. Кваліфікаційна робота складається із вступу, 4 розділи, висновків, списку використаних джерел та літератури (100 найменувань), 3 додатків. Обсяг основної частини роботи складає 79 сторінок машинописного тексту, загальний обсяг магістерської роботи – 126 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

СТАН РОЗРОБКИ НАУКОВОЇ ПРОБЛЕМИ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА, МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У вітчизняній літературі приділяється відносно невелика увага африканського вектору зовнішньої політики КНР на тлі більш значимих напрямків. Необхідно виділити декілька напрямів вивчення даної проблеми. Здійснений аналіз стану наукової розробки окресленої теми дозволяє поділити усі дослідження на чотири групи: 1) публікації китайських вчених; 2) науковий доробок українських істориків; 3) праці зарубіжних вчених; 4) праці африканських вчених.

Стосовно першої групи праць, розглядаючи при цьому китайських дослідників, можна відмітити, що у дослідженнях китайсько-африканських відносин, значний внесок здійснили китайські науковці більше з позитивної сторони, особливо в контексті аналізу наслідків китайсько-африканського взаємодії для держав Африки у другій половині XXI ст.

Останні роки стали з'являтися всеосяжні дослідження, присвячені передумовам встановлення китайсько-африканських відносин, зовнішньополітичних пріоритетів Китаю в Африці, особливостям зовнішньої політики і внутрішньополітичним процесами в КНР. Так, особливу увагу стратегії КНР в Африці в своїх роботах приділяють Ван Ічжоу [42], Ван Сюецзюнь [99], Ван Цзянь [26]. Варто відзначити, що особливістю робіт китайських вчених є прагнення піднести китайсько-африканське співробітництво в ідеалізованому форматі, тим самим помітний відхід від негативних складових цієї взаємодії. Головні завдання, які ставлять перед собою китайські автори в своїх працях – це створення позитивного іміджу держави, спростування досліджень західних вчених, які часто інтерпретують політику Китаю в Африці, як «китайську загрозу» і «нову форму неоколоніалізму».

Варто виокремити дослідження Лю Хайфанг «Китайська співпраця в галузі розвитку з Африкою: історичні та культурні перспективи» [81], яка розкриває причини інвестування китайськими компаніями сировинних галузей, енергетики, комунікаційних та інформаційних технологій, об'єктів інфраструктури та транспорту. Вона акцентує, що в економічній політиці КНР в Африці однією з основних цілей Китаю є отримання сировинних і енергетичних ресурсів Африки. Уряд КНР поряд з наданням кредитів на пільгових умовах використовує такі форми співпраці, як створення підприємств на спільному капіталі.

Стосовно другої групи праць, зазначимо, що вивчення даної теми в українській науці ще не набуло значного розвитку. Лише деякі дослідники займаються вивченням цієї проблеми. Але ґрунтовними є дослідження Мовчан М. П. «Політичні та економічні інтереси Китаю на Африканському континенті», який розкриваючи дво- та багатостороннє співробітництво між Китаєм та африканськими державами, ґрунтовно проаналізував стратегічний документ уряду Китаю «Політика Китаю щодо Африки» та виокремив політичні та економічні інтереси офіційного Пекіну в Африці, розкрив інструменти зовнішньої політики Китаю, зокрема Форум Китайсько-Африканського Співробітництва; зупинився на аспектах співпраці між Китаєм та Африканським Союзом.

Заслуговує уваги дослідження В.І Гвоздя та Р. Кота «Китай Поглинає Африку» [4], які акцентують на тому, що КНР приділяє Африці значну увагу через те, що пов'язано з особливостями континенту, а саме – наявністю на його території значних запасів неосвоєних природних ресурсів, потребами африканських країн у зовнішніх інвестиціях та сучасних технологіях, а також слабким розвитком їх виробничих потужностей, що відкриває широкі ринки для іноземних товарів.

Стосовно третьої групи праць, необхідно акцентувати, що важливий кластер досліджень склали загальні роботи зарубіжних авторів. На негативні

наслідки китайської політики в Африці концентруються в своїх роботах британський професор Університету Сент-Ендрюс Я. Тейлор [64], співробітник Фонду Карнегі за міжнародний мир М. Наїм [91], який в своїх роботах робить акцент на тому, що Китай, надаючи допомогу у вигляді інвестицій в країни Африки, підтримує і зміцнює її криміногенні складові, а також авторитаризм.

Особливий інтерес представляють праці С. Харста [82], який, акцентує увагу на дедалі більшу роль КНР на міжнародній арені, на економічне зростання Китаю, та приходять до висновку, що це є загрозою для сформованої міжнародної системи, закликає до тісної співпраці для запобігання можливого протистояння з китайською стороною. Автор також закликає американську сторону брати приклад у Китаю в питаннях боротьби за енергетичні багатства.

Варто зауважити, що західні автори часто фокусують свою увагу саме на негативні наслідки китайсько-африканського взаємодії для держав Африки. Китайські дослідники навпаки, концентруються на позитивних складових співпраці. На Заході зовнішньополітичну стратегію Китаю щодо держав африканського континенту розглядають як загрозу. Західні дослідники стурбовані зростаючою роллю Китаю в Африці і його суперництвом з країнами Європи та США.

Проте варто відміти, що деякі зарубіжні вчені, зокрема Стахл А.К. у своїй роботі «Відносини Китаю з Африкою на південь від Сахари» [38] акцентує увагу на те, що поряд з метою створення «гармонійного світу» керівництво КНР докладає чималих зусиль для піднесення свого іміджу в світі.

Заслуговує на увагу дослідження Шьєр Р. та Ндікумана Л. [36], які зазначають, що Китай декларує політику щодо Африки, де на першому місці стоїть принцип щирості, дружби і рівності. У цьому ще одна перевага Китаю перед західними країнами в боротьбі за вплив в Африці. Саме з приводу нього найбільше обурюється західна друкарська преса, про політику Китаю в Африці як «експансії на африканський континент».

Важливо відмітити, що інтерес російських дослідників до КНР знову зростає з початку 2000-х рр. Особлива увага приділяється матеріалам найбільш

відомих російських авторів, роботи яких охоплюють практично весь спектр взаємин між КНР і країнами африканського континенту. Тут варто відзначити, перш за все, таких фахівців, як Д. А. Дегтярьов [46-47] і Т. Л. Дейч [4; 48-51].

У статті Д. А. Дегтярьова «Китай-Африка: важливі аспекти відносин» [47] увага акцентується на тому, що Китай реалізуючи свою зовнішню політику на африканському континенті використовує ті ж методи, які свого часу використовувало радянське керівництво, а саме: створення інфраструктури, гуманітарна допомога, збільшення контактів на вищому рівні, а також частий обмін делегаціями, всебічне співробітництво.

У 2008 р вийшла комплексна монографія Т. Л. Дейч присвячена політиці Китайської Народної Республіки на африканському континенті «Африка в стратегії Китаю» [49]. Дана робота присвячена зміні китайської зовнішньополітичної стратегії щодо держав Африки. Раніше для Китаю важливу роль відігравало прагматичне забезпечення безперервного імпорту природних ресурсів з континенту, тепер же Африка перетворюється на важливу складову створення багатопольярного світу, за побудову якого так нарікає Китай, а також розглядає себе в якості неформального лідера країн, що розвиваються.

Заслуговує на увагу стаття Бурмистрова П. «Китай: от новой стратегии в Африке к глобальному доминированию» [45], в якій акцентовано, що Китаєм було розроблено методи подальшого політичного і економічного співробітництва та заходи по боротьбі з тероризмом, торгівлею зброєю і наслідком стихійних лих, що стало певною основою для безпеки в країнах Африки.

Про серйозність планів Китаю щодо країн Африки відмічають такі російські вчені як Ковальчук. А.П. [54] та Каменский Н. [7]. Вони дотримуються однакової думки що керівництво КНР запропонувало країнам Африки політичну взаємодовіру та взаємовигідне економічне співробітництво.

Четверта група вчених представлена африканськими дослідниками. Варто зазначити, що у них зростає інтерес до міжнародних проблем континенту в

самій Африці, в першу чергу, в ПАР. Наукові праці африканських дослідників присвячені зовнішній політиці африканських країн. Наприклад, процесам зародження в Африці нової зовнішньої політики, здатної протистояти викликам глобалізації, присвячена, колективна монографія під редакцією К. Адара і Р. Аджулу «Глобалізація та нові тенденції в процесі створення зовнішньої політики африканських держав» [71].

У роботі африканських учених розглядається політика КНР в окремих африканських країнах. Досить критичний аналіз політики Китаю в одній із одних від його головних африканських партнерів – Анголі, був опублікований у 2012 році в Кейптауні африканськими вченими М. Пауэра і А. Алвес [95].

Значний науковий інтерес представляють наукові праці відомого південно-африканського фахівця Найду С., який спеціалізується на дослідженні політики Китаю в Африці [90]. Заслуговує уваги також монографія «Тигр, що крадеться; дракон, що сховався?» під редакцією С. Найду і К. Ампіа, які оцінюють «повернення» Китаю в Африку як одну з найбільш важливих подій нового століття. Вони аналізують історичний і геополітичний контексти китайсько-африканського партнерства. У книзі представлені думки африканців з приводу політики Китаю в різних країнах континенту, а також суперництва Китаю в Африці з традиційними гравцями. Висновки авторів носять досить виважений характер: «обережна» співпраця з Китаєм створює сприятливі можливості для тих, хто готовий обрати цей шлях [72].

Джерельна база роботи. Для розкриття економічних та політичних інтересів Китаю в країнах Африки автором було проаналізовано і систематизовано певне коло джерел: англійськомовні, російськомовні та україномовні офіційні сайти, двосторонні договори та нормативно-правові акти з даної проблематики, що дозволяють всебічно проаналізувати поетапний розвиток відносин між Китаєм та країнами Африки.

В роботі здійснено спробу систематизувати виявлений матеріал та розділити його на дві групи джерел, об'єднаних за такими класифікаційними

критеріями: 1) видова ознака (нормативно-правові акти, статистичні); 2) ознака «місце знаходження» (офіційні інтернет-сайти, періодичні видання).

Першу групу джерел за видовою ознакою становлять документи нормативно-правового характеру, які характеризують офіційну позицію китайського керівництва і країн Африки, а саме «Політика Китаю щодо Африки 2006» [18] та «Політика Китаю в Африці 2015» [23]. Для повного розуміння заявленої теми, всебічного аналізу також були залучені основні положення зовнішньополітичної стратегії Китайської Народної Республіки.

Також до цієї групи джерел належать статистичні дані, які дозволили глибше вивчити зусилля і результати Китаю в африканському зовнішньоекономічному курсі. Важливо відзначити наступне: статистика зовнішньої торгівлі Китаю і Африки [40], статистичні дані China Economic Outlook [20], The World Bank [34], Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [39].

Другу групу складають джерел за ознакою «місце знаходження» складають офіційні інтернет-сайти та періодичні видання. Офіційні сайти, які стосуються, безумовно китайсько-африканських відносин та слугують певним поштовхом для подальшого аналізу проблематики магістерської роботи. На офіційних сайтах детально й змістовно висвітлюються характерні риси та аспекти китайсько-африканської співпраці в різних галузях й сферах. На основі цих матеріалів можна зробити певний аналіз, виявити тенденцію зміни розвитку відносин між країнами та виокремити переваги й недоліки такого співробітництва. Матеріали періодичних видань, які містять значну кількість фактичного матеріалу, інтерв'ю та статті політичних діячів, присвячені китайсько-африканським відносинам.

Підсумовуючи, ми бачимо, що аналіз джерельної бази роботи дає змогу визначити яким чином проводяться дослідження з певної галузі іншими науковцями, політологами, аналітиками. Опрацювавши значну кількість джерел та літератури, можна простежити, що проблематика політичних та економічних інтересів Китаю в країнах Західної та Південної Африки вивчається, але все

одно знаходиться на стадії розвитку, оновлення й детального вивчення. Тому в даній роботі була зроблена спроба проаналізувати цей напрямок співпраці країн на основі вже існуючого масиву джерел та літератури.

Методи дослідження. Вибір методів вивчення особливостей політичних і економічних відносин між Китаєм та країнами Південної та Західної Африки, що використовуються в даній роботі, обумовлений її цілями і завданнями.

Методологічну основу дослідження склав принцип історизму, який дозволив розглядати проблеми в розвитку і взаємодії, встановлювати зв'язки сьогодення з минулим і майбутнім. З огляду на, що об'єктом дослідження став сучасний етап відносин між КНР і досліджуваними державами Африки в цілому, був здійснений проблемно-історичний аналіз.

Важливу роль у вивченні об'єкту дослідження відіграє історичний метод, що дозволяє розглядати господарські системи відповідно до їх історичного розвитку. Такий підхід допомагає конкретно і наочно представити всі особливості кожної системи на різних етапах її розвитку.

Історичний метод використовується в двох аспектах:

- галузями знань, крім історії: він передбачає метод дослідження, за допомогою якого минулі події певного об'єкту вивчаються та узагальнюються;
- історією як окремою наукою: це означає процес, в якому історик збирає, аналізує, вибирає, перевіряє і представляє історичні факти та їх інтерпретацію в упорядкованому контексті або редагує історичні джерела [96].

Мета історичного методу полягає в тому, щоб інтерпретувати події минулого і уявити інтерпретацію, щоб зрозуміти, що сталося і чому [94].

Цей метод служить в якості засобу для контекстуального розуміння, вирішення конфліктів, аналізу країнознавства [86]. Але в той же час необхідно відзначити, що схожість історичних подій не є завжди точним, хоча історичний аналіз дає розуміння того як визначалися і як з плином часу змінювалися національні інтереси держав. Відповідно для вивчення міжнародних економічних відносин принцип історизму має величезне значення [37].

Для реалізації дослідження політичних та економічних інтересів Китаю в країнах Південної і Західної Африки необхідно також визначити кроки. Для дослідження буде використана інтерпретація кроків історичного методу в такому вигляді [94]: 1) дослідження; 2) синтез; 3) інтерпретація.

Одним з результатів застосування історичного методу є створення періодизації - особливого роду систематизації, яка полягає в умовному діленні історичного процесу на певні хронологічні періоди [15]. Ці періоди мають ті чи інші відмінні риси, які визначаються в залежності від обраного підстави (критерію) періодизації (від зміни характеру ідей і мислення до екологічних трансформацій і міжкультурної взаємодії) [32].

В даному дослідженні буде здійснена спроба періодизації китайсько-африканських відносин в період 2001-2018 рр., яка дозволить глибше зрозуміти хід історичного процесу в рамках досліджуваного обсягу даних і впорядкувати факти.

Виходячи з вищевикладеного, дане дослідження політичних та економічних інтересів Китаю в країнах Південної і Західної Африки буде ґрунтуватися на таких положеннях історичного методу (таблиця 1.1.).

Таблиця 1.1.

Основні положення використання історичного методу при дослідженні політичних і економічних інтересів Китаю в країнах Південної та Західної Африки XXI столітті

Основні положення	Характеристика основних положень
Мета	Розкриття особливостей та перспектив китайсько-африканських взаємовідносин у політичній та економічній сферах у XXI ст.
Часовий проміжок	приблизно два десятиліття (2001-2018 рр.)
Процес обробки	Інтерпретація історичних обставин, змін і подій для розуміння витоків сучасних проблем в сфері китайсько-африканських відносин
Кроки дослідження	1) дослідження; 2) синтез; 3) інтерпретація

Джерельна база	Текстові документи та електронні ресурси
----------------	--

Складено автором за: McNeill W. The Changing Shape of World History, URL: http://www.jstor.org/stable/2505432?origin=crossref&seq=5#page_scan_tab_contents (дата звернення: 20.11.2019)

В процесі виконання роботи також має важливе значення низка інших методів.

Метод наукової абстракції, аналізу та синтезу передбачає розкриття теоретичних основ національних, політичних та економічних інтересів. Зокрема, було досліджено сутність понять політичні та економічні інтереси.

Для аналізу політичних процесів, а саме специфіки китайської політики щодо країн Африки, найбільший пізнавальний потенціал мали методи інституціоналізму, структурного функціоналізму, біхевіористської парадигми.

Інституційний підхід надав можливість розглянути політичні інститути як домінуючу «систему координат» у перебігу політичного процесу. В аспекті еволюційного розвитку він пов'язує політичний процес із трансформацією (або модернізацією, модифікацією) інститутів влади та зі зміною головних суб'єктів політичної дії.

Біхевіористська парадигма допомогла розкрити політичні інтереси Китаю щодо країн Африки як «результуючий вектор» поведінки, реалізації політичної волі, цілей та прагнень. Даний методологічний підхід частково обмежує розкриття організаційних і структурно-функціональних сторін політичного процесу. Тому нами було також використано структурно-функціональний метод дослідження політичних процесів, акцентувавши увагу на внутрішній структурі, особливостях інфраструктури та функціях політичної системи, на ролі соціального середовища, які зумовлюють характер і процесуальні способи політичних дій та взаємодій між акторами.

Метод системно-структурного аналізу дозволив визначити ступеня впливу інноваційних, інфраструктурних та енергетичних факторів на формування китайсько-африканських відносин.

Метод узагальнення дав можливість більш повно розкрити особливості відображення елементів зовнішньої політики Китаю та визначити характер китайсько-африканських зв'язків.

Аналіз статистичних даних був використаний при дослідженні процесів в соціально-економічній сфері, природокористуванні в країнах Африки та впливу Китаю з метою встановлення закономірностей стану та розвитку цих явищ та процесів, зв'язку між ними, структурних зрушень, їх прогнозування.

Статистичний та графічний методи – дозволив визначити динаміку та тенденції торгівельного та інвестиційного співробітництва країн.

Таким чином, в даному розділі визначено основні методологічні положення дослідження на основі історичного методу, які включають мету, процес обробки, кроки дослідження, часовий період, дані. Можна сказати, що в ході дослідження використовувались різні методи, що надало можливість виконати поставлені завдання та якнайширше і точніше, з наукової точки зору, розкрити проблематику з обраної теми.

РОЗДІЛ 2.

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ КРАЇН СВІТУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

2.1. Сутність понять «інтерес» та «національний інтерес»

У наш час в умовах зростання глобальної взаємозалежності людства категорії «інтерес» належить важлива роль у розумінні суті тих подій, явищ і процесів, які відбуваються у сфері міжнародних відносин. Вся зовнішньополітична діяльність держав виражається насамперед у прагненні відстоювати свої національні інтереси.

Теоретичне дослідження почнемо зі з'ясування значення поняття «інтерес». На це питання існує, як мінімум, дві протилежних відповіді. Одні автори розуміють під інтересом явище об'єктивного порядку, процес формування якого не збігається з усвідомленням. «Інтерес взагалі існує незалежно від того, усвідомлений він суб'єктом чи не усвідомлений», – відзначає В. В. Найдьонова [100, с. 43]. Інші дослідники вважають, що інтерес містить усвідомлення суб'єктом потреб і засобів їх задоволення, які існують в об'єктивній дійсності [3]. На нашу думку, визначити специфіку, особливості внутрішньої структури інтересу вдається в межах останнього погляду, який більш повно охоплює його діалектичну, суб'єкт-об'єктну сутність. Виходячи саме з цього, і розглянемо зміст суспільних та державних інтересів. Об'єктивну сторону інтересів суспільства складають суспільні або загальносоціальні потреби, продуктивні сили та система суспільних відносин.

З вищевикладеного слідує, в основі будь-якого **інтересу** лежать об'єктивні потреби, нужди суб'єкта або соціальної спільноти, обумовлені

економічною, соціальною, політичною й іншою ситуацією. Процес пізнання соціальних потреб і є процесом формування інтересів людей. Інтерес, таким чином, – категорія об'єктивно-суб'єктивна. Причому, об'єктивним у своїй основі може бути не тільки дійсний, але й невірний зрозумілий інтерес [11].

Поняття «інтереси» не існує окремо. Воно є частиною тріади «цінності, інтереси і цілі», а саме: – стосовно держави – це національні цінності, національні інтереси, національні цілі; – щодо суспільства – цінності, інтереси і цілі суспільства; – стосовно особи – цінності, інтереси і цілі особи [58].

В свою чергу термін «національний інтерес» прийшло до нас із західної англійської літератури, де воно вживається у значенні «державний інтерес». Під національними інтересами розуміють переважно інтереси держави, оскільки західні країни є мононаціональними державами (у соціально-політичному, а не етнічному аспекті). Нація являє собою єдність громадянського суспільства і держави, тому національний інтерес стає узагальнюючим інтересом, який знімає суперечність між інтересами держави і громадянського суспільства. Національний інтерес у демократичних країнах – це передусім узагальнений відповідно до існуючих процедур інтерес людей, що формують політичну націю. Формування національного інтересу передбачає узгодження інтересів усіх громадян країни, хоча іноді це зводиться до врахування думки найбільш численних соціальних груп [55].

Певна методологічна близькість відзначається також і в розумінні значення **категорії «інтерес»** для аналізу співвідношення об'єктивного й суб'єктивного в структурі цілей учасників міжнародних відносин. Не випадково цій категорії приділяється велика увага в роботах представників різних течій у науці про міжнародні відносини.

Значні напрацювання в сфері осмислення національного інтересу має школа «політичного реалізму». Так, наприклад, теоретичні побудови школи політичного реалізму конструюються на основі категорії «інтерес, виражений у термінах сили (power)». З погляду Г. Моргентау, національний інтерес містить два основних елементи: центральний (постійний) і другорядний (мінливий). У

свою чергу, центральний інтерес складається із трьох факторів: природи інтересу, який повинен бути захищений, політичного оточення, у якому діє інтерес, і раціональної необхідності, що обмежує вибір цілей і засобів.

Для реалістів «державні інтереси» і «інтереси національної безпеки» – це взаємопов'язані чи, навіть, тотожні поняття. Хоча, на нашу думку, дане ототожнення не є достатньо коректним, адже при формуванні інтересів національної безпеки мусять також враховуватися й потреби пересічних громадян та громадянського суспільства. З точки зору реалістів аналітичне використання поняття «національні інтереси» підкреслює роль держави як втілення національних інтересів. Реалісти вважають, що внутрішньополітичні чинники не можуть розглядатися як національні інтереси, позаяк вказана група питань належить до сфери «суспільного інтересу», тобто інтересу, обумовленого різними сегментами громадянського суспільства.

Р. Арон вважав поняття національного інтересу занадто багатозначним і тому недостатньо корисним для аналізу цілей і засобів міжнародних відносин. Разом з тим його положення про так звані вічні цілі будь-якої держави фактично збігаються із традиційним розумінням національного інтересу, властивим школі політичного реалізму. З погляду Р. Арона, вічні цілі можуть проявлятися як абстрактним, так і конкретним чином. У першому випадку, вони постають як прагнення до безпеки, сили й слави, а в другому виражаються в прагненні розширення простору (території, займаної тією або іншою політичною одиницею), збільшення населення держави й поширення ідеології й цінностей даного політичного актора. Р. Арон у праці «Мир і війна між націями», виходячи з тези про неможливість раціонального визначення національного інтересу, замінив його поняттям мети і зробив спробу виявити деякі постійні величини в зовнішній політиці держави. Це три групи цілей: «безпека, міць, слава»; «простір, люди, душі»; «тіло, серце, дух». Центральне місце серед цих цілей Р. Арон відводив безпеці [73, с. 81-87]

У наші дні, в умовах зростання глобальної взаємозалежності людства, категорії «інтерес» належить важлива роль у розумінні суті тих подій, явищ і

процесів, які відбуваються в сфері міжнародних відносин. Разом з тим слід мати на увазі й те, що ця її роль не абсолютна. Як відзначав Р. Арон, зовнішньополітична діяльність держави виражається в діях його лідерів, які мають у своєму розпорядженні певні ступені свободи у виборі цілей. При цьому велике значення відіграють ідеологія, амбіції, темперамент й інші подібні якості лідерів. З іншого боку, саме їхнє положення обумовлює те, що вони прагнуть створити враження, нібито в основі всіх їхніх дій лежить національний інтерес.

Доволі цікавим є розуміння сутності національних інтересів американськими дослідниками Ч. Лерчем і А. Саїдом, які вважають, що їх ціннісне наповнення ґрунтується на п'яти видах «добра»: 1) добро окремих громадян; 2) добро суспільства в цілому; 3) добро держави; 4) добро соціально зацікавлених груп у державі; 5) добро уряду і його членів [87, с. 11].

Як вважає З. Варналій [1, с. 96], національні інтереси – це життєво важливі матеріальні, інтелектуальні, духовні і культурно-історичні цінності певного народу як носія суверенітету та єдиного джерела влади в країні, реалізація яких гарантує державний суверенітет країни та її прогресивний розвиток. Національні інтереси автор розглядає, виокремивши два превалюючі цільові підходи: загальноціннісний, до якого належить безпека, стабільність, демократія, справедливість, свобода, процвітання, мир тощо, та функціональний – захист державного суверенітету, територіальної цілісності, розвиток і модернізація національної економіки, зростання добробуту та багатства нації та інші.

Під національним інтересом розуміють національно-державний інтерес. Поняття національного інтересу є досить розпливчастим, і його важко зафіксувати одним словом чи висвітлити його ідею. Зазначимо, що держави мають різні типи інтересів, включаючи інтереси безпеки та економічного добробуту. Тому традиційно національний інтерес включає три основних елементи:

- воєнна безпека;

- економічне процвітання і розвиток;
- державний суверенітет як основа контролю над певною територією та населенням.

Реалісти стверджують, що всі держави мають «основний національний інтерес» у забезпеченні своєї фізичної та територіальної цілісності. Ліберали стверджують, що нації дбають не лише про безпеку, а й про свої економічні інтереси [78]. Наприклад, Ч. Ліпсон [88] стверджує, що міжнародне співробітництво буде в майбутньому більш затребуване в економічних питаннях, ніж у сферах безпеки. Дискусії між неолібералами та неореалістами, показують нам, що пріоритет державних цілей – це виживання як шляхом збереження національної безпеки, так і економічного добробуту.

Наприклад, Китай демонструє середні річні темпи зростання, що склали приблизно вісім-дев'ять відсотків протягом майже чверті століття після економічних реформ наприкінці 1970-х. Китай досяг величезних економічних успіхів, оскільки приділяв більше уваги економічним питанням ніж політичним міркуванням. Не тільки Китай, а й інші індустріальні країни, як правило, ставляться до економічних інтересів, таких як торгівля та прямі іноземні інвестиції, як їх основної політики [92].

Тобто, подолання розриву між питаннями безпеки та економічним добробутом пропонує кращу структуру для вивчення державних інтересів та співробітництва. Дослідження вчених дає можливість припустити, що включення безпеки недостатньо для пояснення національних інтересів; таким чином, ми повинні враховувати і економічні виміри. Р. Гілпін [80] згоден з тим, що на міжнародну політику не впливають лише проблеми безпеки, але також змінюється з припливом і потоком глобальних економічних відносин. Крім того, дослідники в сфері міжнародних відносин засвідчили, що «мир» обумовлює розвиток торгівлі більше, ніж навпаки [75]. Також докази підтверджують той факт, що торгівля та неоліберальна економічна політика призвели до миру [76].

Звичайно, що категорія «національні інтереси» є багатокomпонентною. Через це постає необхідність у класифікації національних інтересів, виокремленні фундаментальних (базових), життєво важливих та інших груп національних інтересів.

Г. Моргентау та інші політичні реалісти дали класифікацію національних інтересів. Тут вони виділяють наступні інтереси:

- постійні або фундаментальні (захист території, населення і державних інститутів від зовнішньої небезпеки; розвиток зовнішньої торгівлі та зростання інвестицій, захист інтересів національного капіталу закордоном; взаємовідносини із союзниками і вибір зовнішньополітичного курсу);
- минуші або проміжні (перемога у збройному конфлікті, створення альянсу для досягнення конкретної мети на даному етапі розвитку міжнародних відносин, вступ до міжнародної організації);
- інтереси виживання (усунення загрози самому існуванню держави);
- життєві інтереси (захист безпеки і добробуту нації від серйозних потрясінь);
- периферійні або дрібні інтереси (інтереси локального характеру).

Слід зазначити, що саме питання про класифікацію лише національних інтересів не є безспірним. Так, наприклад, **В.В Медведчук** пропонує класифікацію запитів, потреб і інтересів [8]:

- стосовно часу задоволення – запити, потреби, першочергові інтереси та інші;
- 2) стосовно суб'єкта, який має здійснити відповідні дії – людина, держава, громадські організації та різні самоврядні структури;
- 3) запити, потреби та інтереси, які притаманні усім членам суспільства – громадянам держави й ті, що цікавлять окремі його верстви;
- 4) запити, потреби й інтереси, що різняться за своїм характером – матеріальні та духовні.

В. А. Ліпкан враховуючи різноманітні форми прояву, а також багатогранність самого феномену національних інтересів, їх багатоманітність і різноплановість, впорядковує за національні за ступенем важливості:

1) Життєво важливі національні інтереси – це такі національні інтереси які пов'язані із виживанням і безпекою нації, захистом території України і території союзників, важливих елементів інфраструктури, забезпеченням безпеки громадян та їх економічного добробуту.

2) Важливі національні інтереси – такі національні інтереси, які не пов'язані із виживанням країни, але які чинять вплив на добробут країни і характер міжнародної ситуації;

3) Інші національні інтереси – такі національні інтереси, яким можуть загрожувати стихійні лиха, великі виробничі катастрофи, порушення прав людини.

Треба зазначити, що без точного розуміння національного інтересу неможливо виробити правильний політичний курс, визначити відповідні орієнтації у сфері як внутрішньої, так і зовнішньої політики. Виходячи з цього, український дослідник В. Кириченко запропонував таке визначення цього поняття: «... Національний інтерес – це інтегральний вираз інтересів усіх членів суспільства, що реалізується через політичну систему. Ці інтереси поєднують інтереси кожної людини, суспільства в цілому».

Отже, оскільки найвищим національним інтересом будь-якої країни є збереження суверенітету і територіальної цілісності, то правильне визначення національного інтересу є необхідною передумовою забезпечення національної безпеки.

Один із фахівців з цього питання Г. П. Ситник, наприклад, у своєму дослідженні щодо взаємодії різних структурних елементів системи забезпечення національної безпеки прийшов до висновку, що національні цінності визначають сутність (зміст), цілісність і стійкість, національні інтереси – структуру і характер, а національні цілі – конфігурацію та спрямованість формування та функціонування даної системи [62, с.46]. Це ним було

відображено у схемі (див. Додаток А, мал. А.1). Вибір національних цілей – це одне з головних і пріоритетних завдань держави, який впливає на подальший її суспільно–політичний та економічний розвиток та становлення на міжнародній арені.

Отже, держава перебуває в стані безпеки, якщо їй не доводиться приносити в жертву свої національні інтереси та цінності та якщо вона, керуючись встановленими національними цілями, здатна захистити ці інтереси й цінності за допомогою передусім економічної політики, а також політичних, економічних, соціально-психологічних і військових дій. На міжнародному рівні держава виступає гарантом захисту та реалізатором національних економічних інтересів. Система національної безпеки є спеціально створеною в державі сукупністю правових норм, законодавчих і виконавчих органів, а також комплексом засобів, методів і напрямів їх реалізації для забезпечення надійного захисту національних інтересів і цінностей. Завдяки цьому контролюється задоволення національних інтересів у рамках виявлення реальних і потенційних загроз, пошуку шляхів ефективною протидії, визначення національних пріоритетів і встановлення відповідних цілей державної політики.

2.2. Політичні інтереси суб'єктів міжнародних відносин в умовах глобалізації

Сучасні взаємовідносини держав характеризуються загостренням боротьби різних центрів сили, блоків, союзів, тимчасових альянсів за сфери впливу. Інтереси провідних держав світу стали основною рушійною силою сучасного розвитку, і тому теоретичне осмислення змісту, прояснення їх ролі й характеристик лежить в основі сучасного глобалізаційного процесу. Тому проблематика дієвості та ефективності сучасної зовнішньої політики постійно перебуває в центрі уваги провідних країн світу, а обґрунтування напрямів та способів її розв'язання є наріжним каменем їх державного управління. Але особливої актуальності розв'язання згаданої проблеми набуло сьогодні

Актуальним залишається теоретичне осмислення змісту самих зовнішньополітичних інтересів, що лежать в основі сучасного глобалізаційного процесу, прояснення їх ролі, змісту й характеристик. З перетворенням сучасної картини світу змінюється і характер інтересів: відбувається укрупнення суб'єктів глобалізації, що втілюється у створенні союзів, альянсів, блоків, які охоплюють групи країн у рамках різних регіонів планети. Вони проявляються на різних рівнях: міжнародному, регіональному, державному. Однак головним залишається глобальний рівень, що актуалізує необхідність розгляду трансформації значення інтересів у ході глобалізації, розгляд регіоналізації як фактора глобального процесу для того щоб вийти на вирішення питання – прояснення сутності й механізмів реалізації інтересів сучасної України у зовнішньому середовищі. Особливої актуальності набуває питання артикуляції зовнішньополітичних інтересів, які в сучасних умовах виявляються, насамперед, у забезпеченні державної безпеки, збереженні місця й ролі на міжнародній арені, досягненні стійкого розвитку шляхом демократизації й загального цивілізаційного підйому.

Розглядаючи зовнішнє середовище, необхідно наголосити, що інтереси є головним фактором, який закріплює або ж, навпаки, підриває й руйнує специфічний і конкретний єдиний простір. Вони також є рушійною силою двох основних тенденцій – глобалізації й регіоналізації, розглядаючи сучасну ситуацію у світі в аспекті протистояння інтересів провідних держав. Глобалізація як основна тенденція сучасного Світу супроводжується протилежною тенденцією – регіоналізацією. Вони характеризуються діалектичним взаємозв'язком і єдністю, що втілюються у виокремленні інтересів країн з різною ментальністю, рівнем розвитку й роллю в сучасному світі. Регіон стає одним із провідних суб'єктів сучасного світоустрою, що нейтралізує негативні наслідки глобалізації, а регіоналізація є істотною ознакою сучасного глобалізаційного процесу [56].

В цьому контексті набуває актуальності питання політичних інтересів як одного з основних елементів політики, яка виконує інтегративну функцію,

виступаючи як мистецтво приведення різноманітних групових інтересів до показника суспільної єдності та політичного консенсусу. Політичні інтереси виражають потреби суспільства, соціальних груп, спільнот, політичних партій тощо у політичній сфері, що слугують причиною, рушієм, мотивом політичних дій суб'єктів. Політичні інтереси – це чинники суспільної діяльності людей, їхніх спільнот і об'єднань, спрямовані на здобуття, утримання або перерозподіл політичної влади. У ширшому плані до політичних інтересів належать інтереси, спрямовані на згуртування зусиль усіх або принаймні більшості членів тієї чи іншої спільноти, відстоювання і зміцнення їхніх соціальних позицій у суспільстві [12].

Крім того, політичний інтерес можна визначити і як вибіркове відношення суб'єктів політики до суспільно-політичних явищ, процесів і подій, реальна причина їхньої політичної активності, заснована на визначених світоглядних принципах, переконаннях і настановах. Політичні інтереси виражають насамперед відносини між соціальними групами, а також між соціальними групами і державою з приводу політичного панування, політичної влади, а також міжнародні та міждержавні відносини у політичній сфері [53]. Політичний інтерес слугує основою входження того чи іншого фрагмента соціальної реальності до сфери політичних відносин – у наявності двох взаємопов'язаних, але різних тенденцій, одна із яких полягає у виході дій соціальної групи на інтереси соціальної цілісності, інша – у розгляді держави у якості основної сили вирішення соціальних проблем.

У вітчизняній літературі більшість авторів розподіляють інтереси за наступними основними ознаками [60]: 1) за носієм інтересу – загальнонародні або суспільні, колективні, особисті; 2) за змістом, сферою діяльності та спрямованістю – матеріальні та духовні; 3) за соціальною значимістю – корінні, основні та другорядні, менш значимі; 4) за відношенням окремих колективних та індивідуальних інтересів до інтересів суспільного розвитку – загальні або приватні; 5) за часом дії – постійні, стійкі, довгострокові, тимчасові, нестійкі; 6) за відношенням до суспільного розвитку суспільства – прогресивні та

реакційні; 7) за дійсного становища носія інтересу – дійсні, реальні, уявні, ілюзорні, помилкові. Подана класифікація найповніше охоплює основні тенденції формування та реалізації інтересів.

Найвищий ступінь узагальнення мають суспільні інтереси. Ідентичні їм загальнонародні інтереси виражають ступінь конкретності певної сукупності спільної діяльності людей. Суспільні інтереси – це не самостійні форми, а є сукупністю будь-яких інших форм інтересів, оскільки вони визначаються місцем людини у суспільстві. Ведучими є загальнонародні інтереси, оскільки вони діалектично включають всі інтереси даного суспільства. Співвідношення, переплетіння і зіткнення різноманітних політичних інтересів становить динамічну першооснову політики будь-якого сучасного суспільства. Прагнення людей до їх реалізації приводить до розходження і зіткнень. Тому однією з істотних умов поступального розвитку суспільства, зміцнення держави є узгодження, поєднання різноманітних інтересів, наприклад, інтересів особистості, нації, загальнолюдських інтересів. Одне із завдань державних діячів – знаходити умови, відшукати шляхи для сполучення специфічних, іноді досить суперечливих інтересів задля спільної справи чи взаємної вигоди.

Політичні механізми формування національних інтересів слід розглядати в загальному контексті політичного процесу країни саме тому, що на формат і зміст державно-політичних рішень впливають різноманітні сили, у тому числі й недержавні актори – політичні партії, групи тиску, засоби масової інформації, громадські об'єднання і рухи, зрештою, і масова та індивідуальна активність громадян. Зміст політичних механізмів формулювання і реалізації національних пріоритетів на державному рівні відбиває певний баланс інтересів і являє собою спільну діяльність індивідів та їх груп щодо легітимного вирішення суспільних проблем за керівної ролі органів державної влади і на підставі використання колективних ресурсів соціуму [67].

Як зазначають В. Шахов, В. Мадіссон геополітичний аспект національних інтересів передбачає збереження суверенітету й територіальної цілісності, а також визначення свого місця і ролі в певному геополітичному

просторі, забезпечення балансу сил через міжнародні політичні, військово-політичні, правові, економічні та гуманітарні інститути. Внутрішньополітичний аспект національних інтересів полягає в забезпеченні стабільного розвитку суспільства і держави, підвищенні життєвого рівня населення країни, а також забезпеченні політичної стабільності та утриманні влади правлячих сил. Що ж стосується ідеологічного аспекту національних інтересів, то він передбачає обґрунтування різноманітних ідеологічних версій трактування змісту цих інтересів. Національні інтереси можуть трактуватися через ідеологію ізоляціонізму, планетаризму, солідаризму, ліберального інтернаціоналізму і виживання тощо.

Виходячи з комплексної природи національних інтересів їх формування і реалізація мають бути прерогативою перш за все держави, яка володіє монополією на легітимну інтерпретацію загальнонаціональних пріоритетів. Проте держава не є єдиним учасником реалізації національних інтересів. У зв'язку з цим доцільно розглянути боротьбу і можливі результати перерозподілу символічної відповідальності у політичному полі національних інтересів між основними його акторами: владою різних рівнів, бізнесовими структурами, провідними партіями тощо. Адже, як свідчить практика, прагнення утвердити певну інтерпретацію національних інтересів досить часто виявляється частиною боротьби за їх цілком конкретні власні інтереси [57, с. 60]. Звідси випливає, що формування національних інтересів за допомогою політичних механізмів є наслідком комплексної та організованої спільної діяльності різних суб'єктів політики, в якій інститути державної влади відіграють ключову інтегративну і керівну роль.

Політичні механізми формування національних інтересів слід розглядати в загальному контексті політичного процесу країни саме тому, що на формат і зміст державно-політичних рішень впливають різноманітні сили, у тому числі й недержавні актори - політичні партії, групи тиску, засоби масової інформації, громадські об'єднання і рухи, зрештою, і масова та індивідуальна активність громадян. Зміст політичних механізмів формування і реалізації національних

пріоритетів на державному рівні відбиває певний баланс інтересів і являє собою спільну діяльність індивідів та їх груп щодо легітимного вирішення суспільних проблем за керівної ролі органів державної влади і на підставі використання колективних ресурсів соціуму.

Питання змісту зовнішньої політики, механізмів її функціонування і реалізації є надзвичайно актуальними питаннями у сучасній науці.

З погляду функціонального змісту зовнішньополітична діяльність держави покликана забезпечити вирішення ряду взаємозалежних завдань [2].

1. Забезпечення безпеки держави на міжнародній арені у процесі її взаємодії з іншими країнами, із системою міждержавних відносин на двосторонньому, регіональному й глобальному рівні. У зв'язку із цим впливає й інше завдання, а саме сприяння процесу формування такої системи міжнародних відносин, що у максимальному ступені сприяє інтересам національної безпеки країни.

2. Реалізація національно-державних інтересів на міжнародній арені, створення сприятливих міжнародних умов для соціально-економічного, політичного й культурного розвитку країни.

3. Поширення й впровадження у практику міжнародних відносин системи цінностей та ідеалів, що лежать в основі політичної системи суспільства.

4. Корекція зовнішньополітичної стратегії, зовнішньополітичного курсу держави відповідно до мінливих умов міжнародних відносин.

Наявність різноманітних для держави зовнішньополітичних відносин (двосторонніх і багатобічних, на регіональному й глобальному рівнях) може привести до поліваріантності конкретних зовнішньополітичних цілей, покликаних забезпечити реалізацію національно-державних інтересів на міжнародній арені. Інакше кажучи, існування системи зовнішньополітичних (міжнародних) відносин на всіляких рівнях викликає необхідність формування деякої кількості зовнішньополітичних цілей стратегічного й тактичного порядку, що перебувають між собою в тісному зв'язку координації й субординації. При цьому зовнішньополітичні відносини із країнами, що

займають домінуюче положення в системі державних інтересів, є основними й детермінують процес формування зовнішньополітичного курсу держави, що становить основний зміст системного стану зовнішньої політики, визначають характер функціонування механізмів зовнішньої політики держави. На основі специфічних державних інтересів, пов'язаних з конкретними явищами й процесами життєдіяльності системи міжнародних відносин, в окремих країнах і регіонах формуються зовнішньополітичні цілі більш низького, тактичного, рівня, які набагато рухливіші, гнучкіші, динамічніші й, як правило, впливають у руслі зовнішньополітичного курсу держави, заснованого на головних (національних) інтересах. Така багаторівневість зовнішньополітичного курсу держави знаходить своє втілення насамперед у зовнішньополітичних поглядах, які формуються у вигляді зовнішньополітичної доктрини, зовнішньополітичної стратегії й зовнішньополітичної тактики [2]. Ці категорії є основоположними елементами, що забезпечують підґрунтя для функціонування механізмів зовнішньої політики. Розглянемо ці елементи докладніше.

Важливо відзначити, що країни при формуванні і реалізації зовнішньої політики конкурують і використовують один одного, щоб задовольнити національні інтереси, національну безпеку, підвищити добробут населення. У такій конкурентній боротьбі за отримання максимальної вигоди держави можуть не дотримуватися міжнародних правил в різних сферах діяльності, наприклад у зовнішній торгівлі або інвестиційної політики [93].

З другої половини 1970-х років акцент на ролі держави в процесі зовнішньої економічної політики перетворився в новий вимір [33]. Держава здійснює «національні інтереси» (цілі політики), які повинні бути пов'язані з загальними соціальними цілями, і мають послідовне ранжування важливості над часом. Розробка політики є процесом, який формується з досвіду попередніх подій. Тобто, шлях, в якому держава і суспільство взаємодіють, є історично зумовленим.

2.3. Економічна природа інтересів та їх значення для національних економік

Поява категорії «національні економічні інтереси» (національні інтереси в економічній сфері) пов'язана із становленням будь-якої країни незалежною. Як об'єктивний чинник, національні економічні інтереси є водночас категорією економічної теорії і політології, тісно переплітаються із категоріями економічного суверенітету, економічної безпеки, економічної сфери країни та її складовими тощо.

«Національні економічні відносини кожного суспільства проявляються насамперед як інтереси», – ці слова належать Ф. Енгельсу. Осмислення потреб і прагнення задовольнити їх зумовлюють мотивацію поведінки людини, спонукаючи її до певної цільової дії. У реальній дійсності потреби набувають конкретної форми інтересів (мал. 1.1.) [52].

Мал. 1.1. Взаємозв'язок потреб та інтересів

Джерело: Запорожець Т.В. Національні інтереси та безпека України в контексті геополітики. *Зб. наук. праць. Серія «Управління»*. 2011. № 3. С. 25-26.

Проведені дослідження надають можливість виділити такі основні риси економічних інтересів [6].

По-перше, економічні інтереси є проявом економічних відносин і водночас – суперечностей у економічній сфері. Інтереси виступають носіями

суперечностей і в цьому вигляді вони нерозривні: потому інтереси також як і суперечності водночас є джерелами та рушіями розвитку економічної сфери країни.

По-друге, економічні інтереси народжені об'єктивною необхідністю задоволення матеріальних і духовних потреб людей, це відображення в свідомості людини його потреб. Крім того, економічні інтереси є формою руху цих потреб. Економічні інтереси – це усвідомлена людьми економічна потреба, тобто потреба, яка пройшла, переломилася через людську свідомість. На рівні держави ці інтереси об'єднуються в системну сукупність національних економічних інтересів і вже становляться відображенням суспільної думки, тобто є виразом конкретних економічних інтересів людей.

По-третє, структура економічного інтересу містить об'єкт (на що спрямований інтерес) і суб'єкт (хто має інтерес). Зв'язок між ними не безпосередній, він переломлюється через свідомість людей.

По-четверте, економічні інтереси виявляються в економічному житті, тобто в функціонуванні економічної сфери, в вигляді сукупності певних економічних форм (інструментів).

По-п'яте, зміст економічного інтересу поряд з ціллю включає ще й засіб досягнення її. Поміж цими структурними елементами інтересу існує діалектична єдність.

В цілому економічні інтереси є важливою формою розвитку і продуктивних сил, і економічних відносин, механізмом діяння (впливу) на них.

З методологічної точки зору критерієм виявлення тих чи інших суперечностей у економічній сфері може бути такий підхід: там, де інтереси не співпадають, існують суперечності. З огляду на це, об'єктивно існуючими основними суперечностями в економічній сфері є наступні:

- між об'єктивною необхідністю задоволення зростаючих матеріальних і духовних потреб людей і економічними можливостями економічної системи країни для цього;

- між потребами економіки в різних ресурсах, необхідних для її ефективного функціонування і можливостями їх забезпечення;
- між потребами економіки в ефективно діючому економічному механізмі, заснованому на засадах ринкової економіки і повнотою та темпами його створення;
- між потребами економічної системи в структурі державного управління і регулювання і системністю та ефективністю її функціонування;
- між національними і регіональними інтересами в економічній сфері;
- між національними економічними інтересами і економічними інтересами первинних ланок народного господарства;
- між національними інтересами в економічній сфері і міжнародними економічними інтересами та економічними інтересами інших країн.

Реалізація (захист) національних економічних інтересів дуже тісно пов'язана із забезпеченням економічної безпеки держави.

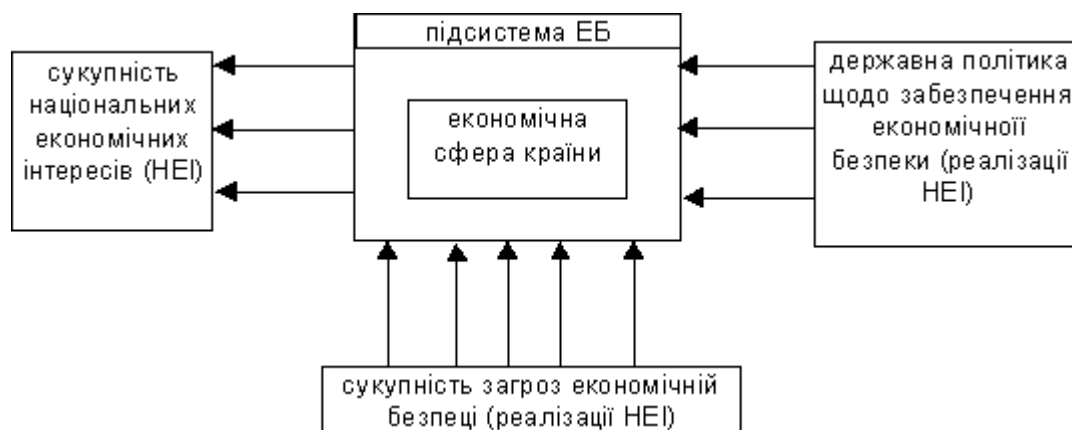
Проблема економічної безпеки історично пройшла багато переосмислень, проте завжди була пов'язана зі становленням і розвитком державності, усвідомленням нації та її лідерів необхідності забезпечення своїх економічних інтересів. Як зазначає Р. Т. Ковалюк, поняття «національні інтереси» є невід'ємним складовим елементом як системи національної безпеки, так і геополітики. Американські вчені У. Ліппман, Г. Моргентгау, Г. Кіссенджер та ін. розглядають національну безпеку як частину національних інтересів [55].

В. Рубанов трактує поняття економічної безпеки як здатність національної економіки забезпечити добробут нації та стабільність внутрішнього ринку незалежно від дії зовнішніх чинників [61, с. 31]. Своєю чергою, дослідник цієї проблеми В. Паньков визначає, що економічна безпека – це такий стан національної економіки, який характеризується її стійкістю, «імунітетом» до впливу внутрішніх та зовнішніх чинників [63, с. 45]. Економічна безпека — це складна і багатофакторна система, яка представляє собою матеріальну основу для формування інших компонентів національної

безпеки. Забезпечення економічної безпеки є однією з головних проблем держави [69, с. 3].

Важливо також визначити взаємозв'язок національних економічних інтересів, загроз економічній безпеці та сукупності пріоритетів державної політики щодо забезпечення економічної безпеки (захисту національних економічних інтересів), який наведений на мал. 1.2.

Мета реалізації національних економічних інтересів полягає в підтриманні такого стану економічної сфери держави, який характеризується збалансованістю, стійкістю до негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати ефективне функціонування економіки держави і економічне зростання.

Мал. 1.2. Система реалізації національних економічних інтересів

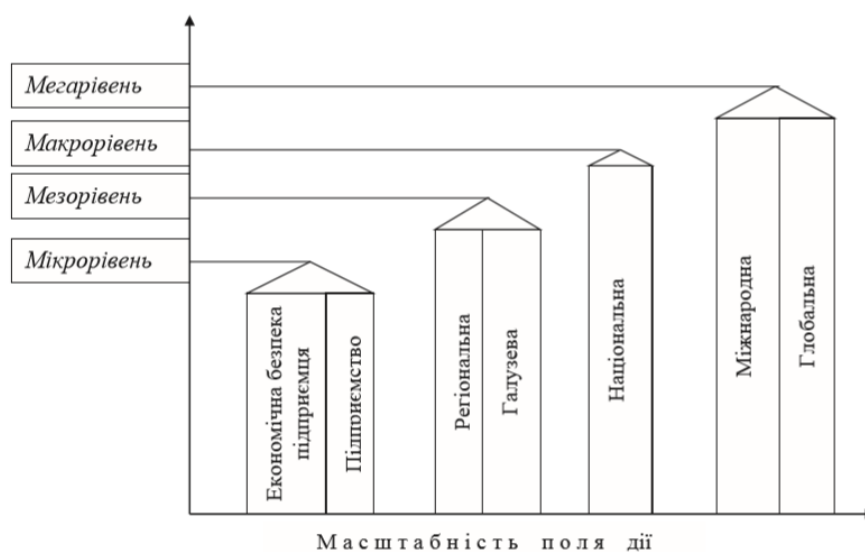
Джерело: Єрмошенко М.М. Національні економічні інтереси: реалізація і захист. URL: https://nam.kiev.ua/ape/n_01_1-2/yermosh.htm (Дата звернення: 20.11.2019)

Національні економічні інтереси можна поділити на поточні (тактичні), пов'язані з розв'язанням невідкладних проблем функціонування або розвитку економічної системи та усуненням загроз, що призвели до кризових явищ у економічній сфері і які в такому вигляді є пріоритетами державної політики щодо забезпечення економічної безпеки на певний період, і довгострокові (стратегічні), що є виразом цілей визначеної економічної політики держави в цілому на перспективу [6].

У наукових економічних джерелах виділяють мега-, макро-, мезо- та

макрорівні економічної безпеки (мал. 1.3). До мегарівня належать міжнародна, а також глобальна економічна безпека в повному її комплексі. Глобальна економічна безпека за своїм змістом характеризується найвищим ступенем значимості, складності та масштабності. Наступний рівень – макрорівень – уособлює національну економіку, економічну безпеку котрої забезпечують макроекономічні показники за їх сталого зростання. Менш масштабним за обсягом, але досить вагомим є мезорівень, полем дії якого є регіон.

Цей рівень вважається для економічних метаморфоз найбільш перспективним, оскільки ефективні економічні перетворення у кожному регіоні сприяють зростанню економіки країни у цілому. Базовий, заключний рівень економіки безпеки – мікрорівень – це економічна безпека підприємства, на якому основна увага зосереджена на поліпшенні функціонування окремого суб'єкта господарювання, їх об'єднань чи окремих підприємств.

Мал. 1.3. Рівні економічної безпеки в системі економічних інтересів

Джерело: Урба С.І., Івончак І.О. Теоретичні аспекти дослідження суті економічної безпеки. Причорноморські економічні студії. 2018. № 34. С. 33-38.

Для з'ясування суті національних інтересів як основної складової економічної безпеки доцільно розглянути досить широку за діапазоном ознак класифікацію (мал. 1.4) [2].

Мал. 1.4. Класифікація національних економічних інтересів

Джерело: Левчук О.В., Коваленко В.А. Актуальні питання реформації національних економічних інтересів України в умовах глобалізації. Економіка і суспільство. 2016. № 2. С. 61-67.

Значення національних економічних інтересів у схемі системи забезпечення економічної безпеки представлено на мал. 1.5. [55, с. 41]. Схема, зазначена в мал. 1.5, сформована для сприяння оптимізації створення та функціонування системи забезпечення економічної безпеки. Таке поєднання забезпечує необхідну обґрунтованість рішень із визначення загроз, створення та функціонування ефективної, збалансованої, економічно необтяжливої системи забезпечення економічної безпеки.

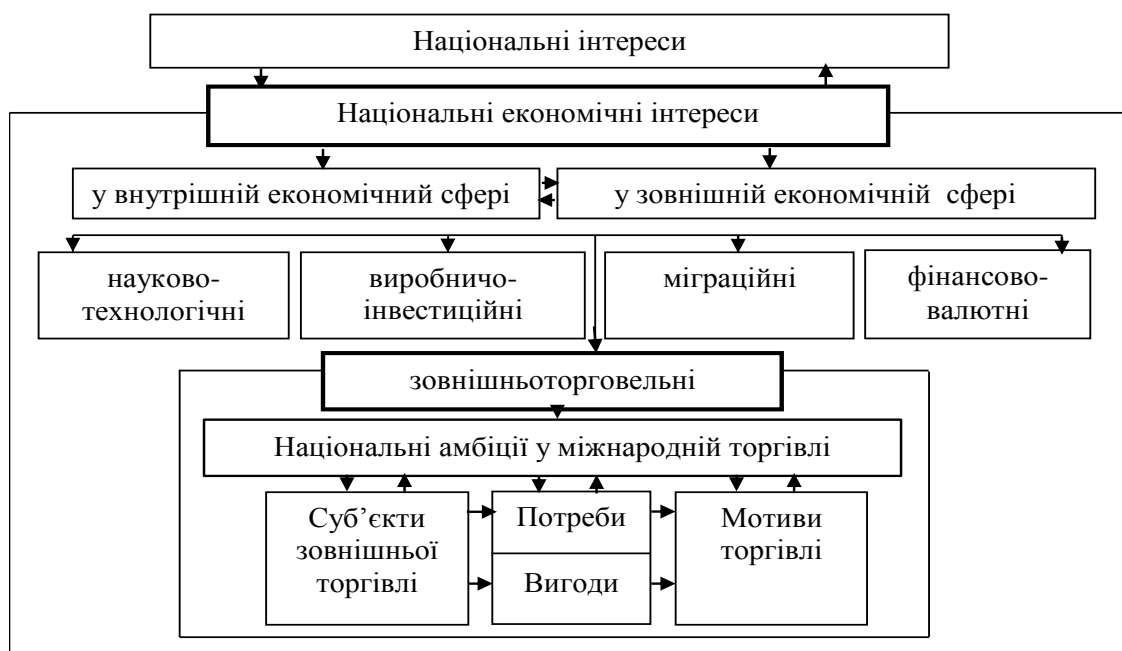

Мал. 1.5. Схема системи забезпечення економічної безпеки

Джерело: Левчук О.В., Коваленко В.А. Актуальні питання реформації національних економічних інтересів України в умовах глобалізації. Економіка і суспільство. 2016. № 2. С. 61-67.

Суб'єкти міжнародних економічних відносин за умов посилення глобалізаційних тенденцій мають економічні інтереси, які по-перше, диференціюються за ключовими сферами міжнародного співробітництва на торговельні, виробничо-інвестиційні, міграційні тощо, а по-друге – перетворюються на синтез потреб та потенційних вигод, що формують мотиви зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів різних рівнів.

Причому, це в однаковій мірі стосується як підприємств, так і галузевих об'єднань, урядів та регіональних економічних угруповань. Це дає змогу розглядати зовнішньоторговельні інтереси як: субкатегорію національних економічних інтересів; систему мотивів розвитку зовнішньої торгівлі, що зумовлені поточними і перспективними потребами та потенційними вигодами експортерів та імпортерів та форму прояву національних амбіцій, сформованих зазвичай існуючими та потенційними національними конкурентними перевагами, що об'єктивно визначаються факторним потенціалом, кон'юнктурою, ємністю та специфічними особливостями внутрішнього ринку (мал. 1.6.) [70].

Мал. 1.6. Логіко-структурна схема зовнішньоторговельних інтересів

Джерело: Ярчук Т.М. Перспективні напрями реалізації зовнішньоторговельних інтересів суб'єктів господарювання на світовому ринку цукру. Наукові праці національного університету харчових технологій. 2013. № 52. С.211-218.

Зовнішньоторговельні інтереси класифікуються за сукупністю критеріїв, які поділено на універсально-економічні, притаманні одночасно національним економічним та зовнішньоторговельним інтересам та специфічно-торговельні, що сприяють розкриттю сутності та конкретизації змісту та проявів різних аспектів інтересів у зовнішній торгівлі. На основі узагальнення класичних та неокласичних теорій міжнародної торгівлі пропонується еволюція фундаментальних зовнішньоторговельних інтересів від кількісних критеріїв реалізації (максимізація будь-якого експорту) до якісних (експорт певних товарів) та від державного рівня реалізації до галузевого і корпоративного (табл. 1.2.).

Зовнішньоторговельні інтереси країни можна охарактеризувати як синтез інтересів різних інституціональних одиниць (виробників, експортерів, споживачів, імпортерів, урядових та бізнесових структур), спрямованих на використання її конкурентних переваг на теренах міжнародного

співробітництва і досягнення стратегічної мети – забезпечення високих стандартів життя населення» [70].

Таблиця 1.2.

Зовнішньоторговельні інтереси у теоріях міжнародної торгівлі

Теорії міжнародної торгівлі	Ключовий зовнішньоторговельний інтерес
Національний рівень	
<ul style="list-style-type: none"> - меркантилізму - абсолютних переваг - порівняльних переваг - факторонаділеності подібності країн 	<ul style="list-style-type: none"> - збільшення експорту при зменшенні імпорту; - збільшення експорту товарів з абсолютними перевагами (найменші виробничі витрати, унікальність); - спеціалізація на експорті товарів з порівняльними перевагами; - експорт надлишкових та імпорт дефіцитних факторів виробництва; - збільшення експорту у подібні за структурою попиту конкурентних та внутрішньому ринку товарів;
Галузевий та корпоративний рівень	
<ul style="list-style-type: none"> - технологічного розриву - економії на масштабах - внутрішньогалузевої торгівлі - конкурентних переваг - життєвого циклу продукту 	<ul style="list-style-type: none"> - максимізація експорту інноваційних товарів; - збільшення експорту більш вузького асортименту та імпорту товарів, що не виробляються у країні; - нарощування експорту диференційованих товарів однієї галузі, збільшення питомої ваги внутрішньо фірмових поставок всередині ТНК; - збільшення частки світового ринку та доходів шляхом використання конкурентних переваг; - країни-новатори – максимізація експорту до стадії зрілості продукту та перехід до імпорту; країни-послідовники – активне імпортозаміщення з переходом до експортної експансії.

Джерело: Ярчук Т.М. Перспективні напрями реалізації зовнішньоторговельних інтересів суб'єктів господарювання на світовому ринку цукру. Наукові праці національного університету харчових технологій. 2013. № 52. С.211-218.

Зазначимо, що головною умовою розвитку та становлення ринкової економіки на основі інтенсифікації економічних відносин протягом останнього століття є посилення зовнішньоекономічної діяльності як для окремого суб'єкта господарювання, так і для всієї країни в цілому.

Зовнішньоекономічні зв'язки країни можуть бути обумовлені наявністю обмеженої або надлишкової бази певних ресурсів для свого розвитку (трудових, природних, капітальних, фінансових і т.д.) [93]. Для повноцінного функціонування національної економіки та досягнення добробуту населення

держава розробляє зовнішньоекономічну політику як складову зовнішньої політики.

Зовнішньоекономічну політику (ЗЕП) визначають як вплив держави на основні напрямки економічного співробітництва із зарубіжними країнами. Вона має такі особливості:

- повинна бути свідомою, тобто держава може збільшити прибуток в одному сегменті, в той час як відмовляється від прибутку в іншому;
- може привести до змін в соціальних і політичних настроях, тобто вона повинна бути заснована на балансі не тільки економічних, а й соціальних та політичних вигод;
- повинна носити комплексний характер, тобто охоплювати як економічні відносини із зарубіжними країнами, так і внутрішні економічні відносини в тій чи іншій країні.

Держава здійснює зовнішньоекономічну політику через два типи установ і організацій: системні (президент, парламент, уряд та інші суб'єкти господарювання) та спеціальні (митні органи, установи, які страхують зовнішньоекономічну діяльність, експортно-фінансові банки).

Цілями зовнішньоекономічної політики є вибір державою конкретних пріоритетів в економічних відносинах з іншими країнами. Ці пріоритети можуть бути загальними або мати конкретний характер (кількісний або якісний).

Загальні цілі зовнішньоекономічної політики включають в себе вибір типу політики: вільна торгівля або протекціонізм, автономна або договірна.

Конкретні цілі зовнішньоекономічної політики включають в себе кількісні (збільшення обсягу експорту або імпорту, досягнення певного значення торгового балансу, сальдо рахунку поточних операцій або платіжного балансу, збільшення розміру прямих іноземних інвестицій в країні або власних

інвестицій за кордоном) і якісні цілі (поліпшення умов торгівлі, відродження економіки, підвищення якості і сучасність продукції за рахунок імпорту технологій, ноу-хау, ліцензії).

Часовий горизонт для досягнення загальних і конкретних цілей зовнішньої економічної політики не є рівномірним. Деякі з них можуть бути досягнуті протягом короткого часу, в той час як інші в середньостроковій або довгостроковій перспективі [77].

Аналіз літератури дав можливість констатувати факт, що на зміну зовнішньоекономічної політики країни впливають різноманітні фактори, серед яких можна виділити:

- зміна стратегії економічного розвитку (швидкий технічний і технологічний прогрес, структурні зміни в сфері виробництва і попиту, нормалізація міжнародної ситуації) [88];
- вплив балансу торгового дефіциту (або профіциту), зміна доходів і політичних рішень з питань зовнішньої балансу країни [74];
- відстань між країнами, види товарів та послуг, політична нестабільність, культурне схожість, колоніальне минуле, членство в економічному союзі, ВВП, чисельність населення [98];
- процеси глобалізації та інтернаціоналізації бізнесу [83-84].

Для вивчення значення економічних інтересів для національних економік в контексті реалізації зовнішньої політики необхідно також розглянути теоретичні аспекти міжнародних економічних відносин.

Міжнародні економічні відносини (МЕВ) представляють собою систему економічних відносин між суб'єктами світової економіки, маючі багаторівневу і складну структуру [22]. Основними сферами для дослідження економічних відносин між країнами світу є міжнародна торгівля, торгові вигоди, товарна і географічна структура торгівлі, політика протекціонізму та вільної торгівлі, стан платіжного балансу, формування обмінних курсів, координація міжнародної політики, міжнародний ринок капіталу [85]. Відповідно структура

МЕВ може бути представлена у вигляді наступних форм: міжнародна торгівля товарами; міжнародна торгівля послугами; міжнародна торгівля технологіями та міжнародний трансфер технологій; міжнародне співробітництво в сфері вирішення глобальних питань і проблем; міжнародний рух робочої сили; міжнародні валютно-фінансові відносини; міжнародні інтеграційні процеси в сфері економіки; міжнародний рух капіталу [30]. Саме ці форми будуть нами розглянуті при дослідженні економічного співробітництва Китаю та країн Південної та Західної Африки.

Важливою сферою для вивчення зовнішньоекономічних інтересів країн світу в міжнародній економіці є процеси інтернаціоналізації. Існують дві концептуальні точки зору на термін «інтернаціоналізації»: процедурний підхід (процес, що призводить до зростання ринків, розвитку міжнародної корпоративної діяльності) і інституціональний підхід (інтернаціоналізація компаній) [97].

Інтернаціоналізацію можна розглядати як феномен давнього минулого (Шовковий шлях), так і недавнього, оскільки в середині 19-го століття почався активний рух прямих інвестицій. Після Другої світової війни багато компаній розширювали свою міжнародну діяльність шляхом експорту капіталу [89]. З 2000 року національні економіки все більше втягнулися в світові процеси, збільшувалася їх взаємозалежність, що проявлялося в інтернаціоналізації економіки. Причинами розширення інтернаціоналізації були гармонізація глобального попиту і глобальна конкуренція. Завдяки економічній глобалізації розвиваються транснаціональні корпоративні мережі. Міжнародні компанії не мають кордонів, а їх діяльності зосереджується на вкладенні прямих іноземних інвестицій і здійсненні глобальних фінансових операцій [84]. Сьогодні важливе місце в процесах інтернаціоналізації займає виробнича інтернаціоналізація, яка представляє собою виробничі зв'язки між підприємствами різних країн [83]. Виходячи з наведених теоретичних положень, при дослідженні розвитку економічних відносин між Китаєм та країнами Африки будуть розглянуті процеси інтернаціоналізації виробництва.

Таким чином, зовнішньоекономічні інтереси країни ґрунтуються на концептуальних положеннях зовнішньоекономічної політики, яка представляє собою вплив держави на основні напрямки економічного співробітництва із зарубіжними країнами. Зовнішньоекономічна політика кожної держави має свої цілі і пріоритети по відношенню до конкретних країн, які можуть змінюватися з часом в залежності від впливу різноманітних чинників.

РОЗДІЛ 3.

ОСОБЛИВОСТІ КИТАЙСЬКО-АФРИКАНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ХХІ СТОЛІТТІ

3.1. Країни Південної та Західної Африки в контексті пріоритетів зовнішньої політики Китаю

Місце держави в світі – дуже важлива характеристика, яка відображає комплексне вираження міжнародного рейтингу країни, що характеризується багатьма складовими. Важливим індикатором місця країни в світі є зовнішня функція держави. На початку ХХІ століття зовнішньополітичний і зовнішньоекономічний курс КНР зазнали змін, які були викликані прагненням Китаю зміцнити свій статус в світі і збільшити економічну міць. На XVI з'їзді КПК уряд заявив про необхідність зблизитися зі світовими центрами сили, при цьому зберігаючи за собою статус незалежного і самостійної держави. На з'їзді була розроблена спеціальна програма побудови суспільства, згідно з якою до 2020 року КНР стане однією з найсильніших держав у світі. З питань зовнішньоекономічного курсу було прийнято рішення стимулювати вихід Китаю на зовнішні ринки і залучення економіки КНР в міжнародне економічне і технічне співробітництво.

У березні 2004 року прийшло до влади «четверте покоління» керівників Китаю на чолі з Ху Цзіньтао. Нове керівництво все частіше стало говорити, що центральним пунктом у зовнішній політиці КНР є створення «гармонійного світу». Саме про це заявив голова КНР Ху Цзіньтао на саміті, присвяченому 50-річчю Бундунгської конференції в квітні 2005 року [38]. Дана ідея багато в чому визначає зовнішньополітичну стратегію розвитку відносин КНР з іншими країнами. Поряд з метою створення «гармонійного світу» керівництво КНР докладає чималих зусиль для піднесення свого іміджу в світі. З цієї причини Китай проводить активну роботу, спрямовану на розвиток контактів з іншими країнами в політичній, економічній, технічній та культурній сферах.

Уряд КНР готовий відігравати активну роль у вирішенні міжнародних питань в процесі економічної глобалізації [38].

Важливе місце у зовнішній політиці КНР займають країни «третього світу». Генеральний секретар ЦК КПК Ху Цзіньтао в своїй доповіді на XVII з'їзді КПК озвучив, що Китай продовжить надавати допомогу і підтримку країнам, що розвиваються з метою зміцнення співробітництва і скорочення розриву між Північчю і Півднем [38]. Керівники КНР звертаються до лідерів країн що розвиваються, з наміром об'єднати зусилля для залучення в економічну глобалізацію і забезпечення спільного процвітання.

Першою особливістю є інституціалізація взаємин між Китаєм і країнами Африки і офіційне їх оформлення. Це проявляється в установі Форуму «Китай-Африка», який діє з 2000 року. На першій конференції були прийняті «Програма китайсько-африканського співробітництва в економічному і соціальному розвитку» і «Пекінська декларація». У грудні того ж року був створений комітет для забезпечення рішень ФОКАК, до якого увійшли представники більше 20 китайських міністерств, пізніше аналогічні комітети були відкриті в країнах Африки [47].

В ході проведених зустрічей Форуму «Китай-Африка» були прийняті рішення про проведення регулярних консультацій з основних міжнародних питань і зміцненню співробітництва в сферах економіки, політики і культури. Також у 2006 році була прийнята «Декларація про стратегічне партнерство», яка зачіпає принципи багатосторонньої дипломатії та реалізації реформ ООН і Ради Безпеки. Під час проведення Форуму «Китай–Африка» були розроблені методи подальшого політичного і економічного співробітництва та заходи по боротьбі з тероризмом, торгівлею зброєю і наслідком стихійних лих [45].

Ще одним з проявів інституціалізації китайсько-африканського співробітництва є документ «Політика Китаю в Африці», опублікований в 2006 році. В даному документі вказані конкретні механізми стратегічного співробітництва між Китаєм і африканськими державами. У документі керівництво КНР запропонувало зміцнювати політичну взаємодовіру,

розширювати взаємовигідний характер економічного співробітництва, надавати значення взаємному запозиченню в області культури, посилювати взаємодію в сфері безпеки і налагоджувати тісну координацію з міжнародних питань [54].

Вивчаючи документ «Політика Китаю в Африці» стає очевидним, що даний документ має на меті представити світові завдання китайської політики щодо Африки, заходи по їх досягненню і пропозиції Китаю щодо розвитку співробітництва з країнами регіону в різних областях в найближчі роки. Даний документ дозволяє зробити висновок про те, наскільки серйозні плани Китаю щодо Африки [7].

Документ «Політика Китаю в Африці» містить передмову та шість розділів: «Статус і роль Африки», «Відносини між Китаєм та Африкою», «Політика Китаю щодо Африки», «Розширення всебічного співробітництва Китаю з Африкою», «Форум китайсько-африканського співробітництва та його подальша діяльність», «Відносини між Китаєм та африканськими регіональними організаціями» [18]. У передмові до документу «Політика Китаю щодо Африки», зокрема, зазначалося, що Африканський континент, який охоплює найбільшу кількість країн, що розвиваються, є важливою силою для миру в усьому світі та розвитку. Традиційно дружні відносини між Китаєм та Африкою стоять перед новими можливостями в нових умовах. Цим документом «Політика Китаю щодо Африки», уряд Китаю бажає презентувати світові цілі політики Китаю щодо Африки та засоби їхнього досягнення, та пропозиції стосовно співпраці в найближчі роки з метою надання сприяння стійкому зростанню китайсько-африканських відносин у довгостроковій перспективі та вивести на новий рівень взаємовигідне співробітництво.

У третьому розділі документу «Політика Китаю в Африці» зазначається, що зміцнення солідарності та співробітництва з африканськими країнами завжди було важливою складовою незалежної та мирної зовнішньої політики Китаю. Китай буде неухильно продовжувати традицію китайсько-африканської дружби та, виходячи з фундаментальних інтересів китайського та африканського народів, засновувати та розвивати новий тип стратегічного

партнерства з Африкою, завдяки політичній рівності та взаємній довірі, економічному взаємовигідному співробітництву та культурним обмінам.

Загальними принципами та цілями політики Китаю щодо Африки є такі:

- Щирість, дружба та рівність. Китай дотримується П'яти Принципів Мирного Співіснування, поважає шлях розвитку, який самостійно вибрали африканські країни, та підтримує зусилля африканських держав ставати сильнішими через зміцнення єдності.

- Взаємна вигода, взаємність та спільне процвітання. Китай підтримує зусилля африканських країн щодо економічного розвитку та державного будівництва, розширює співпрацю у різних формах щодо економічного і соціального розвитку та сприяє спільному процвітання Китаю та Африки.

- Взаємна підтримка та тісна координація. Китай зміцнюватиме співпрацю з Африкою в ООН та інших багатосторонніх системах шляхом підтримки справедливих вимог та зважених пропозицій один одного та продовжуватиме звертатися до міжнародного співтовариства з метою приділяти більше уваги питанням, які стосуються миру та розвитку в Африці.

- Навчання один в одного та пошук загального розвитку. Китай та Африка вчитимуться один в одного та вивчатимуть досвід один одного в державному управлінні та розвитку, зміцнюватимуть обміни та співпрацю у сферах освіти, науки, культури та охорони здоров'я.

Підтримуючи зусилля африканських країн щодо зміцнення свого потенціалу, Китай працюватиме разом з Африкою з метою пошуку шляхів сталого розвитку. У документі «Політика Китаю в Африці», зокрема, зазначається, що принцип одного Китаю є політичним підґрунтям для встановлення та розвитку відносин Китаю з Африканськими державами та Африканськими регіональними організаціями. У зазначеному документі також підкреслюється, що китайський уряд високо цінує, що переважна більшість африканських країн дотримуються принципу одного Китаю, відмовляються мати офіційні відносини та контакти з Тайванем та підтримують велику справу Китаю щодо возз'єднання. Китай готовий встановлювати та розвивати

міждержавні відносини з країнами, які ще не встановили дипломатичні відносини з Китаєм, на основі принципу одного Китаю [18]. У 2007 році було створено Китайсько-Африканський Фонд Розвитку – найбільший приватний фонд Китаю, який спеціалізується на стимулюванні, сприянні та залученні китайських інвестицій в Африку [35].

У розділі, присвяченому місцю і ролі Африки в світі, китайський уряд не скупиться на похвали африканським країнам, що грає важливу і постійно зростаючу роль у міжнародних справах і «після довгих років боротьби звільнює себе від колоніального гніту, який переміг апартеїд, який завоював свободу і незалежність, та зробив тим самим значний внесок в розвиток цивілізації». Цей розділ є типовим зразком традиційної китайської дипломатичної школи, для якої при необхідності є характерним використання поваги та відвертих лестощів. Такий підхід дозволяє не тільки зміцнити взаємини між урядом КНР і країнами Африки, а й надихнути керівників африканських держав знайти нові можливості для подальшої співпраці [45].

4 грудня 2015 року під час 5-го саміту Форуму китайсько-африканської співпраці була оприлюднена нова «Біла книга», яка включала в себе 5 розділів [23]: «Побудова та розвиток всебічних відносин стратегічного партнерства», «африканський вектор зовнішньої політики Китаю, який відповідає 4 ієрогліфів: справжній (真), практичний (实), близький (进) і щирий (诚)», «забезпечення всебічного розвитку китайсько-африканських відносин», форум та інші регіональні організації Африки», «місце регіональних організацій у співпраці Китаю та Африки». Крім п'яти розділів даний доповідь включає в себе сім основних напрямків, які повинні стати базою розвитку китайсько-африканських відносин: посилення політичної взаємодовіри, поглиблення співпраці у міжнародних справах, поглиблення торгівельно-економічної співпраці, зміцнення двостороннього співробітництва з питань розвитку, поглиблення і розширення обмінів і співпраці в гуманітарній області, сприяння миру і безпеки в Африці, збільшення обмінів і співпраці з

консульських питань мігрантів, а також в області юриспруденції, правоохоронних та інших структур.

У документі також порушені пріоритетні питання порядку денного, а саме [23]: надання економічної допомоги африканським державам, зниження боргового тягаря країн Африки перед китайською стороною, туристичну співпрацю, розвиток даної сфери і ін. Таким чином, можна прийти до висновку, що Африка є одним з пріоритетних зовнішньополітичних напрямків КНР. Динамічно розвивається співпраця між сторонами по лінії «Південь-Південь».

Важливість африканського вектору у зовнішній політиці Китаю підтверджується кількістю візитів керівництва китайської сторони в країни Африки. Китай, взаємодіючи з країнами Африки, робить великий акцент на спільність долі. Жодне економічно і політично сильна держава в сучасному світі не може, розвиваючи відносини з державами, що розвиваються, апелювати до колоніального минулого, яке збільшує шанси на довіру з боку країн Африки до Китаю.

Ще однією перевагою китайської дипломатії щодо Африки, є використання тези про спільність історичної долі Китаю і Африки. Під цим мається на увазі обтяжлива і принизлива залежність від європейських держав в період їх колоніального панування, яка завдала як Китаю, так і Африці великої шкоди та сильно загальмувала їх розвиток. Керівництво КНР раніше вже використало цю тезу для зміцнення контактів з африканськими країнами і продовжує вміло маніпулювати національними почуттями африканців, ставлячи себе на один рівень з ними та протиставляючи їх США і Європі.

Китай декларує політику щодо Африки, де на першому місці стоїть принцип щирості, дружби і рівності. У цьому ще одна перевага Китаю перед західними країнами в боротьбі за вплив в Африці. Саме з приводу нього найбільше обурюється західна друкарська преса, про політику Китаю в Африці як «експансії на африканський континент» [36].

Окремою особливістю політики Пекіну в Африці є декларування рівноправності стосунків з країнами регіону, невтручання у їх внутрішні справи

та готовність вкладати кошти у ризиковані економічні проекти, що відрізняє Китай від США та Європи. Крім того, активно застосовується практика обмінів візитами високого рівня та контактів по партійній, жіночій, молодіжній і іншим лініям. Розширюється також співробітництво КНР з Африканським союзом та іншими субрегіональними організаціями.

Китай здійснює політику «м'якої сили», яка має три основні складові: 1) культура, яка розуміється як сукупність значимих для суспільства цінностей; 2) політична ідеологія; 3) зовнішня політика. «М'яка сила» структурується і реалізується через механізми узгодження зовнішньополітичних рішень і залучення до співпраці більш широкого характеру, як правило, на базі спільних цінностей. Зростаючий обсяг коштів, що виділяються Пекіном на зовнішньополітичну діяльність, забезпечує позиціонування КНР на міжнародній арені у одній «ваговій категорії» зі США, а багато в чому і випереджає їх, за ефективністю поширення впливу за допомогою «м'якої сили» [68].

До арсеналу політики «м'якої сили» Пекіну входять також щорічні форуми китайсько-африканського співробітництва. Зокрема, 3-4 вересня ц. р. у Пекіні був проведений черговий – 7-й Форум, який проходив під гаслом «Співробітництво та взаємний вииграш, спільне будівництво ще більш тісної китайсько-африканської спільноти єдиної долі». У рамках Форуму були організовані також і низка інших заходів, у т. ч. 7-а зустріч на рівні міністрів та 6-й конгрес підприємців Китаю і Африки [4].

Особливістю згаданих заходів стала найбільша кількість учасників з часу їх започаткування, загалом 3,2 тис. осіб. Зокрема, до складу делегацій входили 40 лідерів різних країн, десять глав урядів, голова Комісії Африканського союзу, а також 240 чиновників міністерського рівня.

Важливою складовою політичного та економічного співробітництва між Китайською Народною Республікою (КНР) та державами Африканського континенту є Форум Китайсько-Африканського Співробітництва (ФОКАС). Перший саміт ФОКАС відбувся у жовтні 2000 р. у Пекіні (КНР), другий – у

грудні 2003 р. в Адис-Абебі (Ефіопія), третій – у листопаді 2006 р. у Пекіні (КНР), четвертий – у листопаді 2006 р. у Шарм-Ель-Шейху (Єгипет), п'ятий – у липні 2012 р. у Пекіні (КНР). Проведення шостого саміту Форуму Китайсько-Африканського Співробітництва було заплановано у 2015 р. у Південно-Африканській Республіці (ПАР). Це буде перший саміт ФОКАС, починаючи від того, як Голова КНР Сі Цзіньпін обійняв свою посаду у 2013 році. Враховуючи пріоритети Китаю та порядок денний попередніх самітів ФОКАС, а також підвищену значущість, яку надає адміністрація Голови КНР Сі Цзіньпіна Африці, очікується, що на шостому саміті ФОКАС Китай приділятиме увагу, серед інших тем, фінансовим питанням та пріоритетам розвитку в Африці [43].

Крім того, не випадково, що у 2015 р. (15 березня) у Південно-Африканській Республіці (ПАР) офіційно відкрився «Рік Китаю в ПАР». У Преторії в урочистій церемонії відкриття «Року Китаю в ПАР» взяли участь Міністр культури КНР Луо Шуган та Міністр мистецтв та культури ПАР Наті Мтетва. Заходи «Року Китаю в ПАР» відбуваються в 9 провінціях Південно-Африканської Республіки [41]. Наприкінці березня 2013 року Голова КНР Сі Цзіньпін здійснив державні візити в Танзанію, ПАР та Республіку Конго, а також взяв участь у V зустрічі лідерів країн-учасниць БРІКС у Дурбані (ПАР). У травні 2014 р. Прем'єр Держради КНР Лі Кецянь здійснив візити до Ефіопії, Нігерії, Анголи та Кенії, а також відвідав штаб-квартиру Африканського Союзу в АдисАбебі (Ефіопія) та взяв участь у засіданні Всесвітнього Економічного Форуму щодо Африки в Абуджі (Нігерія). Це був перший візит Лі Кецяня в Африку на посаді Прем'єра Держради КНР.

8 травня 2015 р. китайське видання «China Daily» опублікувало статтю «Китай відкриває постійне представництво при Африканському Союзі». У публікації, зокрема, зазначається, що 7 травня 2015 р. Китай офіційно відкрив своє постійне представництво при штаб-квартирі Африканського Союзу в Адис-Абебі з метою подальшого зміцнення відносин з країнами континенту через таку Панафриканську організацію, як Африканський Союз. Створення постійного представництва зробило Китай першою державою, яка має

повноцінне (окреме від Посольства в Ефіопії), офіційне представництво при Комісії Африканського Союзу (КАС). Цей крок КАС оцінила як свідчення участі Китаю у діяльності, спрямованій на забезпечення процвітання континенту. Заступник Міністра закордонних справ КНР Чжан Мін та Голова Комісії Африканського Союзу Нкосазана Ндламіні-Зума взяли участь в урочистій церемонії відкриття Постійного представництва КНР при КАС. Першим главою дипломатичної місії КНР при КАС буде ветеран китайської дипломатії Куан Вейлін. Постпредство, яке матиме департаменти з питань політики, економіки, культури, миру та безпеки, сприятиме розвитку всебічного співробітництва та обмінів між Китаєм та Африканським Союзом, а також зміцненню існуючих добрих відносин між Китаєм та Африкою [16].

Третьою особливістю взаємин Китаю і Африки є прагнення китайського керівництва створити позитивний образ КНР як у світі, так і на Африканському континенті зокрема. З початку XXI століття уряд КНР все частіше застосовує поняття «м'якої сили» як спосіб впливу в країнах Африки. Китай активізував свою діяльність в сферах культури та освіти, а також проводить роботу для підтримки гуманітарної співпраці [10].

У XXI столітті можна спостерігати, що політичне співробітництво між Китаєм і країнами Африки розвивається в усіх напрямках. Поряд з дипломатичним співпрацею можна спостерігати взаємодію між міжнародними, регіональними та громадськими організаціями [36].

Китай, на відміну від Заходу, проголошує невтручання у внутрішньополітичні справи африканських держав й на ділі дотримується цього принципу. Китай обережно обходить всі спірні питання, пов'язані з дотриманням прав людини, свободою слова, фальсифікаціями виборів і корупцією в Африці. Керівництво КНР не критикує офіційні режими держав, з якими підтримує або збирається підтримувати дипломатичні відносини, і не пов'язує питання економічного та гуманітарного співробітництва з дотриманням прав людини, що є перешкодою для розвитку аналогічних американо і європейсько-африканських зв'язків.

Таким чином, західні країни висувають політичні умови співпраці, тим самим сильно звужуючи можливості по зміцненню своїх позицій в Африці. У свою чергу уряд КНР вишукує шляхи реалізації своїх планів, та не боїться тим самим викликати невдоволення передових країн світу. Ясно, що при інших рівних умовах, а часто навіть і при більш скромних пропозиціях Китаю, практично всі Африканські керівники вважають за краще мати справу з китайцями, які не нав'язують зайвих зобов'язань і не дратують авторитарних африканських лідерів своєю «демагогією про права людини».

3.2. Проблеми національної безпеки країн Південної та Західної Африки в контексті реалізації інтересів Китаю

Поглиблення співробітництва КНР з африканськими країнами супроводжується посиленням китайської військової присутності в регіоні. Насамперед це стосується участі Китаю у миротворчих операціях ООН, що має на меті зміцнення китайських позицій та захист інвестицій в Африці, а також демонстрацію ролі КНР як великої миролюбної держави, здатної захистити інтереси та безпеку своїх партнерів. Зокрема, китайські військовослужбовці залучались до проведення миротворчих операцій у Західній Сахарі, Сьєрра-Леоне, Судані, Малі та Кот-Д'Івуарі [4].

В 2015 році Китай досяг домовленості з Джибуті (район Африканського Рогу) щодо спорудження військово-морської бази на території цієї країни. Вона є першою базою ВМС НВАК за межами КНР і призначена для захисту одного з основних маршрутів транспортування нафти та інших природних ресурсів із Африки та країн Близького Сходу до Китаю.

Черговий, вже сьомий за рахунком форум співробітництва Китай-Африка, що відбувся 3-4 вересня, зазвичай був багатий на обіцянки багатомільярдних інвестиційних проектів з боку китайського керівництва. У своєму виступі на відкритті Голова КНР Сі Цзіньпін заявив, що Китай має намір вкласти в економіку країн чорного континенту близько 60 млрд дол. США. Щоправда, керівництво КНР схожі заяви постійно озвучувало на

подібних майданчиках, тому нічого незвичного в цьому немає. Цьогорічний форум важливий з іншої причини. Вперше керівництво КНР заявило про наміри розширити безпекову компоненту своєї присутності в Африці.

Планується, що створюватиметься Китайсько-африканський фонд миру і безпеки для стимулювання співробітництва в сфері підтримки миру і стабільності. Крім того, Пекін планує найближчими роками запуснути понад 50 програм в галузях безпеки, миротворчої діяльності, правоохоронній сфері, боротьбі з піратством та протидії тероризму. Деталі щодо них поки що невідомі, але ухвалений за результатами саміту «Пекінський план дій Форуму щодо китайсько-африканського співробітництва на 2019-2021 роки» передбачає, що Китай:

- надаватиме військову допомогу і підтримуватиме країни Сахеля, Аденської та Гвінейської заток щодо забезпечення безпеки та боротьби з тероризмом;
- виділить 100 млн дол. США для підтримки африканських резервних сил та їх потенціалу для негайного реагування на кризи;
- співпрацюватиме з країнами Африки, щоб посилити їх роль у миротворчих місіях на континенті;
- створить Китайсько-африканський форум миру і безпеки в якості платформи для проведення обміну інформацією в сфері безпеки;
- надасть поліцейське обладнання і запропонує короткострокові навчальні курси, в тому числі з китайської мови, і стипендійні програми для співробітників правоохоронних органів країн Африки.

Окрім того, обидві сторони інтенсифікують обмін розвідувальними даними та досвідом з питань безпеки та «підтримуватимуть одна одну в справі запобігання тероризму і боротьби з ним».

Таких кроків варто було очікувати давно, бо вони напрошувалися з логіки розвитку подій не тільки на африканському континенті, а й в інших точках земної кулі, де китайські інтереси потребують захисту силовими методами.

Станом на 2018 рік КНР вже володіє невеликим досвідом з розгортання збройних сил за межами своєї території, хоча присутність НВАК майже не торкалася Африки. Йдеться перш за все про створення військової інфраструктури в Індійському океані вздовж маршруту «Пояс і шлях». Це військово-морські бази в Джибуті і пакистанському Гвадарі, мережа пунктів матеріально-технічного забезпечення в М'янмі і Шрі-Ланці. Також слід нагадати, що Китай де-факто створив військову базу в афганській провінції Бадахшан, де дислокуватиметься батальйон НВАК з озброєнням та обладнанням для підготовки афганських військовослужбовців.

На території Африки КНР набув лише досвіду миротворчої діяльності в рамках ООН (додаток Б, мал. Б.1). Станом на березень 2017 року в миротворчих місіях ООН на африканському континенті брали участь понад 2,5 тис. китайських військовослужбовців, поліцейських і військових фахівців. Зокрема, в березні 2013 року в Малі прибуло близько 300 військовослужбовців для захисту китайських інженерів, що будували табір ООН в місті Гао.

Формально інтенсифікація співпраці у сфері безпеки обґрунтовується необхідністю захистити економічні позиції та убезпечити китайські інвестиції від різного роду ексцесів на кшталт раптово виникаючих громадянських війн, повстань чи просто діяльності різного штибу терористичних організацій. Щоправда, в таких випадках переважно використовуються більш тонкі інструменти, зокрема, приватні військові компанії. Посилення безпекової компоненти китайської присутності в Африці викликане не тільки на цим.

3.3. Китай в Африці: стратегічне партнерство чи неоколонізація?

Африка в зовнішньополітичному і зовнішньоекономічному курсі КНР є одним із стратегічних завдань. Африканські країни забезпечують Китай не тільки ресурсами для стимулювання економічного зростання країни, але і надають допомогу в підтримці статусу Китаю в світі. У свою чергу керівництво КНР постійно коригує свою політику відповідно до цілей та інтересів обох сторін, приймаючи до уваги, що постійно змінюються обставини сучасності.

Поняття «м'якої сили» є ключовою ланкою в успішному розвитку Китаю. Керівники африканських країн неодноразово вдавалися до досвіду КНР, приділяючи особливу увагу китайської моделі розвитку, яка дала змогу не тільки послабити соціальні проблеми, а й підняти вплив Китаю у світовій економіці. Очевидно, що все це сприяє цілі уряду КНР підвищити авторитет країни в очах керівників африканських держав [66].

Стрімке зростання та посилення позицій КНР на світовій арені визнається всіма країнами світу. Однак успіх діяльності керівництва Китаю пов'язаний не тільки з величезним потенціалом країни, а й з умінням мобільно реагувати на виклики глобалізації у світі і знаходити нові методи для зміцнення і встановлення нових зв'язків з іншими країнами

Тож головним питанням залишається чи є відносини Китаю з Африкою неоколоніалізмом чи взаємовигідними відносинами.

З періоду приходу нової влади в КНР почалася епоха реформ у соціальній, економічній та політичній сферах. Пріоритетним завданням був розвиток економіки країни за рахунок використання зовнішніх ресурсів та співпраці з іншими країнами, зокрема з країнами, що розвиваються третього світу. Зовнішня політика Китаю по відношенню до Африканським державам стала більш гнучкою, особлива увага приділялася спільним інтересам і вигодам [31].

Важливим є те, що Африка потребує співробітництва з Китаєм не тільки в якості політичного союзника, а й як партнера, який надає фінансову допомогу. В результаті норм, які диктуються міжнародними організаціями та інститутами, африканські держави не здатні конкурувати з іншими країнами на зовнішніх ринках. При таких обставинах Африка особливо зацікавлена в кооперації з КНР, яка дозволяє відтворити свій економічний суверенітет. З економічної точки зору, співпраця Африки з КНР вигідно ще й з тієї причини, що за рахунок великих інвестицій Китаю Африканські країни розвивають науково-технологічну сферу і промисловість. КНР сприяє африканським країнам у

вирішенні не тільки економічних, а й гуманітарних проблеми. Наприклад, такі як зневоднення почв, голод і хвороби [38].

Серед причин зацікавленості Китаю в Африці можна відзначити також політичний аспект. Уряд КНР здатний посилити свій політичний вплив тільки за рахунок країн, що розвиваються, тим самим підвищивши свою значимість на світовій арені. Теза «про спільність долі» з країнами «третього світу» фігурує в політиці Китаю в Африці з другої половини ХХ століття. За рахунок маніпулювання цими тезами КНР успішно зміцнює відносини з африканськими країнами. Іншим завданням зовнішньополітичного курсу КНР виступає витіснення Тайваню. З цією метою Китай прагне заручитися підтримкою більшості країн світу [59].

Підтверджена політична воля Китаю щодо розвитку економічного співробітництва з закордонними партнерами і гарантування прав іноземного капіталу в країні. Робиться наголос на реалізацію ініціативи «Один пояс – Один шлях».

На сьогоднішній день між Китаєм і 50-ма державами Африки підписані угоди у сфері освіти, засновані спеціалізовані центри освітньої допомоги країнам Африки. Щорічно Китай приймає та відправляє понад 10 тисяч студентів і фахівців згідно з договорами, укладеними між навчальними закладами Китаю та Африки. Важливою подією стало проведення Форуму Стратегії освіти в країнах Африки в листопаді 2005 року, на якому була прийнята «Пекінська декларація форуму міністрів освіти КНР і Африки» [9]. Щорічно Китай направляє в країни Африки фахівців в галузі сільського господарства, а також надає допомогу в підготовці кадрів. КНР відправляє на африканський континент працівників сфери охорони здоров'я, необхідні медичні препарати та обладнання, а також надають допомогу в боротьбі з такими поширеними захворюваннями, як малярія та СНІД.

В рамках дослідження були визначені принципи політики КНР в Африці, їх пріоритети і цілі в рамках багатостороннього співробітництва. З огляду на той факт, що африканські країни потребують союзників для підкріплення їх

статусу у світі, це і визначає зацікавленість африканського керівництва у підтримці дружніх контактів з КНР, яка виступає в ролі «свого» в міжнародних організаціях. Також було виділено зміни, що відбулися у зовнішньополітичному курсі КНР в XXI столітті та принципи розвитку відносин з країнами Африканського континенту. Другою особливістю є інституціалізація взаємин між Китаєм і країнами Африки та офіційне їх оформлення. В першу чергу це проявляється в проведенні Форуму «Китай – Африка», який діє з 2000 року. Третьою особливістю взаємин Китаю і Африки є прагнення китайського керівництва створити позитивний образ КНР в світі, і на Африканському континенті зокрема.

КНР і країни Африки, повністю відповідають країнам, що будують взаємовигідні відносини. Незважаючи на те, що в останні роки на Африканському континенті спостерігається виникнення антикитайських настроїв, викликаних впливом ЗМІ країн Заходу, які критикують і виявляють негативні наслідки проникнення Китаю на континент, керівники КНР цілеспрямовано продовжують свій стратегічний курс, спрямований на розширення контактів з Африканськими країнами та зміцнення співпраці у всіх напрямках. Представники Африканських країн бачать у цьому переважно позитивні наслідки для свого краю.

Отже, з огляду на зазначене вище, можна зробити висновок, що всебічний розвиток відносин Китаю з державами Африканського континенту є одним із пріоритетів зовнішньої політики та зовнішньоекономічної стратегії Голови КНР Сі Цзіньпіна. ФОКАС та інші дво- та багатосторонні форуми та організації є інструментами реалізації зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних інтересів Китаю на Африканському континенті. За вплив на держави Африканського континенту продовжуватимуть змагатися та конкурувати з Китаєм такі впливові держави світу, як США, Франція, Велика Британія, Індія та інші країни, а також Європейський Союз.

РОЗДІЛ 4. ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ КИТАЮ У КРАЇНАХ ПІВДЕННОЇ ТА ЗАХІДНОЇ АФРИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

4.1. Особливості та динаміка торгівельно-економічного співробітництва

Розглядаючи економічне співробітництво КНР з країнами Африканського континенту на початку ХХ століття більш детально, необхідно в даному розділі магістерської роботи розкрити ряд основних сфер нового стратегічного курсу, зокрема торгівлю та інвестиційне співробітництво.

Африканці діляться з Китаєм ресурсами в обмін на вигідні торгові угоди, кредити і інвестиції. Співпраця з Китаєм допомагає африканським країнам розвиватися, але далеко не всі жителі континенту вірять в китайську політику невтручання в справи африканських держав. Тому з економічної точки зору, ми продовжимо розкриття питання стосовно співробітництва Китаю та країн Західної та Південної Африки: «Чи є це взаємовідносинами або все ж таки неокolonіалізацією?».

По-перше, варто відзначити, що Китай висуває економічні інтереси на пріоритетне місце. Відповідно до переслідуваних цілей у сфері економіки китайське керівництво вносить корективи у зовнішньополітичний і зовнішньоекономічний курс. Так Китай прагне здобути доступ до енергоресурсної бази і мінеральної сировини Африканського континенту і налагодити безперервні поставки сировини в Китай, тим самим задовільнивши потреби стрімко зростаючої економіки КНР [9].

Китай з 2009 р – головний торговий партнер і один з провідних донорів та інвесторів Африки. Тому ефект від китайського «уповільнення» позначився і на

«уповільненні» Африки, чий середній зріст впав з 4,6% в 2014 р до 3,4% в 2015 р. і до 1,4% в 2016 р.

Падіння цін на нафту призвело до зростання держборгу (8% в рік), знецінення національної валюти ряду країн континенту [27].

Через падіння цін на сировину – основний товар африканського експорту – обсяг китайсько-африканської торгівлі, що склав в 2014 р 200 млрд дол., скоротився в січні-жовтні 2015 р до 147,6 млрд дол., а за весь 2016 р склав 149,2 млрд дол. Африканський експорт до Китаю впав в 2015 р на 40%, а за іншими даними – навіть на 50% в результаті падіння цін на головний товар африканського експорту – нафту. Так, експорт нафти з Анголи впав з 41 млрд дол. в 2014 р до 15 млрд дол. США в 2015 р

З 2016 року споживання нафти Китаєм склало 12,4 млн барелів на день, і Африка зіграла в цьому не останню роль. Втім, згідно з даними Міністерства торгівлі КНР, імпорт Китаєм африканського мінеральної сировини і нафтопродуктів, а також сільськогосподарської продукції не скоротився в кількісному відношенні, а імпорт окремих продуктів навіть зріс. У січні-вересні 2017 р китайський імпорт нафти зріс на 12,2% в порівнянні з 2016 р., в тому числі з Анголи – на 16%. При цьому Ангола, а за нею і Саудівська Аравія обігнали Росію, яка з 2016 р займала провідне місце по постачаннях нафти в Китай. І нафтою постачає Китай не одна Ангола. Китайські нафтові компанії мають частки в таких африканських країнах, як Гана, Єгипет, Нігер, Габон, Ефіопія, Намібія, Республіка Конго, а недавно в їх число увійшли Чад і Кенія. Сьогодні Китай та Індія є найбільшими покупцями кенійської нафти.

У 2017 року знову намітилося зростання китайсько-африканської торгівлі: за перші 6 місяців імпорт Китаю з Африки зріс на 46%, склавши 38,4 млрд дол. США, а експорт в Африку – на 3%, скласти 47 млрд дол. США. Провідні африканські торгові партнери Китаю – ПАР, Ангола і Нігерія. Деякі африканські країни перейшли на юань в торгівлі з Китаєм: як повідомлялося, майже 40% китайсько-африканської торгівлі стало здійснюватися в китайській

валюті [31]. Африка – прекрасний ринок для китайських товарів. Крім того, Китай вишукує нові ринки збуту для китайських товарів (додаток В, табл. В.1).

Африканські країни вельми привабливі для китайських підприємців в першу чергу через низьку конкуренцію і високий попит на китайську продукцію. У 2017 році обсяги двосторонньої торгівлі КНР з Африканськими країнами становили 170 млрд. дол. (мал. 4.1.)

Мал. 4.1. Торгівля між країнами Африки та Китаєм 2009-2017 рр.

Джерело: Гвоздь В., Кот Р. Китай Поглинає Африку. URL: <http://sg-sofia.com.ua/kitaj-poglinaje-afriku-zikl-materialiv>. (дата звернення: 20.11.2019)

Постановка економічних пріоритетів Китаю в розвитку китайсько-африканських відносин пояснюється прагненням керівництва країни створити сприятливі умови для внутрішнього будівництва, що, в свою чергу, сприяє стрімкому економічному зростанню КНР. Інший економічною причиною, що спонукає КНР контактувати з Африкою, є нові ринки збуту. Крім того, Африканський континент є перспективним ринком для інвестування.

Економічні інтереси є основною причиною розвитку контактів Африки з зовнішнім світом. Уряд КНР шукає нові шляхи і розширює багатосторонню дипломатію, щоб перешкоджати проникненню розвинених країн на Африканський континент. У зв'язку з цим, китайське керівництво приділяє особливу увагу співпраці з ЕКОВАС та КОМЕСА, а також регіональними економічними організаціями Африки [27].

Економічне співробітництво також вигідне для обох сторін. Завдяки фінансовій допомозі КНР економіки багатьох країн Африканського континенту вийшли з депресії і спостерігаються ознаки подальшого економічного зростання, розвивається інфраструктура, підвищується рівень життя населення на континенті.

4.2. Напрями інфраструктурних та інноваційних міжнародних проектів

Протягом тривалого періоду часу Африканський континент виступає привабливим місцем для іноземних інвестицій. Значні успіхи в розвитку деяких країн даного континенту (наприклад, Ботсвани, Нігерії, Ефіопії, ПАР, Гани, Руанди) притягують міжнародних інвесторів з найбільш розвинених країн.

Серед них одну з лідируючих позицій займає Китай. Варто зазначити, що третій саміт Форуму Китай-Африка став особливо значущим в розвитку торговельно-економічного співробітництва. В рамках цього форуму було розроблено план дій на період 2006-2009 років, який отримав назву «вісім кроків на підтримку Африки» [44].

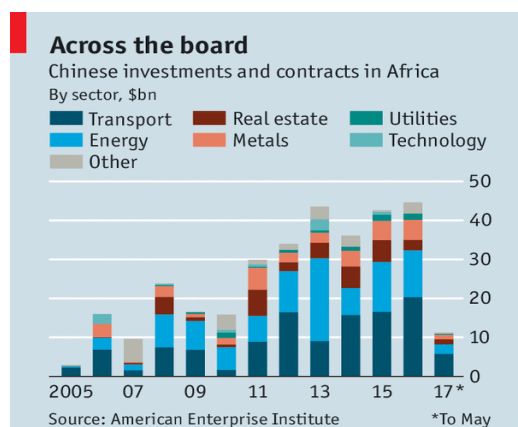
Поряд з розвитком співробітництва КНР і країн Африки в сфері інвестування, китайсько-африканська торгівля також планомірно розвивається. Уряд КНР проводить активну діяльність в розширенні контактів в галузі торгівлі, розробляє форми міжнародного техніко-економічного співробітництва з країнами Африки, серед яких можна виділити підряди на будівництво та співробітництво в сфері надання послуг [24].

Китай зацікавлений в покращенні інфраструктури країн Африки. Ще однією з основних причин активізації співпраці в сфері економіки є потреба Китаю в нових можливостях для капіталовкладення. Безумовно, китайські керівники переслідують не тільки економічні, але і політичні інтереси в країнах Африки. В першу чергу Китай прагне наростити свою міць за рахунок розширення кола союзників і створити сприятливі умови для успішного реформування всередині країни. Як і раніше одним зі спірних питань є

витіснення Тайваню з Африки [4].

Наприклад, в Замбії він здійснив будівництво залізниці, оскільки веде в даній державі розробки родовищ міді, яку необхідно транспортувати поїздом. Безумовно, Замбія є лише одним з численних прикладів застосування даного принципу Китаєм [28].

Важливою складовою економічного співробітництва Китаю та Африканських країн є допомога КНР Африці. КНР в першу чергу прагне не тільки фінансувати кошти в Африку для надання допомоги в розвитку регіону, а й отримувати від цього економічні вигоди [40]. Переважно це проявляється, в збільшенні обсягів інвестування, а також у наданні кредитів. Інвестиції китайських компаній, що вкладаються в Африку, збільшують обсяг китайсько-африканської торгівлі, створюють сприятливі умови для приватних африканських підприємств і стимулюють закупівлі китайського обладнання і техніки. Китайські компанії інвестують кошти в сировинні галузі, в енергетику, комунікаційні та інформаційні технології, об'єкти інфраструктури та транспорт. Інвестування китайських засобів в Африку не тільки стимулює розвиток економіки двох регіонів, а й продиктовано рядом об'єктивних причин [81]. З мал. 4.2 ми можемо побачити інвестиції, зроблені Китаєм у різні сфери Африки. **Китайські інвестиції в країнах Африки більш детально розкрито в додатку В на мал. В.1.**

Мал. 4.2. Інвестиційне співробітництво між країнами Африки та Китаєм 2009-2017 рр.

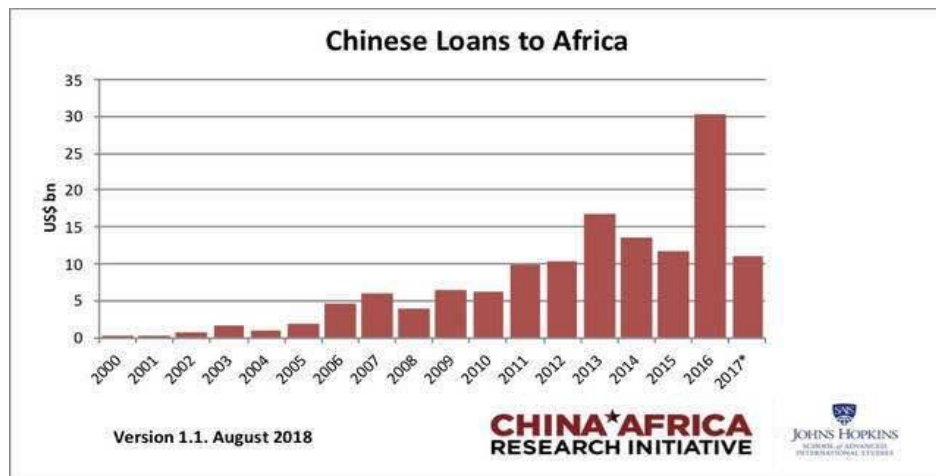
Джерело: Trade statistics for international business development, 2017. URL: https://www.trademap.org/Product_SelProduct_TS.aspx?nvpm (дата звернення 25.09.2019).

В економічній політиці КНР в Африці однією з основних цілей Китаю є отримання сировинних і енергетичних ресурсів Африки. Уряд КНР поряд з наданням кредитів на пільгових умовах використовує такі форми співпраці, як створення підприємств на спільному капіталі.

Всупереч труднощам в китайській економіці, Африка продовжує займати важливе місце у зовнішньоекономічних пріоритетах Пекіна. У грудні 2015 р Сі Цзіньпін оголосив, що Китай додатково внесе в Китайсько-африканський фонд розвитку, створений для підтримки китайських компаній, що діють в Африці, 10 млрд. дол. США. За заявами його глави, Фонд інвестував в 87 проектів в 36 країнах на суму понад 3,5 млрд. дол. Основним джерелом фінансових ресурсів для Африки залишається Експортно-імпортний банк Китаю (Ексімбанк): за 2000-2015 рр. він надав позики майже всім африканським країнам на загальну суму 63 млрд. дол. США. Чайна Девелопмент Бенк (China Development Bank, CDB), який фінансує дрібні і середні китайські підприємства, які беруть участь у розвитку Африки, обіцяв внести 6 млрд. дол. США. Куди йдуть ці кошти? [20]

З 2016 року Китайсько-африканська дослідницька ініціатива (China-Africa Research Initiative, CARI) Школи міжнародних досліджень Університету Джона Хопкінса (School of Advanced International Studies, SAIS) опублікувала результати досліджень про китайських позиках Африці в період з 2000 по 2014 рр. За цей період китайські банки, компанії та уряд надали Африці понад 80 млрд. дол. США. Найбільшими одержувачами були Ангола (21,2 млрд. дол.), Ефіопія (12 млрд. дол.), Далі йшли Кенія, Судан (5 млрд. дол.). Таким чином, головними одержувачами фінансових ресурсів ставали не обов'язково володарі нафти і мінералів країни: перша в списку – багата нафтою Ангола, однак слідом за нею йде небагата сировиною Ефіопія. При цьому китайські позики континенту йшли більше на будівництво об'єктів інфраструктури –

автомобільних і залізних доріг, електрифікацію і т.д., ніж на видобуток вуглеводнів і мінералів (мал. 4.3.) [19].

Мал. 4.3. Кредити Африки надані Китаєм

Джерело: Chinese Loans to Africa. URL: <http://www.sais-cari.org/data-chinese-loans-and-aid-to-africa/> (Дата звернення: 20.11.2019)

У січні 2017 року відбувся закордонний візит на Африканський континент міністра закордонних справ Ван І, метою якого був контроль за виконанням рішень Йоханнесбургського саміту ФОКАК і прийнятого ним плану на 2016-2018 рр. За оцінками результатів візиту, співпраця Китаю з країнами Африки вступила в 2016 р. в нову фазу, оскільки рік став рекордним: китайські компанії інвестували в Африку 14 млрд дол. США. Попередній рекорд був досягнутий в 2008 р, коли Африка отримала 9 млрд дол. США інвестицій. Всього було укладено 245 угод про співпрацю більш ніж на 50 млрд дол. США.

З січня 2013 по липень 2016 р. число китайських проектів в Африці зросло на 112%; кількість створених китайцями робочих місць – на 413%, число компаній, що інвестують в країни континенту, більш ніж подвоїлася (зростання на 108%). Контрактна вартість проектів, зафіксованих в угодах в січні-листопаді 2016 р. склала 65 млрд дол. США. З січня по липень 2016 р. Китай реалізував в Африці 36 проектів (для порівняння: за весь 2012 року було реалізовано 38 проектів) [38].

У січні 2015 року між КНР і Африканським Союзом був підписаний меморандум про взаєморозуміння, виконання якого дозволить реалізувати «африканську мрію»: з'єднати мережею швидкісних залізничних і шосейних доріг, а також повітряним сполученням столиці 54 держав континенту. У липні 2016 року відбулося відкриття залізниці Абуджа-Кадуна в Нігерії протяжністю 187 км, будівництво якої здійснювала «Чайна Сівіл Інжиніринг Констракшн Корпорейшн» (China Civil Engineering Construction Corporation, CCECC). У січні 2017 року була відкрита побудована з китайською допомогою залізниця, що зв'яже Ефіопію і Джібуті. Виступаючи на церемонії відкриття, китайський посол в Ефіопії Ла Юфан сказав, що це перша електрифікована залізниця, побудована на континенті за китайськими стандартами і технологіями, але, звичайно, не остання. Дорога протяжністю 756 км замінила стару, побудовану ще в 1917 р. Швидкість руху на ній складе 120 км / ч, а весь шлях займе 10-12 годин, в той час як на машині він займає 2-3 дні. Дорога дозволить перевозити щорічно 5 млн тонн вантажів. Будівництво ефіопського відрізка дороги обійшлося в 3,4 млрд дол. США, при цьому 70% фінансування надав Ексімбанк Китаю [17].

Найбільшим китайським інфраструктурним проектом в Кенії з моменту здобуття країною незалежності вважають залізницю вартістю 3,8 млрд дол. США, 85% з яких дав китайський Ексімбанк. Будівництво дороги протяжністю 609 км здійснила «Чайна Родс енд Бридж Корпорейшн» (China Road and Bridge Corporation, CRBC). Перша фаза будівництва, покликана зв'язати порт Момбаса зі столицею Найробі, була завершена в 2017 р. За планами ця лінія стане частиною сучасної залізничної системи Північного коридору, яка зв'яже Кенію з Угандою, Руандою і Південним Суданом. Перераховане – лише частина серії проектів, в тому числі мега-проектів, що реалізуються Китаєм в Африці. У числі останніх, наприклад, будівництво найбільшого контейнерного порту в Східній Африці в Багамах в Танзанії, який повинен перевершити за масштабами порт Момбаса в Кенії. Вартість проекту – 7 млрд дол. США;

інвестори – Чайна Мерченс Холдінгс Інтернешнл (China Merchants Holdings International) і Державний Резервний Фонд уряду Омана [29].

У 2014 р. прем'єр Лі Кецянь під час візиту в Африку в штаб-квартирі Африканського Союзу запропонував «Китайсько-африканський план співпраці у регіональній авіації». Був підписаний меморандум про взаєморозуміння з авіаційними корпораціями шести африканських країн: Анголи, Ефіопії, Зімбабве, Кабо-Верде, Гвінеї, Конго, а також з Економічним співтовариством країн Західної Африки (ЕКОВАС. «Чайна Саузерн Ейрлайнс» (China Southern Airlines) і «Ейр Чайна» (Air China) відкрили прямі лінії повітряного сполучення з Гуанчжоу в Найробі, з Пекіна – в Йоганнесбург і Аддіс-Абеби. Повітряний транспорт, що зв'язує Китай з Африкою, збільшується щорічно в середньому на 15%.

Важливе місце в китайській стратегії займає ініціатива нового Шовкового шляху і Морського Шовкового шляху «Один пояс – один шлях». Про значимість цієї ініціативи для Пекіна говорить той факт, що в числі рішень XIX з'їзду КПК у жовтні 2017 року було включення її до Статуту партії. Втілення в життя проекту передбачає реалізацію довгострокових інфраструктурних проектів, які повинні охопити весь простір «пояса»; вони включають будівництво залізних і шосейних доріг, модернізацію авіаційного сполучення, автотраси, проекти в енергетиці, промислові парки. Китай відводить Африці важливу роль в реалізації проекту. Особливе місце займає при цьому Східна Африка. Китайські експерти бачать в новій стратегії дві головні переваги для Африки. По-перше, розвиток інфраструктури дозволить Китаю використовувати свої можливості в будівельній сфері, що принесе користь країнам континенту і одночасно стимулює зростання Китаю, сповільнення в останні роки. По-друге, реалізація проекту – це можливість передати Африці промислові підприємства інтенсивної праці, що призведе до зростання виробництва, числа робочих місць та оплати праці. Експерти вважають ці два компоненти двома стовпами китайсько-африканського співробітництва на наступні роки. Міністр закордонних справ і співробітництва ПАР Майте

Нкоана-Машабане пов'язує ініціативу «Один пояс – один шлях» до прийнятої Африканським Союзом в 2015 р «Порядком денним – 2063». Як заявила міністр, китайська ініціатива перекликається з Програмою інфраструктурного розвитку Африки (Program for Infrastructure Development in Africa, PIDA). Вона створює умови для інвестування в інфраструктурні проекти і дає можливість африканським компаніям працювати разом з китайськими компаніями в реалізації цих проектів [5].

Сьогодні в африканських країнах спостерігається небувалий будівельний бум, і Китай грає в цьому далеко не останню роль. Важлива особливість китайських проектів – керівництво будівництвом і технічний персонал – китайці, але робітники – африканці, що сприяє створенню в Африці робочих місць і спростовує поширену думку, що китайські робітники «забирають хліб у місцевого населення». Пекін, зрозуміло, не альтруїст. Мережа залізниць і порти в Кенії, Танзанії і Джибуті вкрай важливі для китайської торгівлі. Надаючи масштабні інвестиції, Пекін не може розраховувати на швидку віддачу і йде на певні фінансові ризики. Однак африканські країни отримують конкретну вигоду від реалізованих з китайською допомогою проектів. Таким чином, всупереч прогнозам експертів, які вважають, що спад в економіці Китаю надасть різко негативний вплив на його економічну співпрацю з країнами Африки, Африка, як і раніше займає важливе місце у зовнішньоекономічній політиці Китаю [4].

Звичайно ж, що політика «м'якої сили» імпонує африканським лідерам набагато більше, ніж політика тиску з боку багатьох країн Заходу. Більш того, активну участь Китаю у багатьох інвестиційних проектах в Африці також сприяє виключно зміцненню багатосторонніх відносин [7].

Так як Китай не втручався в політичні питання країн, не насаджував будь-які системи, не висував особливі вимоги африканським державам в обмін на інвестиційну підтримку, то це сприяло схваленню і більш кращого вибору Китаю в якості інвестора та союзника з боку країн Африки. Якщо спочатку Китай встановлював міцні зв'язки з африканськими державами, в більшій мірі,

критикуючи колонізаційний принцип європейських країн, то з часом це стало вигідним з двох причин: зміцнення зв'язків з великим скупченням африканських країн (як країни, що розвивається лідера-прикладу) і «захоплення» нових швидкозростаючих ринків збуту, сировини і людських ресурсів. Китай, насичуючи інвестиціями африканські держави, слід вважати, сподівається на збільшення ВВП цих країн,

Причини зацікавленості основних гравців світового ринку в природно-ресурсній базі країн Африки на південь від Сахари полягають у наступному [25]:

1. Висока якість африканської нафти (відрізняється зниженим вмістом сірки). До того ж, Тропічна Африка – один з небагатьох регіонів світу, де ще не в повній мірі пройдено так званий «пік видобутку нафти».

2. Даний регіон географічно виявляється вельми привабливим джерелом сировини з точки зору його транспортування як в старі центри споживання (Північна Америка, Західна Європа, Японія), так і в нові (Китай, Індія, Південно-Східна Азія, Бразилія).

3. Країни регіону Африки на південь від Сахари демонструють «зручні для роботи» вимоги, які висувають національні уряди до нафтогазових ТНК, які розробляють вуглеводневі ресурси морського шельфу та інших екологічно вразливих територій. Сьогодні в інвестуванні розробок нових родовищ, перш за все, лідирують західні «мейджори», в числі яких Total, Chevron, BP, ExxonMobil і Shell. На їх капіталовкладення в регіон в 2008-2012 рр. припадало 85% [25].

Активна інвестиційна політика є основою нафтової стратегії Китаю в Африці. Китай вже вклав в розвиток нафтогазової промисловості і супутньої інфраструктури країн континенту 30 млрд дол. Для зміцнення торгово-економічних зв'язків Китай використовує схему «кредит / інфраструктура в обмін на сировину». Кредити, надані Китаєм, погашаються у відповідь поставками різної сировини – нафти, бокситів і т.п. Відсоток по кредитах дуже низький (як правило, 1,25-1,5%), при цьому близько 70% кредитних коштів, згідно з домовленостями, витрачається на закупівлю обладнання і оплату

послуг компаній з КНР. Найчастіше кредити використовуються для будівництва інфраструктурних об'єктів [13].

Успіхам Китаю в конкурентній боротьбі за ресурси з великими західними компаніями також сприяє цілий ряд факторів:

1. Більш вигідне сприйняття африканськими партнерами. У промовах і заявах китайських керівників незмінно присутня теза про «спільність доль, цілей і завдань» всіх країн, що розвиваються.

2. Активний супровід роботи нафтогазових компаній в даному регіоні механізмами дипломатії. За інтенсивністю дипломатичних контактів Китаю помітно поступаються навіть США.

3. Широкий спектр напрямків економічного співробітництва. Китай надає безоплатну фінансову допомогу, пільгове кредитування, інвестиції, в тому числі вкладення в інфраструктуру, таку необхідну африканським країнам, і багато іншого, забезпечуючи тим самим сприятливі умови роботи в африканських країнах для своїх нафтогазових компаній.

4. Відсутність обмежень у виборі партнерів серед африканських країн. КНР не стримує діяльність своїх нафтогазових компаній-якими вимогами щодо форми державних режимів і належним управлінням, дотриманням прав і свобод людини, а також тиском з боку інших країн і міжнародних організацій.

5. Довгострокова стратегія компаній КНР з освоєння ринків енергоресурсів країн досліджуваного регіону, ще не освоєних китайським капіталом. Компанії з КНР використовують тактику придбання спочатку невеликих часток в родовищах або акцій великих компаній, а вже потім поступово розширюють свою діяльність.

Інвестиції Китаю в Африку безсумнівно приносять користь як Китаю, так і африканським країнам. За даними Світового Банку, рівень бідності в Африці в проміжку 1980 – 2016 років знизився з 84% до 16% завдяки прямим інвестиціям Китаю [34].

Більш того, умови, на яких Китай здатний видавати кредити країнам Африки, в значній мірі більш кращі, ніж ті умови отримання коштів, які може

запропонувати Міжнародний валютний фонд. Крім того, що Китай видає безвідсоткові кредити, він також здійснює безоплатні проекти на території країн Африки. Тим самим Китай створює конкуренцію західним державам, і, потрібно зазначити, що китайська політика влаштовує африканські держави більшою мірою, оскільки вона не диктує умови політичного розвитку і націлена на отримання вигоди.

Ще однією перевагою є попит Китаю на мінерали та інші корисні копалини (мідь, алюміній), який привів в дію важіль зростання цін на дане сировину і призупинив довготривалу тенденцію до зниження цін. Китай також є постачальником технологій (інтернет, телефонний зв'язок, телекомунікації) і освіти в Африку. У 2013 році Ху Цзиньтао – 11-ий генеральний секретар – ЦК КПК оголосив про створення освітньої програми державних стипендій, спрямованої на навчання 30 тисяч африканських фахівців до 2015 року [39]. Що стосується телекомунікацій, то Китай користується перевагою ринків збуту Африки: низький рівень конкуренції дозволяє збувати продукцію у великих обсягах, при цьому, китайські компанії, які не акцентують свою увагу на суворому патентному праві.

4.3. Модель розвитку економіки країн Західної та Південної Африки з залученням економічних інтересів Китаю

Уряду країн Західної та Південної Африки не слід забути, що природні ресурси, як поновлювані, так і непоновлювані, а також екосистемні послуги є частиною реальних багатств країн – вони є природним капіталом, з якого утворюються інші форми капіталу. Виходячи з цієї основної тези, управляти ними необхідно стійким чином, охороняючи запаси поновлюваних ресурсів, використовуючи лише їх щорічний приріст, або рух, таким чином, щоб використовувана частина залишалася незмінною або росла в довгостроковій перспективі.

Економічне значення природних ресурсів має два основних виміри: поточний рух доходів і потенційно майбутній рух доходів. Перший вимір є

функцією виробництва і ринку, а другий – забезпеченістю природними ресурсами і планування управління. Для того, щоб усвідомити справжню цінність природних ресурсів необхідно враховувати обидва ці виміри. Поточний рух доходів може виявитися оманливим показником того, яким чином природні ресурси будуть вносити вклад в економічний розвиток з плином часу в разі, якщо доходи отримують від виснаження запасів природних ресурсів, або природного капіталу. Стале управління природними ресурсами – у випадку з поновлюваними ресурсами – і в якості джерел доходів для інвестицій в майбутнє зростання – у випадку з невідновлюваних ресурсами – дозволяє країнам.

З невідновлюваними ресурсами слід звертатися вкрай обережно, маючи на меті пошук заміни їм, інвестуючи кошти в збільшення запасів відновлюваних ресурсів, а також в людські ресурси, щоб уникнути різких падінь доходів, коли кількість ресурсів скорочується, що неминуче станеться. Уряди грають ключову роль у впровадженні методів політики, що забезпечують внесок ресурсів в довгостроковий економічний розвиток країн, а не тільки в короткострокове отримання доходів. Високоякісні інститути в даний час, а також планування майбутнього можуть перетворити так зване «прокляття ресурсів» в можливість [14; 39].

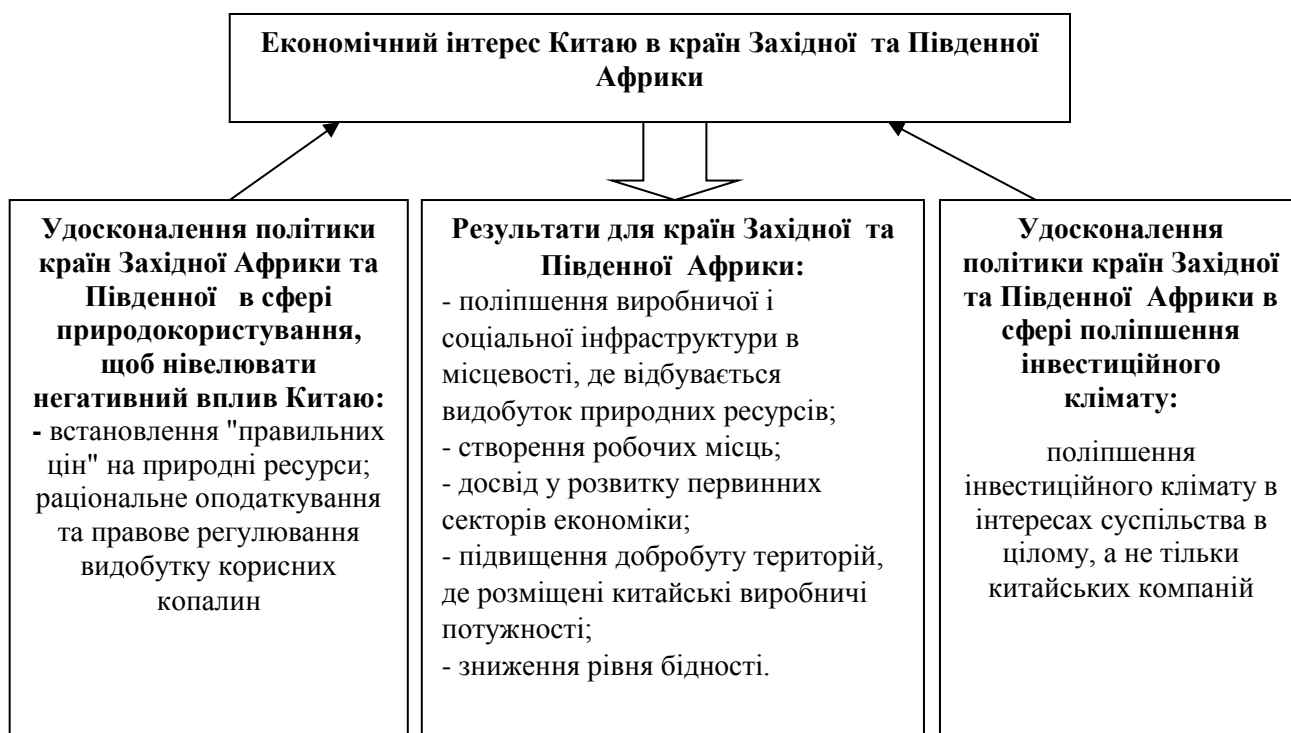
«Правильне встановлення цін» на природні ресурси призводить до більш сталого управління і довгостроковим вигодам від багатства природними ресурсами. Інтернаціоналізація екологічних витрат на видобуток і використання природних ресурсів в ціни ресурсів є потужним механізмом для створення стимулів для сталого управління природними ресурсами і їх використання. Повний облік витрат спрямований на використання ринкових інструментів, таких як податки і продаються дозволу, з метою забезпечення того, що поновлювані ресурси, такі як риба і деревина, добувалися б стійким способом, і що використання ресурсів рухалося б в напрямі більшої ефективності. Правильне встановлення цін включає і облік витрат, пов'язаних з виснаженням ресурсів, а також витрат на їх видобуток і, так де це необхідно,

відновлення земель після закінчення видобутку ресурсів.

Поліпшення інвестиційного клімату в інтересах всіх верств населення – має два аспекти. Інвестиційний клімат повинен служити інтересам суспільства в цілому, а не тільки компаній [14]. Таким чином, важливою складовою частиною сприятливого інвестиційного клімату є продумані системи правового регулювання і оподаткування. Крім того, режим сприятливого інвестиційного клімату повинен поширюватися на підприємства будь-яких типів, а не тільки на великі або впливові фірми.

Інвестиції Китаю стимулюють економічне зростання країн Африки, що виражається в поліпшенні якості життя, зростання трудової активності, впровадження нових технологій, в той же час Китай має вигоди, отримуючи доступ до енергетичних ресурсів країн, нарощуючи обсяги товарообігу з Африкою. Незважаючи на існуючі ризики – численні конфлікти, які мають стихійний характер на континенті, – китайський уряд дотримується політики продовження фінансового співробітництва, так як висока віддача від інвестицій превалює над втратами.

Таким чином, модель розвитку економіки країн Західної та Південної Африки з залученням економічних інтересів Китаю складається з таких елементів (мал. 4.4.):

Мал. 4.4. Модель розвитку економіки країн Західної та Південної Африки з залученням економічних інтересів Китаю

Складено автором за: Schiere R., Ndikumana L. and Walkenhorst P. China and Africa: An Emerging Partnership for Development, 2017. URL: <https://www.afdb.org/file> (дата звернення 29.11. 2019).

Отже, нами запропоновано підхід до розвитку економік країн Західної та Південної Африки, який ґрунтується на «правильному встановленні цін» на природні ресурси, поліпшенні інвестиційного клімату в інтересах суспільства в цілому, а не тільки китайських компаній, прозорих системах правового регулювання та оподаткування для іноземних інвестиційних компаній з метою розвитку соціальної та виробничої інфраструктури.

На основі аналізу економічного співробітництва між Китаєм та країнами Африки, звичайно ж, не можна говорити про те, що відносини Китаю з африканськими країнами носять виключно позитивний характер і всі звинувачення західних держав безпідставні. Серйозною проблемою для Африканського континенту є масова міграція туди громадян Китаю, що займають існуючі робочі місця. За оцінками, на даний момент в Африці знаходиться більше 500 тис. китайців.

Дана тенденція викликає сильне невдоволення африканської влади. Крім того, керівники і мешканці таких країн, як Ліберія, Камерун, Мозамбик і Намібія, незадоволені масштабної вирубкою лісів, проводиться китайською робочими на територіях цих держав. А наповнення африканського ринку китайськими товарами призводить до руйнування продажів африканських виробників. Так, через появу дешевого китайського текстилю практично повністю було знищено подібне виробництво в ЮАР. Безумовно, настільки активну участь Китаю у справах Африканського континенту обумовлено в першу чергу прагненням Китаю зайняти і зберегти за собою певну нафтову нішу в цьому регіоні. Африканські природні енергетичні ресурси представляють собою чудову альтернативу близькосхідної нафти, від якої так

залежить сучасна китайська економіка. Саме з цієї причини китайське керівництво прагне заручитися підтримкою як якомога більшої кількості нафтовидобувних африканських країн.

Отже, в ході дослідження були з'ясовані такі факти: співпраця Китаю з країнами Африки значно розширилися за останні 20 років, оскільки китайська економіка потребує сировинних, енергетичних ресурсах в зв'язку зі зростаючим енергоспоживанням, а також в нових ринках збуту, на яких китайські компанії можуть мати цінові та нецінові переваги; Китай використовує м'яку політику інвестування в африканські країни, не намагаючись змінити менталітет народів або ж режими в них існуючі, а також надає кредити і фінансування спільних проектів на вигідних умовах, що викликає велику відкритість країн до співпраці. Таким чином, визначено, що Китай висуває економічні інтереси на пріоритетне місце.

ВИСНОВКИ

Отже, в магістерській роботі розкрито особливості та перспективи китайсько-африканських взаємовідносин у політичній та економічній сферах у XXI ст. Основні результати роботи полягають у наступному:

1. Розкрито сутність національних, політичних та економічних інтересів суб'єктів міжнародних відносин в умовах глобалізації. Під національними інтересами розуміють переважно інтереси держави. Формування національного інтересу передбачає узгодження інтересів усіх громадян країни, хоча іноді це зводиться до врахування думки найбільш численних соціальних груп. Традиційно національний інтерес включає три основних елементи: воєнна безпека; економічне процвітання і розвиток; державний суверенітет як основа контролю над певною територією та населенням. Політичні інтереси виражають насамперед відносини між соціальними групами, а також між соціальними групами і державою з приводу політичного панування, політичної влади, а також міжнародні та міждержавні відносини у політичній сфері. Економічні інтереси – це усвідомлена людьми економічна потреба, тобто потреба, яка пройшла, переломила через людську свідомість. На рівні держави ці інтереси об'єднуються в системну сукупність національних економічних інтересів і вже становляться відображенням суспільної думки, тобто є виразом конкретних економічних інтересів людей.

2. Визначено особливості взаємовідносин Китаю та країн Африки в контексті пріоритетів китайської зовнішньої політики. Першою особливістю взаємовідносин Китаю та африканських країн є їх чітка інституціалізація і офіційне оформлення, що проявляється у проведенні Форуму «Китай-Африка», на першій конференції якого були прийняті «Програма китайсько-африканського співробітництва в економічному і соціальному розвитку» і «Пекінська декларація». Також у 2006 році була прийнята «Декларація про стратегічне партнерство», яка зачіпає принципи багатосторонньої дипломатії та реалізації реформ ООН і Ради Безпеки. Ще одним з проявів інституціалізації китайсько-африканського співробітництва є «Документ про політику Китаю щодо Африки», опублікований в 2006 році. В даному документі вказані конкретні механізми стратегічного співробітництва між Китаєм і африканськими державами. У 2007 році було створено Китайсько-Африканський Фонд Розвитку – найбільший приватний фонд Китаю, який спеціалізується на стимулюванні, сприянні та залученні китайських інвестицій в Африку. Також 4 грудня 2015 року під час 5-го саміту Форуму китайсько-африканської співпраці важливим для розвитку співробітництва Китаю та країн Африки стало оприлюднення нової «Білої книги», яка включала в себе 5 розділів: «побудова та розвиток всебічних відносин стратегічного партнерства», «африканський вектор зовнішньої політики Китаю, який відповідає 4 ієрогліфам: справжній, практичний, близький і щирий, «забезпечення всебічного розвитку китайсько-африканських відносин», форум та інші регіональні організації Африки», «місце регіональних організацій у співпраці Китаю та Африки». Крім п'яти розділів, «Біла книга» включає в себе сім основних напрямків, які повинні стати базою розвитку китайсько-африканських відносин: посилення політичної взаємодовіри, поглиблення співпраці у міжнародних справах, поглиблення торгівельно-економічної співпраці, зміцнення двостороннього співробітництва з питань розвитку, поглиблення і розширення обмінів і співпраці в гуманітарній області, сприяння миру і безпеки в Африці, збільшення обмінів і співпраці з консульських питань

мігрантів, а також в області юриспруденції, правоохоронних та інших структур. Також важливою складовою політичного та економічного співробітництва між Китайською Народною Республікою (КНР) та державами Африканського континенту є Форум Китайсько-Африканського Співробітництва (ФОКАС).

Другою особливістю взаємовідносин Китаю та країн Африки в контексті пріоритетів китайської зовнішньої політики є те, що китайська дипломатія використовує тезу про спільність історичної долі Китаю і Африки. Під цим мається на увазі обтяжлива і принизлива залежність від європейських держав в період їх колоніального панування, яка завдала як Китаю, так і Африці великої шкоди та сильно загальмувала їх розвиток. Керівництво КНР раніше вже використало цю тезу для зміцнення контактів з африканськими країнами і продовжує вміло маніпулювати національними почуттями африканців, ставлячи себе на один рівень з ними та протиставляючи їх США і Європі.

Третьою особливістю взаємин Китаю і Африки є прагнення китайського керівництва створити позитивний образ КНР як у світі, так і на Африканському континенті зокрема. З початку XXI століття уряд КНР все частіше застосовує поняття «м'якої сили» як спосіб впливу в країнах Африки. Китай активізував свою діяльність в сферах культури та освіти, а також проводить роботу для підтримки гуманітарної співпраці.

Четвертою особливістю китайської зовнішньої політики щодо африканських країн є посилення китайської військової присутності в регіоні. Насамперед це стосується участі Китаю у миротворчих операціях ООН, що має на меті зміцнення китайських позицій та захист інвестицій в Африці, а також демонстрацію ролі КНР як великої миролюбної держави, здатної захистити інтереси та безпеку своїх партнерів. Зокрема, китайські військовослужбовці залучались до проведення миротворчих операцій у Західній Сахарі, Сьєрра-Леоне, Судані, Малі та Кот-Д'Івуарі. Інтенсифікація співпраці у сфері безпеки обґрунтовується необхідністю захистити економічні позиції та убезпечити китайські інвестиції від громадянських війн, повстань чи просто діяльності різного штибу терористичних організацій.

3. Визначено характер китайсько-африканських зв'язків, який полягає у стратегічному партнерстві між Китаєм і країнами Південної та Західної Африки, а не в їх «неоколонізації». Китай здійснює політику «м'якої сили», яка структурується і реалізується через механізми узгодження зовнішньополітичних рішень і залучення до співпраці більш широкого характеру, як правило, на базі спільних цінностей. Зростаючий обсяг коштів, що виділяються Пекіном на зовнішньополітичну діяльність, забезпечує позиціонування КНР на міжнародній арені у одній «ваговій категорії» зі США, а багато в чому і випереджає їх, за ефективністю поширення впливу за допомогою «м'якої сили». Серед причин стратегічного партнерства Китаю в Африці можна відзначити геополітичний аспект, зокрема уряд КНР здатний посилити свій політичний вплив тільки за рахунок країн, що розвиваються, тим самим підвищивши свою значимість на світовій арені. Поглиблення співробітництва КНР з африканськими країнами супроводжується посиленням китайської військової присутності в регіоні. КНР і країни Африки, повністю відповідають країнам, що будують взаємовигідні відносини.

4. Проаналізовано особливості та динаміку торгівельно-економічного співробітництва країн. Китай висуває економічні інтереси на пріоритетне місце, оскільки прагне здобути доступ до енергоресурсної бази та мінеральної сировини Африканського континенту, налагодити безперервні поставки сировини в Китай, тим самим задовільнивши потреби стрімко зростаючої економіки КНР.

Важливим є те, що Китай з 2009 року – головний торговий партнер і один з провідних донорів та інвесторів Африки. Провідні африканські торгові партнери Китаю – ПАР, Ангола і Нігерія. Африканські країни вельми привабливі для китайських підприємців в першу чергу через низьку конкуренцію і високий попит на китайську продукцію. У 2017 році обсяги двосторонньої торгівлі КНР з Африканськими країнами становили 170 млрд. дол.

5. З'ясовано напрями та перспективи інноваційних, інфраструктурних та енергетичних китайсько-африканських відносин. Протягом тривалого періоду часу Африканський континент виступає привабливим місцем для іноземних інвестицій. Важливою складовою економічного співробітництва Китаю та Африканських країн є допомога КНР Африці. Проте КНР в першу чергу прагне не тільки фінансувати кошти в Африку для надання допомоги в розвитку регіону, а й отримувати від цього економічні вигоди. Переважно це проявляється, в збільшенні обсягів інвестування, а також у наданні кредитів. Китайські компанії інвестують кошти в сировинні галузі, в енергетику, комунікаційні та інформаційні технології, об'єкти інфраструктури та транспорт. Китайсько-африканський фонд розвитку інвестував у 87 проектів в 36 країнах на суму понад 3,5 млрд. дол. Проте, головними одержувачами фінансових ресурсів ставали не обов'язково країни-володарі нафти і мінералів: перша в списку – багата нафтою Ангола, за нею йде небагата сировиною Ефіопія. При цьому китайські позики континенту йшли більше на будівництво об'єктів інфраструктури – автомобільних і залізних доріг, електрифікацію і т. ін., ніж на видобуток вуглеводнів і мінералів.

Але все ж таки у загальному вигляді активна інвестиційна політика є основою нафтової стратегії Китаю в Африці. Китай вже вклав в розвиток нафтогазової промисловості і супутньої інфраструктури країн континенту 30 млрд дол. Для зміцнення торгово-економічних зв'язків Китай використовує схему «кредит / інфраструктура в обмін на сировину». Кредити, надані Китаєм, погашаються у відповідь поставками різної сировини – нафти, бокситів і т.п. Відсоток по кредитах дуже низький (як правило, 1,25-1,5%), при цьому близько 70% кредитних коштів, згідно з домовленостями, витрачається на закупівлю обладнання і оплату послуг компаній з КНР.

6. Визначено сценарії розвитку економічного китайсько-африканського співробітництва. Урядам країн Західної та Південної Африки не слід забути, що природні ресурси, як поновлювані, так і непоновлювані, а також екосистемні послуги є частиною реальних багатств країн – вони є природним капіталом, з

якого утворюються інші форми капіталу. Інвестиції Китаю стимулюють економічне зростання країн Африки, що виражається в поліпшенні якості життя, зростання трудової активності, впровадження нових технологій, в той же час Китай має вигоди, отримуючи доступ до енергетичних ресурсів країн, нарощуючи обсяги товарообігу з Африкою. На основі аналізу економічного співробітництва запропоновано модель розвитку економіки країн Західної та Південної Африки з залученням економічних інтересів Китаю, яка ґрунтується на «правильному встановленні цін» на природні ресурси, поліпшенні інвестиційного клімату в інтересах суспільства в цілому, а не тільки китайських компаній, прозорих системах правового регулювання та оподаткування для іноземних інвестиційних компаній з метою розвитку соціальної та виробничої інфраструктури.

Отже, у магістерській роботі на здобуття наукового ступеня магістра розкрито особливості та перспективи китайсько-африканських взаємовідносин у політичній та економічній сферах у XXI ст. Ряд пропозицій роботи можуть зацікавити науково-дослідні інститути та центри, що займаються китайсько-африканським колом проблем, а також можуть бути використані для підготовки навчальних посібників та лекційних курсів з міжнародних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

1. Варналій З.С. Економічна безпека: навч. посібник. К.: Знання, 2009. 647 с.
2. Власов В.Г. Зміст і механізми зовнішньої політики сучасної держави URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2570 (дата звернення: 20.11.2019)
3. Воловик В.І. Філософія історії. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 1997. 126 с.
4. Гвоздь В., Кот Р. Китай Поглинає Африку. URL: <http://sg-sofia.com.ua/kitaj-poglinaje-afriku-zikl-materialiv>. (дата звернення: 20.11.2019)
5. Дейч Т.Л. Китай и Африка: итоги экономического сотрудничества последних лет. https://www.imemo.ru/index.php?page_id=502&id=3778 (Дата звернення: 20.11.2019)
6. Єрмошенко М.М. Національні економічні інтереси: реалізація і захист. URL: https://nam.kiev.ua/ape/n_01_1-2/yermosh.htm (Дата звернення: 20.11.2019)

7. Каменский Н. Китай наращивает свое присутствие в Африке. URL: <http://www.taiwanembassy.org/ru/fp.asp?xItem=18168&ctNode=1866&mp=237> (дата звернення: 20.11.2019).
8. Ліпкан В.А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/51754-3-klasifikatsya-natsionalnih-nteresv.html> (дата звернення: 20.11.2019)
9. Мовчан М. П. Політичні та економічні інтереси Китаю на Африканському континенті. URL: http://soskin.info/userfiles/file/2015/3-4_1_2015/Movchan.pdf (дата звернення: 20.11.2019)
10. Нике В. Стратегия Китая в Африке, 2007. URL: <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/0805-Niquet-RUS.pdf>. (дата звернення: 21.11.19)
11. Погрібна В.Л. Теорія міжнародних відносин. URL: https://cathedra.io.ua/s1220717/tema_2._cili_interesi_y_zasobi_uchasnikiv_mijnarodnih_vidnosin (дата звернення: 20.11.2019)
12. Політологічний енциклопедичний словник / В.Б. Авер'янов, І.В. Алексеєнко, С.С. Андреев та ін.; В.П. Горбатенко (упоряд.); Ю.С.Шемшученко, В.Д. Бабкін та ін. (відп. ред); НАН України. Інститут держави і права імені В.М. Корецького, Українська асоціація політологів. К.: Генеза, 2004. С. 519
13. Рассохин Н.А. Стратегии нефтегазовых ТНК в странах Африки Южнее Сахары. URL: <http://www.histant.ru> (дата звернення: 20.11.2019)
14. Сельское хозяйство и сокращение бедности. Доклад о мировом развитии. 2008. URL: www.un.org/ru/development/surveys/docs/worlddev2008.pdf (Дата звернення: 20.11.2019)
15. Bentley J. Cross-Cultural Interaction and Periodization in World History, URL:http://www.learner.org/courses/worldhistory/support/whatis_reading_2.pdf (дата звернення: 20.11.2019)

16. China opens permanent mission to AU. China Daily. May, 2015: URL: http://www.chinadaily.com.cn/world/2015-05/08/content_20656451.htm (дата звернення: 20.11.2019)
17. China-constructed railway marks 1000th day of operation in Nigeria. URL: <http://chinaplus.cri.cn/news/china/9/20190421/278653.html> (дата звернення: 20.11.2019)
18. China's African Policy. Forum on China-Africa Cooperation. URL: <https://www.fmprc.gov.cn/zflt/eng/zgdfzcc/> (дата звернення: 20.11.2019)
19. Chinese Loans to Africa. URL: <http://www.sais-cari.org/data-chinese-loans-and-aid-to-africa/> (Дата звернення: 20.11.2019)
20. Economic Forecasts from the World's Leading Economists. China Economic Outlook. URL: <http://www.focus-economics.com/countries/china>. (дата звернення: 15.11.2019)
21. Forum on China-Africa Cooperation FOCAC. URL: <https://www.focac.org/eng/> (дата звернення: 21.11.2019)
22. Frolova E. et al. World Economy and International Economic Relations. Ekaterinburg. 2016.176 p. URL: http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/40700/1/978-5-7996-1782-0_2016.pdf (дата звернення: 20.11.2019)
23. Full Text: China's second Africa policy paper. URL: https://www.chinadaily.com.cn/world/XiattendsParisclimateconference/2015-12/05/content_22632874.htm (дата звернення: 20.11.2019)
24. Giles M. China in Africa: A Review Essay. URL: <https://www.researchgate.net/publica> (дата звернення 03.11.2019).
25. Hugon Ph. Les nouveaux acteurs de la coopération en Afrique. URL: <https://poldev.revues.org/118> (дата звернення: 20.11.2019)
26. Jian-Ye W. What drives China's growing role in Africa? International Monetary Fund. 2007. 254 p.
27. Judith van de Looy. Africa and China: A Strategic Partnership? URL: <https://www.ascleiden.nl/pdf/wp67.pdf>. (дата звернення: 20.11.2019)

28. Kaiman J. Africa's future leaders benefit from Beijing's desire to win hearts and minds. *The Guardian*. 2013. April 29. P. 40-45.
29. Kenya launches new railway to reach South Sudan and Burundi. URL: <https://www.bbc.com/news/world-africa-25134276> (дата звернення: 20.11.2019)
30. Kozak Y., Shengelia T. International Economic Relations. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1944/1/An%20Introduction%20to%20International%20Economic%20Relations.pdf> (дата звернення: 20.11.2019)
31. Marafa L. Africa's Business and Development Relationship with China. URL: <https://nai.uu.se/research/publications/DP-44.pdf>. (дата звернення: 20.11.2019)
32. McNeill W. The Changing Shape of World History, URL: http://www.jstor.org/stable/2505432?origin=crossref&seq=5#page_scan_tab_contents (дата звернення: 20.11.2019)
33. Okamoto J. Foreign Economic Policy Making in Australia: Analytical Framework and the Role of the State. URL: https://www.ide.go.jp/library/English/Publish/Download/Арес/pdf/1996_10.pdf (дата звернення: 20.11.2019)
34. Poverty headcount ratio at \$1.25 a day (PPP) (% of population). World Bank Statistics. URL: <http://data.worldbank.org> (дата звернення: 20.11.2019)
35. Schickerling E. The role of the China-Africa Development Fund in China's Africa Policy. 2012. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/8d48/a134840d3d3537edfccd0f3c7f0db084df13.pdf> (дата звернення: 20.11.2019)
36. Schiere R., Ndikumana L. and Walkenhorst P. China and Africa: An Emerging Partnership for Development, 2017. URL: <https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Anglaischina.pdf> (дата звернення 29.11.2019).
37. Sofka J. Historical Approaches to International Relations. URL: <http://onlinelearningtips.com/2013/01/31/historical-approaches-to-international-relations/> (дата звернення: 20.11.2019)
38. Stahl A.K. China's Relations with Sub-Saharan Africa. URL: <https://www.iai.it/sites/default/files/iaiw1622.pdf>. (дата звернення: 23.11.2019)

39. The economic significance of natural resources: Key points for reformers in Eastern Europe, Caucasus and Central Asia. URL: www.oecd.org/env/eap (дата звернення: 20.11.2019).

40. Trade statistics for international business development, 2017. URL: https://www.trademap.org/Product_SelProduct_TS.aspx?nvpm (дата звернення 25.09.2019).

41. Year of China kicks off in South Africa with fanfare : http://news.xinhuanet.com/english/2015-03/16/c_134070766.htm (дата звернення: 20.11.2019)

42. Yizhou W. China's New Foreign Policy: Transformations and Challenges Reflected in Changing Discourse. URL: <http://www.theasanforum.org/chinas-new-foreign-policy-transformations-and-challengesreflected-in-changing-discourse/> (дата звернення: 20.11.2019)

43. Yun S. The Sixth Forum on China-Africa Cooperation : New Agenda and New Approach? The Brookings Institution: Africa growth Initiative. Foresight Africa: Top Priorities for the Continent in 2015. P. 10-13.

Монографії та наукові статті

44. Абрамов В.А. Глобализирующий Китай: грани социокультурного измерения. 2010. 240 с.

45. Бурмистров П. Китай: от новой стратегии в Африке к глобальному доминированию. *Прогнозис: журнал о будущем*. 2006. № 3. с. 25-27.

46. Дегтерев Д.А. Китайская экспансия в Африку: «свято место пусто не бывает»? *Азия и Африка сегодня*. 2005. №2. С. 35- 41.

47. Дегтярев Д.А. Китай - Африка: важные аспекты отношений. *Мировая экономика и международные отношения*. 2005. С. 125-135.

48. Дейч Т. Л. Плюсы и минусы для стран континента. *Азия и Африка сегодня*. 2014. №8. С. 42-47.

49. Дейч Т.Л. Африка в стратегии Китая. М.: Институт Африки РАН. 2008. 326 с.

50. Дейч Т.Л. Китай в Африке: «неоколониализм» или «winwin» стратегия? *Контуры глобальных трансформаций: политика, экономика, право*. 2018. Т. 11. № 5. С. 119-141.
51. Дейч Т.Л. Китай и Африка: время перемен (80-е годы). Москва: Наука. 1992. 183 с.
52. Запорожець Т.В. Національні інтереси та безпека України в контексті геополітики. *Зб. наук. праць. Серія «Управління»*. 2011. № 3. С. 25-26.
53. Захаров В.И. Роль общественных интересов в социальном познании. Москва : *Мысль*, 1968. 125 с.
54. Ковальчук. А.П. Как мир помогает Африке преодолеть кризис и наращивать темпы экономического развития. *Азия и Африка сегодня*. 2013. № 5. С. 9-17.
55. Левчук О.В., Коваленко В.А. Актуальні питання реформації національних економічних інтересів України в умовах глобалізації. *Економіка і суспільство*. 2016. № 2. С. 61-67.
56. Лозовицький О. Зовнішня політика держави: новий формат перетворень інтересів і мотивацій в умовах глобалізації. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. Вип. 2. С. 188-197.
57. Малинина О. Конструирование идентичности: возможности и ограничения. *Pro et Contra*. 2007. № 3. С. 60-65.
58. Мельник С. І., Горбан І. М., Цуп М. Ю. Сутність і класифікація національних економічних інтересів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 57-66.
59. Пономаренко Л.В., Титов В.П. Китай-Африка-Россия: феномен мировой политики XXI века. Москва: 2008. 152 с.
60. Радченко Л.М. Політичні інтереси: поняття, функції, типологія. *Держава і право*. 2012. Вип. 56. С. 600-605.
61. Рубанов В.В. Безопасность – лозунги, теория и политическая практика. *РЭЖ*. 1991. № 17. С. 31-41.

62. Ситник Г.П. Державне управління національної безпеки (теорія і практика). Київ: Вид-во НАДУ, 2004. 408 с.
63. Тамбовцев В.Л. Экономическая безопасность хозяйственных систем: структура, проблемы. *Вестник МГУ. Сер. 6. Экономика.* 1995. № 3. С. 3.
64. Taylor I. China's New Role in Africa. *Journal of Chinese Political Science.* 2012. № 18(1). P. 125-135.
65. Урба С.І., Івончак І.О. Теоретичні аспекти дослідження суті економічної безпеки. *Причорноморські економічні студії.* 2018. № 34. С. 33-38.
66. Хуан Шэцяо. Искренняя помощь Китая народам Африки. Бесценное единство. Пекин, 2006. 330 с.
67. Шахов В., Мадіссон В. Національний інтерес і національна безпека в геостратегії України. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України.* 2013. № 2. С. 44-56.
68. Шевчук О. В. Стратегія "м'якої сили" КНР на початку ХХІ століття. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили.* Сер.: Політологія. 2011. Т. 162, Вип. 150. С. 96-100.
69. Гбур З. В. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки держави. *Інвестиції: практика та досвід.* 2018. № 11. С. 111-115.
70. Ярчук Т.М. Перспективні напрями реалізації зовнішньоторговельних інтересів суб'єктів господарювання на світовому ринку цукру. *Наукові праці національного університету харчових технологій.* 2013. № 52. С.211-218.
71. Adar G., Ajulu R. Globalization and Emerging Trends in African States' Foreign Policy Making Process. *A Comparative Perspective of Southern Africa.* Burlington. Ashgate. 2001. 325 p.
72. Ampiah K., Naidu S. *Crouching Tiger, Hidden Dragon.* Scottville. University of Kwa-ZuluNatal Press. 2008. 334 p.
73. Aron R. *Paix et guerre entre les nationas.* Paris. 1962. 126 p.
74. Balogh T., Balacs P. *Fact and Fancy in International Economic Relations.* Canada. Toronto. 1973. 215 p.

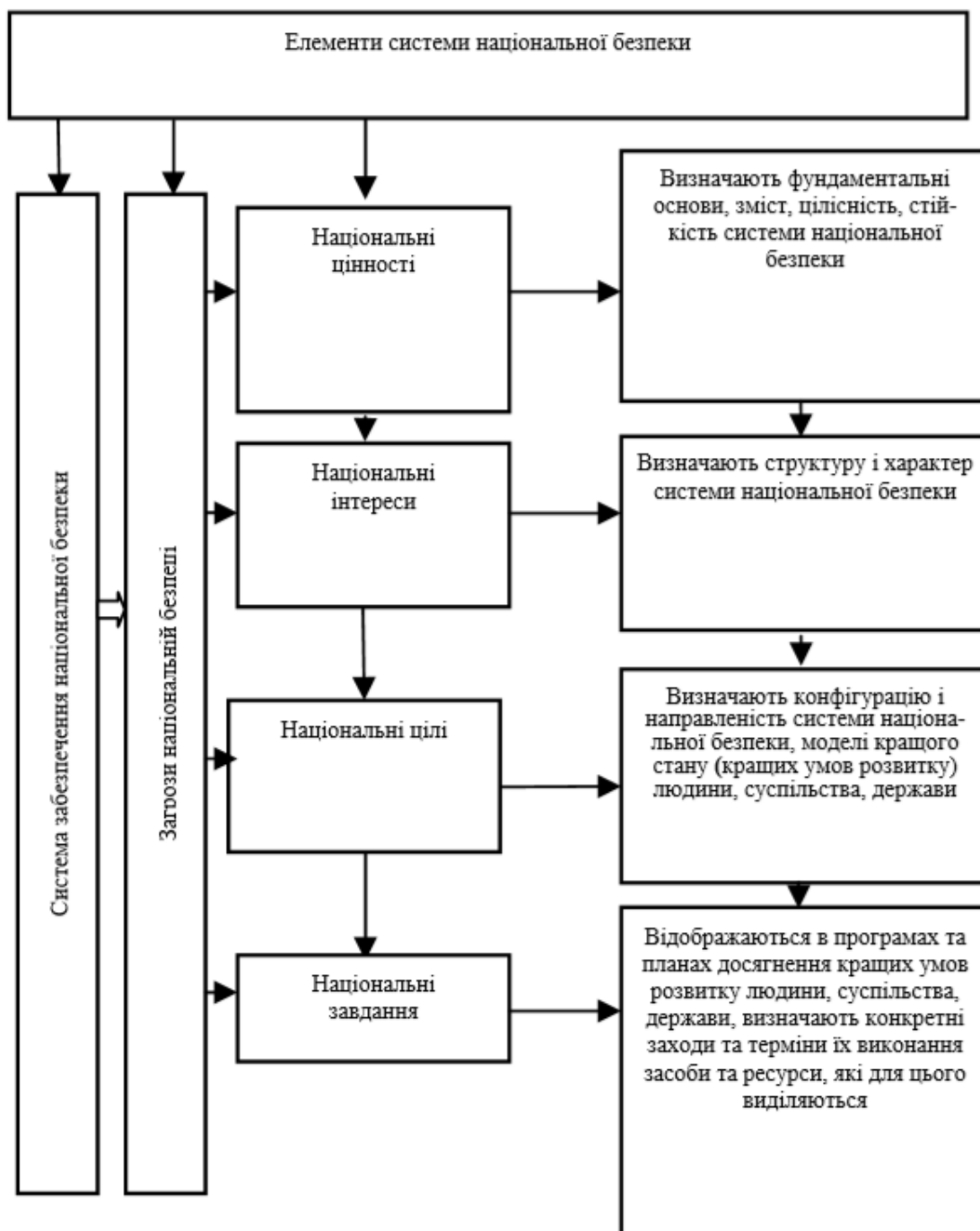
75. Barbieri K. Economic Interdependence: A Path to Peace or Source of Interstate Conflict? *Journal of Peace Research*. 1996. № 33(1), P. 29-49.
76. Barbieri K., Jack S. Sleeping with the Enemy: The Impact of War on Trade. *Journal of Peace Research*. 1999. № 36 (4), P. 463-479.
77. Bożyk P. Globalization and the Transformation of Foreign Economic Policy. USA, Burlington. 2006. 354 p.
78. Chong-Han Wu Ch. Understanding the Structures and Contents of National Interests: An Analysis of Structural Equation Modeling. *The Korean Journal of International Studies*. 2017. Vol.15, No. 3, P. 391-420.
79. Dafoe A. Statistical Critiques of the Democratic Peace: Caveat Emptor. *American Journal of Political Science*. 2011. № 55(2), P. 201-462.
80. Gilpin R. War and Change in World Politics. Boston: *Cambridge University Press*. 1983. 257 p.
81. Haifang L. China's development cooperation with Africa: historical and cultural perspectives. The rise of China and India in Africa. London, 2010. 289 p.
82. Hurst C. China's oil rush in Africa. Washington. 2006. 324 p.
83. Roman K. Die Internationalisierung der Produktion mittelständischer Unternehmen: Eine Betrachtung des Produktionsstandorts Russland. 2015. Taschenbuch Neuware. 457 s.
84. Koch E. Internationale Wirtschaftsbeziehungen. München. 2006. 247 s.
85. Krugman P., Obstfeld M. International Economics: Theory and Policy. Canada 2009. 457 p.
86. Langley's P. World Financial Orders, An Historical International Political Economy. London 2002. 541 p.
87. Lerche Ch., Said A. Politics Concepts of International in Global Persptctive. USA, 1979. 263 p.
88. Lipson Ch. International Cooperation in Economic and Security Affairs. *World Politics*. 1984. № 37(1), P. 1-23.
89. Meier H., Roehr S. Einführung in das Internationale Management. Berlin 2004. 456 s.

90. Naidu S., Davies M. China fuels its future with Africa's riches. *The South African journal of international affairs*. 2006. Vol. 13. No. 2. P 125-130.
91. Naim M. Rogue aid. *Foreign policy Magazine*. 2007. 245 p.
92. Naughton B. *The Chinese Economy: Transitions and Growth*. Cambridge, MA: MIT Press. 2007. 327 p.
93. Nwangwu C., Kingsley O. Management of External Economic Relations and the Crisis of Development in Nigeria. *Global Journal of Arts Humanities and Social Sciences*. 2014. Vol.2, No.9, pp. 32-49. URL: <http://www.eajournals.org/wp-content/uploads/Management-of-External-Economic-Relations-and-the-Crisis-of-Development-in-Nigeria.pdf> (дата звернення: 20.11.2019)
94. Porra J. et al. In *The Historical Research Method and Information Systems*. *Journal of the Association for Information Systems*. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/e115/ec26cf512f506be4d402ef875f423a48333e.pdf>. (Дата звернення: 20.11.2019)
95. Power M., Alves A. *China and Angola. A Marriage of convenience?* Cape Town. 2012. 124 p.
96. Russell E. *Readings on Historical Method*. New York. 1969. 421 p.
97. Schulz T. *Internationalisierung mittelständischer Unternehmen*, Berlin. 2007. 451 s.
98. Srivastava R., Green R. Determinants of Bilateral Trade Flows. *Journal of Business*. URL: http://ink.library.smu.edu.sg/lkcsb_research/4130/ (дата звернення: 20.11.2019)
99. Xuejun W. *Retrospection on China's Participation in Africa's Peace and Security Building*. Institute of International Studies. 2013. 214 p.

Дисертації та автореферати

100. Найдьонова В.В. Роль і місце особи в системі соціальних відносин (соціально-філософський аспект): Дис... канд. філос. наук: 09.00.03. Харків, 1999. 191с.

ДОДАТОК А**Національні цінності, інтереси, цілі**

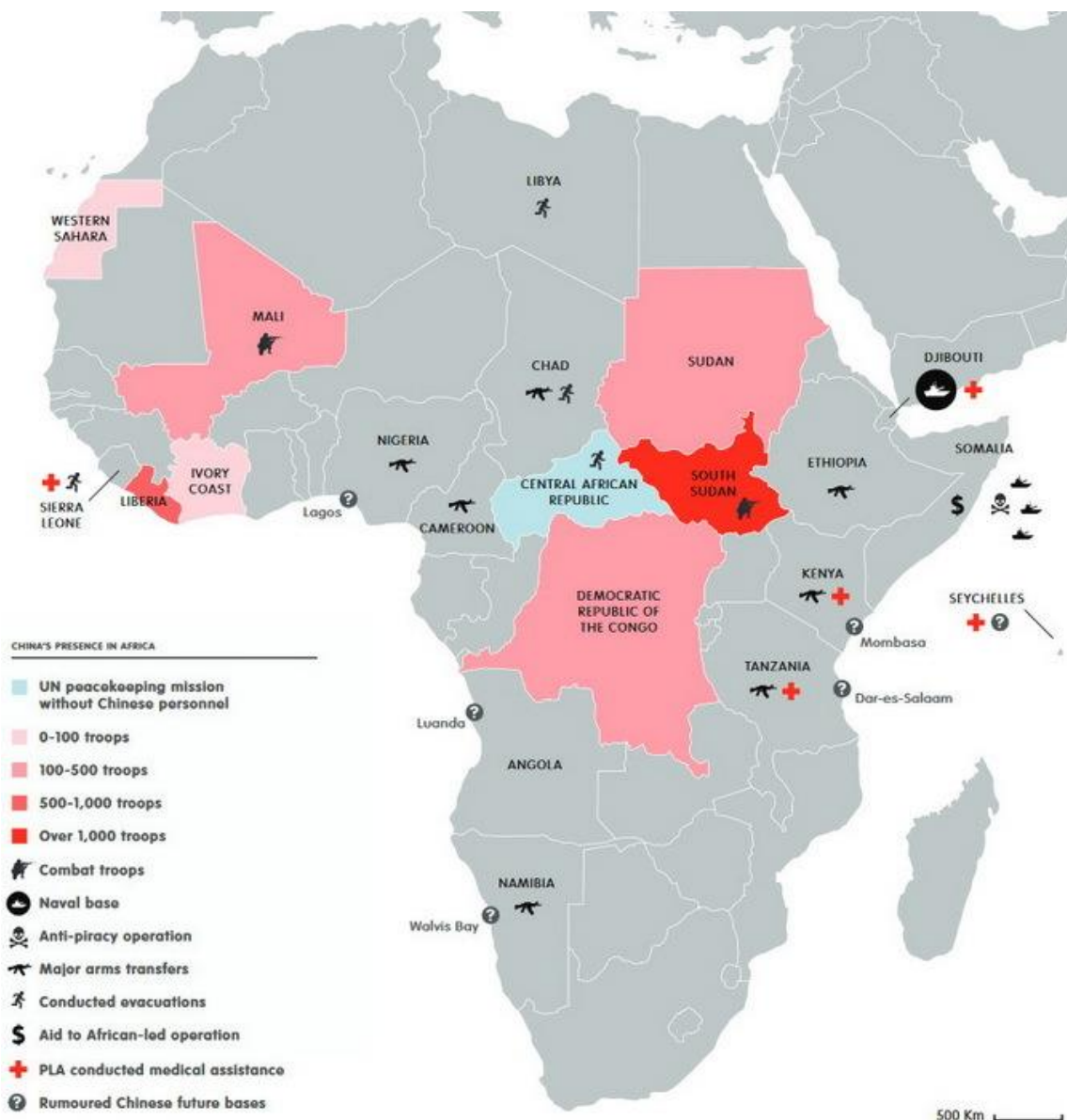

Мал. А.1. Взаємодія національних цінностей, інтересів, цілей та завдань та їх вплив на формування і функціонування системи забезпечення національної безпеки

Джерело: Ситник Г.П. Державне управління національної безпеки (теорія і практика). Київ: Вид-во НАДУ, 2004. 408 с.

ДОДАТОК Б

Військова присутність Китаю в Африці

Мал. Б.1 Військова присутність Китаю в Африці

Джерело: Гвоздь В., Кот Р. Китай Поглинає Африку. URL: <http://sg-sofia.com.ua/kitaj-poglinaje-afriku-zikl-materialiv>. (дата звернення: 20.11.2019)

**Торгівельне та інвестиційне китайсько-африканське
співробітництво**

Таблиця В.1

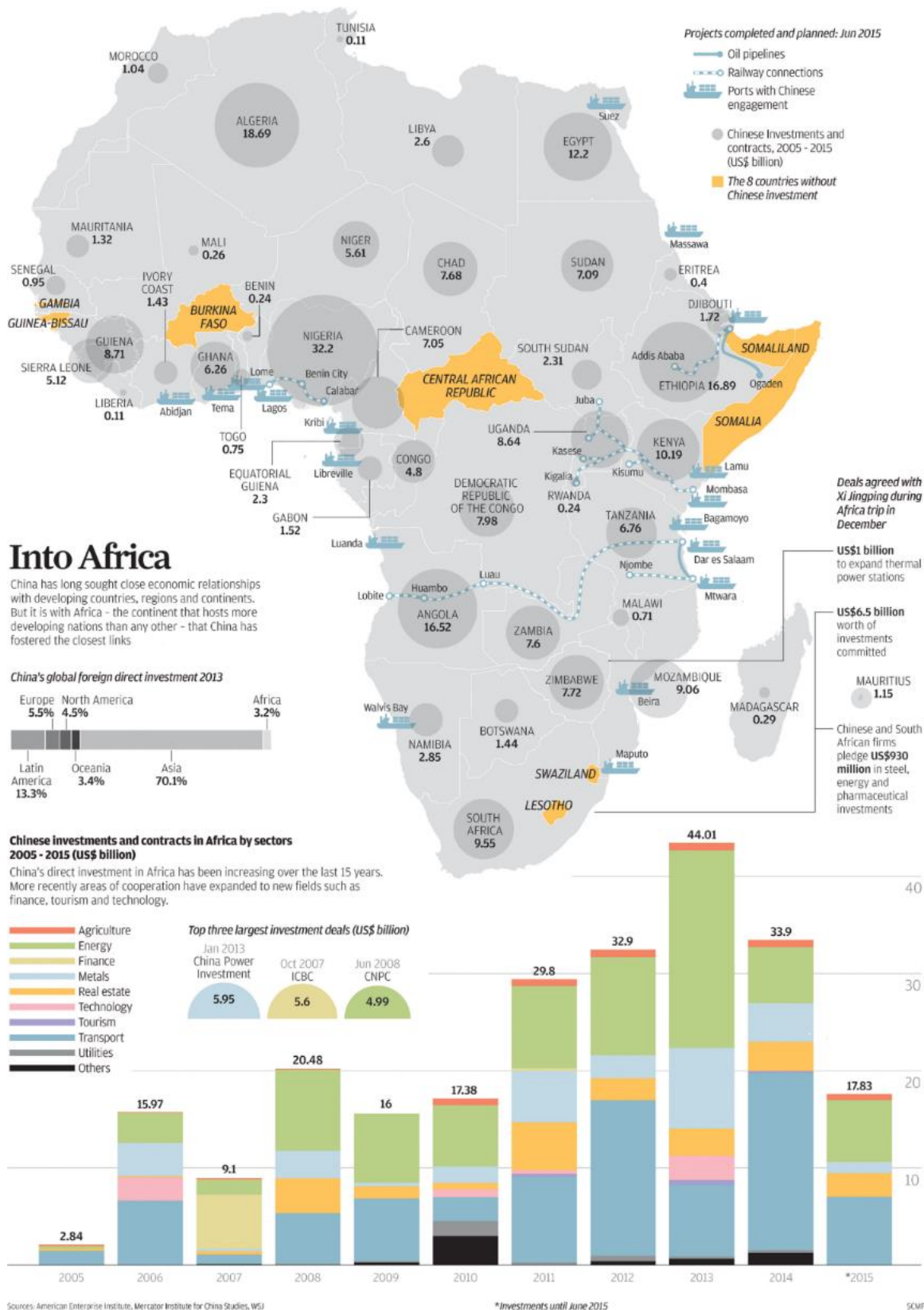
Обсяги імпорту товарів країн Африки з КНР у 2016-2018 рр.

Код	Продукт	Імпорт Африки до Китаю		
		2016	2017	2018
	Всі продукти	75,322,781	77,053,875	827,404
85	Електричні машини та обладнання і їх частини; пристрої для запису та відтворення звуку, телебачення	15,124,999	15,559,119	109,058
51	Вовна, тонке або грубе волосся тварин;	99,422	106,160	76,470
84	Машини, механічні прилади, атомні реактори, котли, їх частини та ін.	13,814,448	14,055,353	73,269
87	Транспортні засоби, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, а також їх частини та приладдя.	3,916,352	4,106,165	60,590
72	Залізо і сталь	3,309,065	2,846,882	45,813
52	Бавовна	699,192	728,809	39,797
63	Інші готові текстильні вироби; набори; одяг і зношені текстильні вироби; ганчірки	678,901	796,039	33,713
60	Трикотажні або в'язані тканини	492,834	617,458	27,975
73	Вироби із чавуну або сталі	4,347,892	4,253,400	26,251
39	Пластмаси та вироби з них	2,448,937	2,695,236	25,119
30	Фармацевтичні продукти	570,344	585,993	23,567
55	Штучні синтетичні волокна	828,013	1,049,879	23,420
40	Гуми і вироби з них	1,680,092	1,808,762	21,020
54	Штучні нитки; смуги і подібні штучні текстильні матеріали	1,239,520	1,452,238	17,930
10	Злаки	95,453	357,124	16,801
94	Меблі; постільні принадлежності, матраци, опори для матраців, подушки та аналогічні фаршировані меблі;	1,759,154	1,829,306	14,522
61	Одяг та аксесуари для одягу, трикотажні або в'язані	1,208,610	1,325,822	13,826
96	Різні виготовлені вироби	717,180	723,992	12,554
48	Папір та картон; вироби з паперової маси, паперу або картону	704,673	677,694	12,453

Продовження табл. В.1

Код	Продукт	Імпорт Африки до Китаю		
		2016	2017	2018
31	Добрива	299,969	308,107	11,191
38	Різні хімічні продукти	986,959	1,262,781	10,496
69	Керамічні вироби	1,319,068	1,249,100	9,797
34	Мило, органічні поверхнево-активні речовини, миючі засоби, мастильні препарати тощо	209,281	242,596	9,639
64	Взуття, гетри тощо; частин таких виробів	1,767,991	1,826,046	8,944

Складено автором за: Trade statistics for international business development, 2017. URL: https://www.trademap.org/Product_SelProduct_TS.aspx?nvpm (дата звернення 25.09.2019).

Мал. В.1. Китайські інвестиції в країнах Африки

Джерело: Гвоздь В., Кот Р. Китай Поглинає Африку. URL: <http://sg-sofia.com.ua/kitaj-poglinaje-afriku-zikl-materialiv>. (дата звернення: 20.11. 2019)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

**БІЗНЕС-ПРОЕКТ
«ОРГАНІЗАЦІЯ СПІЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА
ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА
ШВЕЙЦАРІЄЮ»**

**(додаток до кваліфікаційної роботи магістра на тему
«ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ КИТАЮ У
КРАЇНАХ ПІВДЕННОЇ ТА ЗАХІДНОЇ АФРИКИ У ХХІ СТ.»)**

Виконала: студентка 2 курсу магістратури,
групи 8.02918
спеціальності 291 міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії
освітньої програми країнознавство
Просвірка А. О.

Запоріжжя
2019

Для складання даного бізнес-проекту були використані данні ТОВ «Вкусняшка», Запорізька область, м.Запоріжжя, пр. Соборний 185.

Засновники:

Лавріненко Марина Віталіївна, частка – 50%; Лавріненко Микола Васильович, частка – 50%

Керівник: Лавріненко Микола Васильович.

Суть проекту: організація спільного підприємства «Delicious UA GmbH» громадського харчування між Україною та Швейцарією шляхом відкриття Кафе «Ukrainian Pancakes» в м. Люцерн, Швейцарія.

Фінансування проекту: один із засновників громадянин Швейцарії, другий засновник громадянин України Лавріненко Микола Васильович, статутний капітал складе 105 тис. дол. США, в тому числі частка статутного капіталу громадянина Швейцарії складе 31,5 тис. дол. США, частка засновника з України складе 73,5 тис. дол. США.

1. Резюме

ТОВ «Вкусняшка» засновано в листопаді 2010 року. Основним напрямком роботи підприємства займається виробництвом і реалізацією борошна продукції і супутніх товарів. В даний час на виробництві підприємства працює 20 чоловік. Основними постачальниками сировини є підприємства Запорізької області, з якими підприємство працює на договірних умовах. Споживачами продукції є як жителі м. Запоріжжя, зокрема пенсіонери, студенти, школярі, працівники різних організацій, а також туристи.

Суть проекту: організація спільного підприємства «Delicious UA GmbH» громадського харчування між Україною та Швейцарією шляхом відкриття Кафе «Ukrainian Pancakes» в м. Люцерн, Швейцарія.

Для того щоб зареєструвати ТОВ (Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH) в Швейцарії необхідно: вибрати унікальну назву; відкрити в банку рахунок і внести на нього статутний капітал; зареєструвати нотаріально статут фірми і її суспільний акт; вибрати керівництво компанії і рада керуючих осіб; завірити у нотаріуса підпис власника / власників і акціонерів; визначити розмір статутного форда. Уточнити розподіл часток; зареєструвати підприємство в Торговому реєстрі; пройти реєстрацію в податковій адміністрації; подати в органи соціального забезпечення персональні дані співробітників для реєстрації.

Підприємство «Delicious UA GmbH» буде зареєстровано як товариство з обмеженою відповідальністю (Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH), двома засновниками, один із засновників громадянин Швейцарії, другий засновник громадянин України, статутний капітал складе 105 тис. Дол. США, в тому числі частка статутного капіталу громадянина Швейцарії складе 31,5 тис. дол. США, частка засновника з України складе 73,5 тис. дол. США.

У зв'язку з тим, що в даний час існує величезна кількість конкурентів у сфері обслуговування, пильну увагу слід звернути на розташування майбутнього кафе «Ukrainian Pancakes».

Необхідні умови: потрібно, щоб місце розташування було як можна більш зручним для жителів і гостей міста – майбутніх відвідувачів, але в той же час необхідно враховувати і місце розташування конкурентів, а також вартість і наявність необхідних площ у даному районі.

Передбачається взяти в оренду приміщення розміром 72 кв.м. договір оренди передбачає виконання поточного ремонту приміщення та річну орендну плату в розмірі 43800 дол. США.

Договір укладається терміном на 5 років.

Товари та послуги: Наше підприємство «Delicious UA GmbH» буде займатися виробництвом і реалізацією борошна продукції і супутніх товарів. Вироби будуть завжди якісними і свіжими.

Перший час асортимент і обсяги виробництва будуть невеликі. Але надалі, в міру завоювання споживача, перше і друге буде розширюватися. І тільки на другому етапі розвитку буде розвиватися такий вид послуг, як замовлення продукції через Інтернет, доставка продукції на будинок або в офіс.

Підприємство зареєстроване як товариство з обмеженою відповідальністю зі статутним капіталом 105 тис. дол. США.

Кафе «Ukrainian Pancakes» планує надавати наступні види послуг: випічка і реалізація млинців; надання послуги «товари в дорогу»; в асортимент кафе будуть включені гарячі, холодні закуски, перші, другі страви, карта вин буде надана в повному обсязі; проведення свят, банкетів, ювілеїв, торжеств;

Планується також надання сервісних послуг: замовлення через Інтернет, по телефону, доставка товарів на будинок і в офіси.

Основною перевагою планованого кафе «Ukrainian Pancakes» буде можливість зниження собівартості і цін, підвищення якості, розширення асортименту послуг (товарів). Наше кафе буде займатися виготовленням виробів із здобного дріжджового і без дріжджового тіста. Млинці (крепи, галети) не є в Швейцарії традиційною стравою, вони більше були поширені у Франції, проте наші споживачі з легкістю визначать, що наші млинці дуже смачні і високої якості.

У кафе «Ukrainian Pancakes» буде зручний режим роботи, побудований таким чином, що вже з 8 години ранку ви зможете поласувати нашими млинчиками і випити чашечку – іншу гарячої кави або чаю.

Приміщення і обладнання. Планується використовувати таке обладнання: млинниця TEFAL, касовий пристрій; комп'ютер Pentium IV; холодильне обладнання; кондиціонер; меблі; посуд; міксер; чайник; мікрохвильова піч; плитка; барна стійка; музичний центр.

Необхідна виробнича площа 10 кв.м., 62 кв. м. – під торговий зал і санітарний вузол. Приміщення планується взяти в оренду. Кафе розраховане на 35 місць.

2. Аналіз майбутнього ринку збуту

Аналіз споживачів. Найпершими відомостями, які можуть знадобитися, є інформація про: потенційних покупців; положенні на ринку і його кон'юнктури. *Основні споживачі продукції:* жителі міста Лозанна; туристи та гості міста; будь-які клієнти, які бажають придбати продукцію борошна.

Для успішної реалізації своєї продукції організації необхідно диференціювати споживачів, щоб виявити тих з них, які могли б стати потенційними споживачами продукції даної організації. Критерії сегментації ринку для приватних осіб є: соціальна приналежність – студенти, робітники, службовці, пенсіонери, школярі; рівень прибутку – середній, низький.

Головним чином, продукція борошна буде користуватися попитом у працюючих, із середнім доходом, також кафе буде популярно серед пенсіонерів, сімей та молоді.

При аналізі ринку і основних конкурентів визначаються розміри (ємність) ринку, ступінь насиченості ринку, тенденції зміни цих параметрів на найближчу перспективу, виявляються найбільш перспективні ринки збуту і обґрунтовуються причини переваги, робиться аналіз і оцінка основних конкурентів.

Кафе «Ukrainian Pancakes» буде здійснювати випуск і реалізацію млинцевих виробів високої якості. У міру зростання підприємства ми будемо суттєво розширювати асортимент і збільшувати обсяги виробництва і продажів.

Аналіз конкурентів. Так як кафе буде розташоване в районі, де зосереджені університет, бізнес-школа, школа, бізнес-офіси, а конкретно – **Rue des Terreaux 32, 1003 Lausanne, CH**, то недоліком такого приміщення є безпосередня близькість конкурентів, що пропонують аналогічні товари та послуги. У цьому місці розташування перебувають три основні конкуренти (табл. 1):

Таблиця 1. Фактори конкурентоспроможності

Фактори	Кафе «Ukrainian Pancakes»	конкуренти		
		Кафе «Istanbul Grill & More»	Кафе «Holy Cow»	Кафе «Speed Food»
якість	Завжди теплі, свіжі, смачні вироби	свіжі і якісні вироби	Піца привізна, напівфабрикати	Завжди смачні вироби
місцезнаходження	Жваве місце, є місце для паркування.	Жваве місце, центр міста, на зупинці.	Не дуже жваве місце, є місце для паркування.	Жваве місце, центр міста, мета для паркування немає
рівень ціни	Середня	вищою за середню	нижче середньої	вищою за середню
винятковість товарів	Чи не поширений на ринку	поширений	поширений	поширений

асортимент	10-15 видів.	широкий асортимент	широкий асортимент	широкий асортимент
репутація фірми	фірма нова	відома	відома	Відома, постійні клієнти.

- Кафе «Istanbul Grill & More» Rue des Côtes-de-Montbenon 20, 1003 Lausanne, CH,
- Кафе «Holy Cow» Rue des Terreaux 10, 1003 Lausanne, CH
- Кафе «Speed Food» Place de la Gare, Passage Souterrain 10, 1003 Lausanne, CH.

Так як зовнішня і внутрішнє середовище змінюються під впливом діяльності підприємства, так і інших факторів, то необхідно виявити обмеження, сильні і слабкі сторони підприємства в мінливому середовищі. І на основі отриманих результатів підприємству треба ввести зміни в обрану стратегію. Виявити і проаналізувати обмеження і можливості, сильні і слабкі сторони підприємства допоможе SWOT-аналіз (табл. 2).

Таблиця 2. SWOT- аналіз

	конкурент 1 <i>Кафе «Istanbul Grill & More»</i>	конкурент 2 <i>Кафе «Holy Cow»</i>	конкурент 3 <i>Кафе «Speed Food»</i>	Своя компанія <i>Кафе «Ukrainian Pancakes»</i>
Сильні сторони	Вигідне географічне положення, досить широкий асортимент, постійні клієнти	Наявність фінансових ресурсів, ефективність менеджменту.	Хороша репутація у покупців, ефективність збутової політики, широкий асортимент, зручне географічне положення, інтер'єр кафе	Сучасне обладнання, зручне географічне положення, широкий асортимент, висока якість товару, низькі ціни, індивідуального підходу до потреб кожного клієнта
Слабкі сторони	Високі ціни, застаріле обладнання, погана реклама, інтер'єр кафе	Високі ціни, погіршується конкурентна позиція, в асортименті в основному піца.	Стабільна конкурентна позиція, досить високі ціни.	Недостатній управлінський досвід, ще не сформувався імідж кафе.

можливості	Заміна обладнання, проведення рекламної компанії	Розширення асортименту, відкриття нових кафе.	Перехід до більш ефективним стратегіям	Введення додаткових послуг, залучення інвесторів, постійні постачальники.
загрози	Можливість появи нових конкурентів, незадоволений-ність клієнтів якістю продукції, зниження загального рівня купівельної спроможності.	Зростаюче конкурентний тиск, зниження загального рівня купівельної спроможності.	Зміна споживчих переваг, зниження загального рівня купівельної спроможності.	Новий продукт на ринку, зниження загального рівня купівельної спроможності.

Таким чином, після проведеного аналізу виявилось наступне: на ринку громадського харчування основним конкурентом є кафе *Кафе «Speed Food»*. Для підвищення конкурентоспроможності борошна необхідно здійснювати діяльність в області реклами і ціноутворення, використовуючи свої сильні сторони: такі як вигідне місце розташування, ведення додаткових послуг, індивідуального підходу до потреб кожного клієнта, висока якість продукції, що отримується за рахунок якісної сировини та високопрофесійних кадрів.

3. Виробничий план

Виробничий процес випічки млинців складається з наступних дій (операцій): прийом замовлення; змішування тіста; контроль якості; безпосереднього виготовлення млинців; оформлення і подача замовлення.

Випічка млинців займає від 1,5 до 3 хвилин в залежності від обраного найменування і кількості замовленого, тому що асортимент досить широкий і досить складно уявити собі єдину схему технологічного процесу.

Виробнича потужність залежить і від продуктивності кухаря.

Відповідно до плану виробництва і реалізації продукції початкова потреба в обладнанні буде дещо менше.

Потенційні постачальники сировини: «METRO LTD».

План виробництва і розрахунок випуску продукції. З метою спрощення розрахунків ми розглянемо три види товарів: млинці «Sweet Pancakes», млинці «Ukrainian Pancakes», млинці «Offbeat Pancakes».

Розрахунки проводилися виходячи із середніх цін на продукти і товари у передбачуваних постачальників на момент розробки бізнес-плану (табл. 3).

Запланований добовий обсяг випуску:

Млинці «Sweet Pancakes»:

Припустимо, що середній обсяг продажу в добу буде 20 порцій, кількість млинців в порції 2 штуки, тоді в добу будемо виробляти 40 млинців цього виду.

Одна порція коштує 5,30 дол. США (одна порція – два млинця).

Таблиця 3. Ціни на основну сировину

Найменування	Ціна за 1 кг, дол. США
Сировина для тіста:	
борошно пшеничне	1,00
мука гречана	1,10
молоко	1,10
сметана	4,00
вершкове масло	9,30
рослинна олія	1,10
куринное філе	6,60
яйця / 1 дес.	1,70
дріжджі	4,40
цибуля	1,50
цукор	1,00
сіль	0,90
Сировина для начинки:	
гриби, кг	5,50
помідори, кг	2,50
солодкий перець, кг	3,00
сир, кг	6,00
шинка, кг	8,00
огірки, кг	1,10
сир фета, кг	18,00
зелень, кг	11,00
спеції, кг	5,00
яблука, кг	2,20
м'ясо яловичини, кг	13,00
волоський горіх, кг	6,60
майонез, бан., 0,5 л	1,10
карамель, 100г	1,00
мед, л	9,00
морозиво, кг	5,50
шоколад, плитка 100гр.	1,20
джем, кг	1,50
згущене молоко, б.	1,60

Млинці «Ukrainian Pancakes»:

Середній обсяг продажу млинців цього виду буде 60 порцій, тобто обсяг випуску млинців цього виду на добу становитиме 120 штук.

Одна порція коштує 5,24 дол. США (одна порція – два млинця).

Млинці «Offbeat Pancakes»:

Середній обсяг продажів складе 80 порцій, отже, в добу ми будемо виробляти 160 штук млинців цього виду.

Одна порція коштує 5,07 дол. США (одна порція – два млинця).

Собівартість продукції. Загальна сума витрат на виробництво продукції може змінитися через: обсяг виробництва продукції та її структури; рівень змінних витрат на одиницю продукції; суми постійних витрат.

Змінні витрати включають в себе: відрядна зарплата виробничих робітників; прямі матеріальні витрати; послуги

Постійні витрати складаються з: амортизації; орендної плати; погодинної зарплати робітників і адміністративно-управлінського персоналу.

Виходячи з усього перерахованого вище, зробимо розрахунок собівартості млинців (табл. 4-9).

Таблиця 4. Розрахунок витрати продуктів для млинців «Sweet Pancakes»

Найменування	Ціна за 1 кг, дол. США	Кількість продуктів, що витрачається на 5 порцій	Вартість продуктів на 5 порцій, дол. США
борошно гречане	1,10	0,1	0,11
сметана	4,00	0,1	0,40
Вершкове масло	9,30	0,05	0,47
яйця	1,7 / дес.	0,2 дес.	0,34
цукор	1,00	0,05	0,05
сіль	0,90	0,0015	0,0013
РАЗОМ	18,00		1,38

Таблиця 5. Розрахунок собівартості млинців «Sweet Pancakes»

Елементи витрат	Сума, дол. США
Оплата праці	68,0
Матеріальні витрати	25,06
<i>в тому числі:</i>	
<i>сировину і матеріали (на 20 порцій)</i>	5,60
<i>Паливо</i>	2,66
<i>електроенергія і т.д.</i>	16,80
Орендна плата	12
Непередбачені витрати	1,00
повна собівартість (На 20 порцій)	106,06
повна собівартість (На 1 порцію)	5,30

Разом собівартість млинців «Sweet Pancakes», які у добу: 106,06 дол. США

При добовій випічці 20 порцій собівартість порції складе 5,30 дол. США

Таблиця 6. Розрахунок витрати продуктів на приготування млинців «Ukrainian Pancakes»

Найменування	Ціна за 1 кг. дол. США	Кількість продуктів, що витрачається на 5 порцій	Вартість продуктів на 5 порцій, дол. США
молоко	1,10	0,1	0,11
Борошно пшеничне	1,00	0,1	0,10
Вершкове масло	9,30	0,025	0,23
Яйця / дес.	1,70	0,2	0,34
дріжджі	4,40	0,0015	0,007
цукор	1,00	0,02	0,02
сіль	0,90	0,005	0,005
сметана	4,00	0,05	0,2
РАЗОМ	23,40		1,01

Таблиця 7. Розрахунок собівартості млинців «Ukrainian Pancakes»

Елементи витрат	Сума, дол. США
Оплата праці	204,0
Матеріальні витрати	73,38
<i>в тому числі:</i>	
<i>сировину і матеріали (на 60 порцій)</i>	<i>15,0</i>
<i>Паливо</i>	<i>7,98</i>
<i>електроенергія і т.д.</i>	<i>50,40</i>
Орендна плата	36
Непередбачені витрати	1
повна собівартість (На 60 порцій)	314,38
повна собівартість (На 1 порцію)	5,24

Разом собівартість млинців «Ukrainian Pancakes», які у добу: 314,38 дол. США При добовій випічці 60 порцій собівартість порції складе 5,24 дол. США.

Таблиця 8. Розрахунок витрати продуктів для приготування млинців «Offbeat Pancakes»

Найменування	Ціна за 1 кг. в дол. США	Кількість продуктів, що витрачається на 5 порцій	Вартість продуктів на 5 порцій, дол. США
Борошно пшеничне	1,00	0,1	0,10
молоко	1,10	0,1	0,11
Рослинна олія	1,00	0,005	0,005
цукор	1,00	0,03	0,03
Яйця / дес.	1,70	0,01	0,17
сіть	0,90	0,0015	0,0013
РАЗОМ	6,70		0,42

Таблиця 9. Розрахунок собівартості балонів «Offbeat Pancakes»

Елементи витрат	Сума, дол. США
Оплата праці	272,0
Матеріальні витрати	84,56
<i>в тому числі:</i>	
<i>сировину і матеріали (на 80 порцій)</i>	6,72
<i>Паливо</i>	10,64
<i>електроенергія і т.д.</i>	67,20
Орендна плата	48,00
Непередбачені витрати	1,00
повна собівартість (На 80 порцій)	405,56
повна собівартість (На 1 порцію)	5,07

Дотримуючись загальної методики розрахунку ціни, при її визначенні будемо слідувати наступному плану: постановка завдання ціноутворення; визначення попиту; прогноз витрат; аналіз цін і товарів конкурентів; вибір методу ціноутворення; встановлення остаточної ціни.

Нашим завданням буде наступне: виходячи з цього, при визначенні ціни, будемо використовувати метод «середньої витрати плюс прибуток», але й думати забувати про ціни конкурентів. Залежно від того, яку начинку вибере покупець ціна порції млинця буде коливатися. З огляду на темпи інфляції, ціни на нашу продукцію, а саме на млинці без начинки, будуть змінюватися, на момент складання бізнес-плану вони склали (табл. 10):

Таблиця 10. Розрахунок ціни млинців без начинки

Млинці «Sweet Pancakes»	
Собівартість	5,30
Націнка 15%	0,80

Ціна без ПДВ	6,10
ПДВ 7,7%	0,47
Ціна	6,57
млинці «Ukrainian Pancakes»	
Собівартість	5,24
Націнка 15%	0,79
Ціна без ПДВ	6,03
ПДВ 7,7%	0,46
Ціна	6,49
млинці «Offbeat Pancakes»	
Собівартість	5,07
Націнка 15%	0,76
Ціна без ПДВ	5,83
ПДВ 7,7%	0,45
Ціна	6,28

4. Маркетинговий план

Головною метою проектованого підприємства є проникнення на ринок і наступне розширення ринкової частки. Головною стратегією підприємства повинна стати комплексна стратегія з надання продукції високої якості і за нижчими цінами, а також розширення асортименту виробів.

Реклама дуже тісно пов'язана з процесом встановлення іміджу. Цілями проведення реклами є інформування споживачів про відкриття нового закладу громадського харчування, формування у них позитивної думки про кафе, а також залучення якомога більшої кількості клієнтів.

Одним з важелів може бути посилення рекламної компанії і застосування незвичайного прийому маркетингу: кожному відвідувачу ми забезпечимо можливість 5% знижки на наші млинці протягом 2 днів з дня останньої покупки. Стратегія конкурентів не агресивна. Таким чином, з усього вищесказаного можна зробити висновок, що у нас є досить перспективна маркетингова можливість виходу на ринок громадського харчування.

Реалізація реклами. Для досягнення поставлених цілей планується розгорнути широкомасштабну рекламну кампанію з метою ознайомлення споживачів з продукцією і цінами на неї.

Витрати на маркетинг планується фінансувати за рахунок фонду розвитку виробництва.

Розглянемо очікувані обсяги продажу продукції в залежності від змін на ринку (табл. 11-12).

Таблиця 11. Канали просування на ринок

Шляхи просування	Ціна, дол. США	Кількість	Вартість в місяць, дол. США	Кількість публікацій в рік
------------------	----------------	-----------	-----------------------------	----------------------------

Реклама по телебаченню	200	5	1000	1 місяць
Реклама в журналі	50	10	500	3 місяці
Реклама на радіо	10	30	300	3 місяці
Распространення брошур-рекламок	0,10 дол.США / штука	1000	100	1 місяці
РАЗОМ	-	-	1900	-
У рік на рекламу планується витратити 3500 дол. США				

Таблиця 12. Прогноз обсягу продажів

Прогнозований обсяг продажів		2019		2020	2021	2022
		За місяць (порц.)	за рік (порц.)			
Sweet Pancakes	Максимальний	660	7920	9180	10557	12140
	середній	600	7200	8280	9522	10950
	мінімальний	540	6480	7452	8570	9855
Ukrainian Pancakes	Максимальний	1980	23760	27324	31423	36136
	середній	1800	21600	24840	25116	28883
	мінімальний	1782	21384	24592	28281	32523
млинці Російські	Максимальний	2640	31680	36432	41897	48181
	середній	2400	28800	33120	38088	43801
	мінімальний	2160	25920	29808	34279	39421

Дані про зростання ринку було визначено шляхом побудови трьох сценаріїв: ріст ринку по максимальному варіанту розраховувався виходячи з незмінності чисельності населення, збільшення щорічно числа відпочиваючих і збільшення частки покупців з 35% до 50%. Мінімальний варіант передбачає збереження всіх пропорцій (числа пенсіонерів та частки покупців загальній чисельності населення) і зміна чисельності населення відповідно до окреслили тенденціями. Таким чином, прогнозовані обсяги продажів можуть значно коливатися в залежності від соціально-економічних, демографічних та інших факторів.

5. Фінансовий план

Всі розрахунки проводилися з урахуванням наведеного в розділі маркетинг попиту. Так як планується, що підготовчий етап реалізації проекту складе 3 місяці, то для спрощення таблиць і їх наочності підготовчий період у фінансовий план не включається.

Для здійснення проекту необхідно:

- Власний капітал 105 тис. дол. США.
- Планується орендувати автомобіль у засновника Нольден Анни з річною оплатою 1 дол. США.
- Позиковий капітал у формі лізингу 38700 дол. США. Кошти йдуть на покупку устаткування. Щорічні лізингові платежі становлять 1% від початкової вартості обладнання, тобто 387 дол. США. Період дії договору складе 3 роки.

План доходів і витрат.

Амортизація обчислювальної техніки, кондиціонера, мікрохвильової печі, млинниці, міксера і чайника розраховувалася виходячи з того, що це обладнання є високотехнологічним і йому властиво швидко моральне старіння. Разом амортизаційні відрахування за рік складуть: 5832 дол. США (табл. 13).

Таблиця 13. Рахунок прибутків і збитків

Доходи і витрати по звичайних видах діяльності		2019	
		За місяць	за рік
<i>Виручка від продажу товарів, продукції, послуг</i>	A	45021	549193
<i>ПДВ (7,7%)</i>	B	3219	39193
<i>чиста виручка</i>	C	41802	509000
<i>Змінні витрати:</i>			
сировинні матеріали		2012	26000
електроенергія		4032	48384
Інші змінні витрати		800	9601
<i>Разом змінні витрати</i>	D	6844	83985
<i>Постійні витрати</i>			
амортизація		486	5832
персонал		20400	244800

Оренда		3600	43200
ФСС 10,3%		2101	25214
Інші		1782	21390
<i>Разом постійні витрати</i>	E	28369	340436
<i>Разом витрати</i>	F	35213	424421
<i>балансовий прибуток</i>	G = CF	6589	84579
<i>Податок на прибуток</i>	H (1,5%)	99	тисячу двісті шістьдесят дев'ять
<i>Чистий прибуток</i>	J = GH	6490	83310

Визначення меж безбитковості.

Сума маржинального доходу = Чистий прибуток – змінні витрати обігу.

Коефіцієнт маржинального доходу у виручці – це співвідношення між перемінними витратами і товарооборотом.

Точка безбитковості (неприбутковий оборот) відповідає такому обсягу реалізації, при якому величина прибутку підприємства дорівнює нулю.

Таблиця 14. Визначення точки безбитковості.

Показники (дол. США)	2019	
	У місяць	На рік
чиста виручка	41802	509000
балансовий прибуток	6589	84579
Повна собівартість реалізованої продукції	35213	424421
постійні витрати	28369	340436
змінні витрати	6844	83985
Сума маржинального доходу	34958	425015
Частка маржинального доходу у виручці	0,84	0,84
межа безбитковості	33773	405281
Запас фінансової стійкості підприємства (%)	19,0	20,0

6. Висновок

Головною метою проектного підприємства є проникнення на швейцарський ринок і наступне розширення ринкової частки. Головною стратегією підприємства повинна стати комплексна стратегія з надання продукції високої якості і за нижчими цінами, а також розширення асортименту послуг. Виходячи з цього, стратегією маркетингу обирається стратегія розширення попиту за рахунок стимулювання обсягу продажів, цінової політики і нецінових факторів конкурентної боротьби, створення позитивного іміджу кафе.

Основними перевагами проектного кафе є: можливість зниження собівартості і цін, підвищення продуктивності за рахунок використання нового обладнання, розширення асортименту послуг.

Розробивши даний бізнес-план, стверджуємо, що відкриття кафе «Ukrainian Pancakes» є дуже прибутковою справою і є економічно доцільним.

SUMMARY

21ST CENTURY POLITICAL AND ECONOMIC INTERESTS OF CHINA IN SOUTH AND WEST AFRICA

The qualification work consists of 126 pages, contains 100 sources, 65 monographs and articles, 3 appendices.

Categories and concepts: national interest, political interest, foreign policy, economic interest, economic cooperation, partnership, China, countries of West and South Africa.

Object is there are features of relations between China and countries of Africa in the XXI century.

The subject is there are political and economic interests of China in the countries of South and West Africa.

The purpose of the master's qualification work is revealing the characteristics and prospects of Sino-African relations in political and economic spheres in the XXI century.

Scientific novelty of the results obtained: *generalized:* conceptual principles of China's foreign policy in Africa; revealed common features, specifics and features of the formation and development of relations between the PRC and the countries of West and South Africa; *further developed:* disclosure of the economic interests of the PRC to the countries of Africa.

The main conclusions. In the XXI century, it can be observed that political cooperation between China and African countries is developing in all directions. The reasons for China's interest in West and South Africa are geopolitical, in particular the Chinese government is only able to increase its political influence at the expense of developing countries, thereby increasing its importance in the world stage. The deepening of China's cooperation with African countries is accompanied by an increased Chinese military presence in the region. The PRC

and the African countries are fully in line with the countries that build mutually beneficial relations.

China's economic interests in Western and Southern Africa are explained by the desire of the country's leadership to create favorable conditions for the rapid economic growth of the PRC at the expense of new markets and investment. Economic cooperation is also beneficial for both parties. Due to financial assistance from the PRC, economies in many countries in the African continent are depressed and there are signs of further economic growth, infrastructure is developing, and the standard of living of the continent is increasing.

DAS REFERAT

DIE POLITISCHEN UND DIE WIRTSCHAFTSINTERESSEN CHINAS IN DEN LÄNDERN SÜDAFRIKAS UND WESTAFRIKAS IM XXI JAHRHUNDERT

Schlüsselwörter: das nationale Interesse, das politische Interesse, die Außenpolitik, die Wirtschaftsinteresse, die wirtschaftliche Zusammenarbeit, die Partnerschaft, China, des Landes Westlich und Südafrikas.

Die Aktualität der Forschung. Die wichtige Stelle in der Außenpolitik der Chinesischen Volksrepublik (der Volksrepublik China) nehmen die Länder «der dritten Welt» ein. Im März 2004 hat die neue Führung erklärt, dass ein zentraler Punkt in der Außenpolitik der Volksrepublik China die Bildung «der harmonischen Welt» ist. Aus diesem Grund führt China die aktive Arbeit durch, die auf die Entwicklung der Kontakte mit anderen Ländern in den politischen, wirtschafts technischen und kulturellen Sphären gerichtet ist.

China hat die breiten politischen Interessen auf dem Afrikanischen Kontinent und realisiert die konsequente Politik in dieser Richtung. So hat am 12. Januar 2006 die Regierung der Volksrepublik China das politische strategische Dokument «Die Politik Chinas in Bezug auf Afrika» veröffentlicht, in dem die Ziele und der Inhalt der Politik der Volksrepublik China über die Beziehungen mit den Staaten des Afrikanischen Kontinentes dargelegt waren. Es war das erste politische strategische Dokument, das von der Regierung der Volksrepublik China für die Beziehungen mit den Staaten Afrikas veröffentlicht ist. Für heute verwandelt sich China in den wichtigen Teilnehmer des internationalen Konkurrenzkampfes für den Einfluss auf dem Kontinent. Die Strategie, die Formen und die Instrumente der Außenpolitik Chinas in Afrika fordern die komplexe Forschung und bilden das wissenschaftliche und angewandte Interesse für die Prognostizierung der Vektoren der strategischen Entwicklung der politischen und wirtschaftlichen Prozesse in der Welt.

Teilnahme Chinas an ihrer Entwicklung. Ab 2009 ist China der Haupthandelspartner und eine der führenden Spender und der Investoren Afrikas. Jedoch haben die Wirtschaftsbeziehungen Chinas mit den afrikanischen Ländern auch die negativen Aspekte, unter anderem die Massenmigration der Bürger Chinas, das großzügige Abholzen der Wälder, der Überfüllung des afrikanischen Marktes von den chinesischen Waren.

China betrachtet die Länder südlich und westlich in erster Linie als Lieferanten der Naturschätze und des Territoriums für die Realisierung der Strategie der Internationalisierung des chinesischen Business. Für die Länder Afrikas die Beziehungen mit China waren vom Gesichtspunkt des Importes der Waren, der neuen Technologien und der Produktion mit dem hohen Niveau des Bruttomehrwertes, der Infrastrukturprojekte, der Entwicklung der Landwirtschaft, der verarbeitenden Industrie wichtig.

Die angebotene Forschung ist der Analyse der chinesisch-afrikanischen Zusammenarbeit und der Ermittlung der Charakteristiken der politischen und Wirtschaftsinteressen Chinas in den Ländern Süd- und Westlichen Afrikas im XXI Jahrhundert gewidmet.

Das Objekt der Forschung ist die Besonderheit der Wechselbeziehungen Chinas und der Länder Afrikas im XXI. Jahrhundert.

Der Gegenstand der Forschung sind die politischen und Wirtschaftsinteressen Chinas in den Ländern Süd – und Westlichen Afrikas.

Das Ziel der Forschung besteht im Öffnen der Besonderheiten und der Perspektiven der chinesische-afrikanischen Beziehungen in den politischen und Wirtschaftssphären im XXI Jahrhundert.

Für die Errungenschaft des gestellten Ziels waren in der Forschung die folgenden Aufgaben gestellt:

- das Wesen der nationalen, politischen und Wirtschaftsinteressen der Subjekte der internationalen Beziehungen unter den Bedingungen der Globalisierung zu öffnen;

- die Besonderheiten der Wechselbeziehungen Chinas und der Länder Afrikas im Kontext der Prioritäten der chinesischen Außenpolitik abzufassen;
- den Charakter der chinesische-afrikanischen Beziehungen zu bestimmen;
- die Besonderheiten und die Dynamik der wirtschaftlichen Zusammenarbeit zu analysieren;
- die Richtungen und die Perspektiven der Innovativen, der Infrastruktur und der energetischen chinesisch-afrikanischen Beziehungen aufzuklären;
- die Entwicklung der chinesische-afrikanischen Wirtschaftszusammenarbeit zu bestimmen.

Der chronologische Arbeitsumfang erstreckt sich über den Zeitraum 2001 bis 2018. Die untere Auswahlgrenze ergibt sich aus der Tatsache, dass im Jahr 2001 das Forum für China-Afrika-Zusammenarbeit FOCAC umgesetzt wurde, auf dessen Grundlage die Erklärung von Peking zum China-Forum verabschiedet wurde. Chinesisch-afrikanische Zusammenarbeit und das chinesisch-afrikanische Programm für wirtschaftliche und soziale Entwicklung. Das Forum beschleunigte den Handel, die Investitionen und den Kreditfluss zwischen China und Afrika. Die obere Grenze des chronologischen Rahmens erklärt sich aus der Tatsache, dass 2018 das Jahr von Peking großen internationalen Initiativen ist (Seidenstraße und Seeseidenstraße).

Die geographischen Rahmen erfassen das Territorium der Länder Afrikas, und zwar die besondere Aufmerksamkeit war dem subregionalen System der Region Süd- und Westlichen Afrikas zugeteilt.

Die wissenschaftliche Neuheit.

Verallgemeinert: die begrifflichen Grundlagen der Außenpolitik Chinas in Afrika; es sind die allgemeinen Striche, die Besonderheit und die Besonderheiten der Bildung und der Entwicklung der Beziehungen zwischen der Volksrepublik China und den Ländern West und Südafrikas enthüllt;

hat die weitere Entwicklung bekommen: das Öffnen der Wirtschaftsinteressen der Volksrepublik China in Bezug auf die Staaten Afrikas.

Die ganze außenpolitische Tätigkeit der Staaten wird vor allem im Streben ausprägt, die nationalen Interessen zu verteidigen. Unter den nationalen Interessen versteht man vorzugsweise die Interessen des Staates. Die Bildung des nationalen Interesses sieht die Vereinbarung der Interessen aller Bürger des Landes vor, obwohl manchmal es auf die Berücksichtigung der Meinung der zahlreichsten sozialen Gruppen zurückgeführt wird. Die bedeutenden Nutzungsdauern in der Sphäre der Koordination des nationalen Interesses hat die Schule «des politischen Realismus». Das traditionell nationale Interesse nimmt drei Hauptelemente auf: die Militärsicherheit; das Wirtschaftsblühen und die Entwicklung; die Staatshoheit wie die Grundlage der Kontrolle über einem bestimmten Territorium und der Bevölkerung.

Zu Beginn des 21. Jahrhunderts erlebte Chinas außen- und außenwirtschaftlicher Kurs Veränderungen, die durch den Wunsch Chinas ausgelöst wurden, seinen Status in der Welt zu stärken und seine wirtschaftliche Stärke zu steigern. Im März 2004 erklärte die neue Führung zunehmend, das Kernstück der chinesischen Außenpolitik sei die Schaffung einer "harmonischen Welt", die die außenpolitische Strategie der Beziehungen Chinas zu anderen Ländern definiere. Die wichtige Stelle in der Außenpolitik der Volksrepublik China nehmen die Länder «der dritten Welt», unter anderem die Länder Süd – und Westlichen Afrikas ein.

Die Besonderheit der Beziehungen zwischen China und den afrikanischen Ländern ist eine klare Institutionalisierung und deren formale Gestaltung. Bei der ersten Konferenz waren «das Programm der chinesische-afrikanischen Zusammenarbeit in der Wirtschaft – und sozialen Entwicklung»; und «die Pekinger Deklaration» übernommen. Auch war in 2006 «die Deklaration über die strategische Partnerschaft» übernommen, die die Prinzipien der vielseitigen Diplomatie und der Realisierung der Reformen der UNO und des Sicherheitsrats berührt. Noch eine der Erscheinungsformen Institutionalisierung der chinesische-afrikanischen Zusammenarbeit ist «das Dokument von der Politik Chinas in Bezug auf Afrika». Im gegebenen Dokument sind die konkreten Mechanismen der strategischen Zusammenarbeit zwischen China und den afrikanischen Staaten angegeben. Im

Dokument hat die Führung der Volksrepublik China angeboten, das politische gegenseitige Vertrauen zu festigen, den beiderseitig vorteilhaften Charakter der wirtschaftlichen Zusammenarbeit auszudehnen, die Bedeutung der gegenseitigen Entlehnung auf dem Gebiet der Kultur beizumessen, die Wechselwirkung in der Sicherheitssphäre zu verstärken und die enge Koordination in den internationalen Fragen einzustellen. 2007 wurde der China-Afrika Development Fund, Chinas größter Private-Equity-Fonds gegründet, der sich auf die Stimulierung, Förderung und Gewinnung chinesischer Investitionen nach Afrika spezialisiert hat.

Vorteil der chinesischen Diplomatie in Bezug auf Afrika, ist die Nutzung der These über die Gemeinsamkeit des historischen Schicksals Chinas und Afrikas. Dies impliziert eine lästige und demütigende Abhängigkeit von den europäischen Mächten während ihrer Kolonialherrschaft, die sowohl China als auch Afrika großen Schaden zufügte und ihre Entwicklung erheblich behinderte. Die chinesische Führung hat diese These bereits genutzt, um die Kontakte zu afrikanischen Ländern zu vertiefen und die nationalen Gefühle der Afrikaner weiterhin gekonnt zu manipulieren, sich mit ihnen gleichzusetzen und sie mit den USA und Europa zu kontrastieren.

Am 4. Dezember 2015 wurde während des 5. Gipfeltreffens des chinesisch-afrikanischen Kooperationsforums ein neues Weißbuch veröffentlicht, das fünf Abschnitte umfasste: Aufbau und Entwicklung umfassender strategischer Partnerschaftsbeziehungen, Chinas außenpolitischer Vektor, 4 Hieroglyphen: echte (真), praktische (实), enge (进) und aufrichtige (诚), «Gewährleistung der umfassenden Entwicklung der chinesisch-afrikanischen Beziehungen», «ein Forum und andere regionale Organisationen Afrikas», «Ort der regionalen Organisationen in der chinesisch-afrikanischen Zusammenarbeit». Zusätzlich zu den fünf Kapiteln enthält das Weißbuch sieben Schlüsselbereiche, die die Grundlage für die Entwicklung der chinesisch-afrikanischen Beziehungen bilden sollten: die Stärkung des politischen Vertrauens, die Vertiefung der Zusammenarbeit in internationalen Angelegenheiten, die Vertiefung der handelspolitischen und wirtschaftlichen

Zusammenarbeit, die Stärkung der bilateralen Entwicklungszusammenarbeit, die Vertiefung und die Ausweitung des Austauschs und der Zusammenarbeit im humanitären Bereich, die Förderung von Frieden und Sicherheit in Afrika, die Intensivierung des Austauschs und der Zusammenarbeit in konsularischen Fragen von Migranten sowie im Bereich von Recht und Strafverfolgung und andere Strukturen.

Eine wichtige Komponente der wirtschaftlichen und politischen Entwicklung zwischen Volksrepublik China (der Volksrepublik China) und den Staaten des Afrikanischen Kontinentes ist das Forum der chinesische-afrikanischen Zusammenarbeit (FOKAS).

Die dritte Besonderheit der Wechselbeziehungen Chinas und Afrikas ist das Streben der chinesischen Führung, die positive Weise der Volksrepublik China wie in der Welt, als auch auf dem Afrikanischen Kontinent unter anderem zu schaffen. Seit Beginn des 21. Jahrhunderts hat die chinesische Regierung den Begriff "soft power" zunehmend als Einflussmittel in afrikanischen Ländern eingesetzt. China hat seine kulturellen und erzieherischen Aktivitäten verstärkt und arbeitet daran, die humanitäre Zusammenarbeit zu unterstützen.

Die Vertiefung der Zusammenarbeit der Volksrepublik China mit den afrikanischen Ländern wird von der Verstärkung der chinesischen Militäranwesenheit in der Region begleitet. Insbesondere chinesisches Militärpersonal war an friedenserhaltenden Einsätzen in der Westsahara, in Sierra Leone, im Sudan, in Mali und in der Elfenbeinküste beteiligt. Ab März 2017 nahmen mehr als 2,5 Tausend chinesische Militärangehörige, Polizisten und Militärangehörige an den Friedensmissionen der Vereinten Nationen auf dem afrikanischen Kontinent teil.

Formal ist die Intensivierung der Sicherheitskooperation durch die Notwendigkeit gerechtfertigt, wirtschaftliche Positionen und chinesische Investitionen vor allen Arten von Exzessen wie plötzlichen Bürgerkriegen, Aufständen oder einfach den Aktivitäten verschiedener Arten von

Terrororganisationen zu schützen. In solchen Fällen werden jedoch, private Militärunternehmen verwendet.

Im 21. Jahrhundert ist zu beobachten, dass sich die politische Zusammenarbeit zwischen China und den afrikanischen Ländern in alle Richtungen entwickelt. Überhaupt, ist es möglich zu sagen, dass man unter den Gründen des Interesses Chinas in Afrika den geopolitischen Aspekt bemerken kann, unter anderem ist die Regierung der Volksrepublik China fähig, den politischen Einfluss nur auf Kosten von den sich entwickelnden Ländern zu verstärken, die Bedeutsamkeit auf der weltweiten Arena dadurch erhöht. Die Vertiefung der Zusammenarbeit der Volksrepublik China mit den afrikanischen Ländern wird von der Verstärkung der chinesischen Militäranwesenheit in der Region begleitet. Die China und die afrikanischen Länder stimmen voll und ganz mit den Ländern überein, die für beide Seiten vorteilhafte Beziehungen aufbauen.

Es ist erwähnenswert, dass China die wirtschaftlichen Interessen in den Vordergrund stellt. Entsprechend den verfolgten wirtschaftlichen Zielen passt die chinesische Führung ihre Außen- und Außenwirtschaftspolitik an. Auf diese Weise möchte China Zugang zur Energie- und Mineralressourcen des afrikanischen Kontinents erhalten und eine kontinuierliche Versorgung mit Rohstoffen nach China sicherstellen, um den Bedürfnissen der schnell wachsenden chinesischen Wirtschaft gerecht zu werden.

Wichtig ist, dass China seit 2009 ein wichtiger Handelspartner und einer der führenden Geber und Investoren Afrikas ist. Führende afrikanische Handelspartner Chinas sind Südafrika, Angola und Nigeria. Einige afrikanische Länder haben im Handel mit China auf RMB umgestellt: Es wurde berichtet, dass fast 40% des chinesisch-afrikanischen Handels in chinesischer Währung getätigt wurden. Die afrikanischen Länder sind für die chinesischen Unternehmer in erster Linie wegen der niedrigen Konkurrenz und den Hochbedarf auf die chinesische Produktion sehr attraktiv. Im Jahr 2017 belief sich Chinas bilateraler Handel mit afrikanischen Ländern auf 170 Milliarden US-Dollar.

Hervorzuheben ist, dass der afrikanische Kontinent seit langem ein attraktiver Ort für Auslandsinvestitionen ist. Ein wichtiger Bestandteil der chinesisch-afrikanischen wirtschaftlichen Zusammenarbeit ist die Hilfe Chinas für Afrika. China ist in erster Linie bestrebt, Afrika nicht nur zu finanzieren, um die Entwicklung der Region zu unterstützen, sondern auch, um davon zu profitieren. Dies spiegelt sich hauptsächlich in höheren Investitionen und in der Bereitstellung von Krediten wider. Vorzugsweise es wird gezeigt, in der Erhöhung der Umfänge der Investition, sowie in der Überlassung der Kredite. Die Investitionen der chinesischen Unternehmen, die zu Afrika angelegt werden, vergrößern den Umfang des chinesisch-afrikanischen Handels, schaffen die günstigen Bedingungen für die privaten afrikanischen Unternehmen und fördern die Einkäufe der chinesischen Ausrüstung und der Technik. Die chinesischen Unternehmen investieren die Mittel in die Rohstoffzweige, in die Energetik, Kommunikation – und die Informationstechnologien, die Objekte der Infrastruktur und den Transport.

Im Dezember 2015 gab Xi Jinping bekannt, dass China weitere 10 Milliarden US-Dollar zum China-Afrika Development Fund beitragen wird, der zur Unterstützung von in Afrika tätigen chinesischen Unternehmen eingerichtet wurde. Laut seinem Leiter hat der Fond in 87 Projekte in 36 Ländern für mehr als 3,5 Milliarden US-Dollar investiert. Die wichtigste Finanzierungsquelle für Afrika ist die Export-Import-Bank von China (Eximbank): In den Jahren 2000-2015 gewährte sie fast allen afrikanischen Ländern Kredite in Höhe von insgesamt 63 Mrd. USD. USA.

Ab 2016 veröffentlichte die China-Afrika Research Initiative (CARI) der Johns Hopkins School of Advanced International Studies (SAIS) die Ergebnisse von Studien zu chinesischen Darlehen an Afrika von 2000 bis 2014. Chinesische Banken, Unternehmen und Regierungen stellen Afrika über 80 Milliarden US-Dollar zur Verfügung. Die größten Empfänger waren Angola (21,2 Mrd. USD), Äthiopien (12 Mrd. USD), gefolgt von Kenia, Sudan (5 Mrd. USD). Die Hauptempfänger von Finanzmitteln sind also nicht unbedingt die Eigentümer von Öl und Mineralien des Landes: die Ersten auf der Liste – das ölreiche Angola,

gefolgt von den armen Rohstoffen Äthiopiens. Zur gleichen Zeit gingen chinesische Kredite an den Kontinent mehr in den Bau von Infrastrukturen – Straßen und Eisenbahnen, Elektrifizierung usw. – als in die Produktion von Kohlenwasserstoffen und Mineralien.

Da China sich nicht in die politischen Fragen der Länder einmischte, keine Systeme auferlegte, keine spezifischen Anforderungen an die afrikanischen Länder im Austausch für Investitionsunterstützung stellte, trug es zur Zustimmung und besseren Wahl Chinas als Investor und Verbündeter der afrikanischen Länder bei. Wenn China im Laufe der Zeit anfänglich starke Beziehungen zu afrikanischen Staaten aufbaute und nicht nur das Kolonisationsprinzip der europäischen Länder kritisierte, wurde dies aus zwei Gründen vorteilhaft: die Stärkung der Beziehungen zu einem großen Pool afrikanischer Länder (als führender Entwicklungsländer) und die «Eroberung» von Schwellenländern, Rohstoffen und Humanressourcen. Es ist zu erwarten, dass China, gesättigt mit den Investitionen der afrikanischen Länder, das BIP dieser Länder steigern wird.

Die aktive Anlagepolitik ist eine Grundlage der Erdölstrategie Chinas in Afrika. China hat bereits 30 Milliarden US-Dollar in die Entwicklung der Öl- und Gasindustrie und der damit verbundenen Infrastruktur des Kontinents investiert. Um die Handels- und Wirtschaftsbeziehungen zu stärken, nutzt China ein Kredit- / Infrastrukturprogramm im Austausch gegen Rohstoffe. Von China gewährte Kredite werden zurückgezahlt, wenn verschiedene Rohstoffe wie Öl, Bauxit usw. geliefert werden. Der Zinssatz für Kredite ist sehr niedrig (in der Regel 1,25-1,5%), wobei nach den Vereinbarungen etwa 70% des Kredits für den Kauf von Ausrüstungsgegenständen und die Bezahlung von Dienstleistungen für Unternehmen in der VR China aufgewendet werden. Am häufigsten werden Kredite für den Bau von Infrastruktur verwendet.

Es sollte jedoch beachtet werden, dass die Regierungen des westlichen und südlichen Afrikas nicht vergessen sollten, dass sowohl erneuerbare als auch nicht erneuerbare natürliche Ressourcen sowie Ökosystemleistungen Teil des realen Wohlstands der Länder sind – sie sind natürliches Kapital, aus dem andere

Kapitalformen gebildet werden. Die Investitionen Chinas fördern das Wirtschaftswachstum der Länder Afrikas, es prägt sich in der Verbesserung der Qualität des Lebens, die Größe der Arbeitsaktivität, die Einführung der neuen Technologien. Deshalb bieten wir das Modell der Entwicklung der Wirtschaft der Länder Westlich und Südafrikas mit der Heranziehung der Wirtschaftsinteressen Chinas.

Schlussfolgerungen. Chinas wirtschaftliche Interessen im Westen und in Südafrika erklären sich daher aus dem Wunsch der Führung des Landes, günstige Bedingungen für das rasche Wirtschaftswachstum der China auf Kosten neuer Märkte und Investitionen zu schaffen. Auch die wirtschaftliche Zusammenarbeit kommt beiden Seiten zugute. Aufgrund der finanziellen Unterstützung der China sind die Volkswirtschaften in vielen Ländern des afrikanischen Kontinents deprimiert und es gibt Anzeichen für weiteres wirtschaftliches Wachstum, die Infrastruktur entwickelt sich und der Lebensstandard des Kontinents steigt.

So wurden in dieser Forschung die Merkmale und Perspektiven der chinesisch-afrikanischen Beziehungen im politischen und wirtschaftlichen Bereich des 21. Jahrhunderts vollständig offenbart. Eine Reihe von Stellenangeboten kann für Forschungsinstitute und -zentren von Interesse sein, die sich mit der chinesisch-afrikanischen Frage befassen, und sie können auch zur Vorbereitung von Tutorien und Vorlesungen über internationale Beziehungen verwendet werden.

Gepüft von Myazova R. R.

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Просвіркіна Альона Олександрівна, студентка 2 курсу, денної форми навчання, історичного факультету, спеціальності 291 міжнародні відносини, адреса електронної пошти prosvirkinaaljona@rambler.ru,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему **«Політичні та економічні інтереси Китаю у країнах Південної та Західної Африки у ХХІ ст.»** відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям *академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою* Інтернет-системи, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата 28.12. 2019

студентка Просвіркіна А.О.

Дата 28.12. 2019

науковий керівник Маклюк О.М.